

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) Author(s):	Jensen, Johannes V.; af Johannes V. Jensen.
Titel Title:	<u>Nye Himmerlandshistorier</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	København ; Kristiania : Gyldendal, 1904
Fysiske størrelse Physical extent:	231 s.

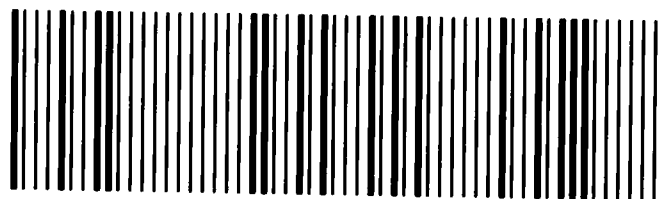
DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019454097

NYE HIMMERLANDS HISTORIER

AF

JOHANNES V. JENSEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

NORDISK FORLAG

KØBENHAVN OG KRISTIANIA

1904

NYE
HIMMERLANDS
HISTORIER

NYE HIMMERLANDS HISTORIER

AF

JOHANNES V. JENSEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

KØBENHAVN OG KRISTIANIA

1904

5320

H. H. THIELES BOGTRYKKERI.

WOMBWELL

En Midsommersdag svinger uden Varsel det mærkeligste Køretøj op for Kroen i Keldby, en flunkende rød Gig med rent urimeligt store Hjul. Egerne, som var ganske tynde, maalte over tre Alen fra Navet og til Fælgen. Mellem de røde Stænger gik en langbenet Hest af et paafaldende udenlandsk Slav, kort i Haarlaget og med fremstaaende Aarer henad Flankerne. Men oppe i den svimlende høje Agestol sad to Personer, en fin gammel Mand, der havde en tyk Kavaj paa skønt det var Sommerdage, og saa en ung Frue. Hun var af fornem Stand med et Slør for Ansigtet og et grusseligt Øjensyn. Søde Gud, man kunde blive helt henne, naar hun saa paa en.

Det var hverken en Vejinspektør eller en Handelsrejsende, der var ude og ture, heller ingen Herremand paa Rejse, det var vildfremmede Folk. Det viste sig da ogsaa at de ikke kunde snakke Dansk. Krokonen, Madam Bjørn, fik uopholdelig Bud ned til Købmandens Lærerinde, der havde taget Præliminæreksamen, om hun ikke vilde komme op og oversætte hvad de to Udlændinge sagde. Da hun kom derop, sad de Fremmede i Dagligstuen med et Kort foran sig paa Bordet. Lærerinden havde ingen lang Snak med dem; de bad om noget at spise, og

da hun havde tolket dette for Madam Bjørn, talte de ikke mere til hende. De var fra England. De undersøgte Kortet, og Lærerinden hørte dem mange Gange nævne Graabølle med en fremmed rivegal Udtale. Den gamle Herre havde hvide fornemme Hænder og sad hele Tiden og holdt om en Skildpaddes Daase, han rystede en Del af Alderdom men var ellers sært levende af en Olding at være, han førte en livlig Snak dog uden nogensinde at smile. Det gjorde derimod den unge Frue; hun var saadan en glad en. Hun lo og bar sig meget forelsket til mens de spiste; Kropigen fik Indtryk af at de var nygifte og paa Bryllupsrejse, hun fandt det derfor passende at kro sig kælent og smile paa en daanende Maade, mens hun vartede dem op. De fik stegte Aal, som til stor Befrielse for Madam Bjørn lod til at falde i deres Smag. Knive og Gafler medførte de selv i et Læderfederal, og det var massive Sølv-sager. Det var nok ikke Smaafolk; alt det Tøj og Udstyr, de havde i Vognen var ogsaa baade godt og kostbart. Da de havde været en Time i Kroen og forfrisket sig, kørte de bort sønderpaa ad Graabølle til. Befordringen havde samlet mange Tilskuere i Kørestalden, og da den unaturligt høje Gig svævede ned ad Landevejen, fulgtes den med dump Deltagelse af Alles Øjne. Det var som om de, der saa Vognen køre bort, kendte hverandre altfor godt, da de igen var bleven ene.

Dagen efter rygtedes det, at der om fem Dage

vilde komme et mægtigt stort Menageri til Egnen. Det vilde blive fremvist i Graabølle By. Det hed *Wombwell* og var fra England, det var et af de største rejsende Menagerier i Verden. Det kom nordenfra og havde sidst været aabnet i Aalborg, hvor det havde forbavset Alverden. Nu skulde det til Viborg, men undervejs vilde det gøre Holdt paa een Plads i hele Himmerland, og her var Valget faldet paa Graabølle som den midterste By, ikke af nogen anden Fortjeneste. Menageriet bevægede sig frem i et uhyre stort Vogntog og skulde, naar det var stillet op, kunne rumme et helt Herreds Indbyggere. Det ejede en Flok udvoksne Elefanter; der var en Vogn fuld af ene Løver, og i de øvrige var der alle de vilde optænkelige Skabninger, der findes i Verden. Manden i den høje Gig var aldeles ikke *Wombwell* selv men en underordnet Sekretær, der rejste forud og sørgede for Alting paa Stederne, hvor Menageriet skulde hen.

To Dage efter at Sekretæren var passeret gennem Keldby, ankom tre svære Arbejdsvogne med Materiale og Tømmer og en Besætning af fremmede Folk. I Spidsen for dem stod en Ingeniør til Hest, en rasende Engelskmand, der nær havde kyst Livet af Madam Bjørn i den halve Time han bedede i Kroen. Det blev snart aabenbart, at denne Stab var sendt ud for at gøre Veje og Broer i Stand foran Toget. Mange Steder kunde vore Veje jo ikke bære de alvældigt svære Vogne, forstod man fuldkommen

godt, og Broerne var nu slet ikke at lide paa, naar Elefanter skulde betræde dem. Ingeniøren rejste med Bemyndigelse fra Herredsfogden i Løgstør til at foretage sig disse Ting. Det spurgtes siden, at han nok byggede Broen over Moholms Aa om saa godt som fra ny. Men det var noget der forundrede Folk, at saadan en Udgift kunde betale sig for den eneste Gangs Skyld Menageriet skulde befare Vejen. Selv store Gaardfolk blev opmærksomme; dette her kunde ikke være nogen tilhyllet Betlerforretning. Wombwell saa nok ikke ud til at være en af Rakkerslavet, der berendte Landevejene med en Lirekasse og en Abekat.

Det var en Onsdag Formiddag at Wombwells Menageri naaede Keldby ad Aalborgvejen, en Julidag med Hede og Støv. Fremvisningen skulde finde Sted samme Dags Aften og næste Dag i Graabølle; Wombwell kunde ikke indrette sig paa en Søndag, over det at det ikke passede ham; Folk fik at føje sig efter hans Bekvemhed og indfinde sig eller blive væk som de vilde. Alle Folk fra Keldby og Omegn var paa Benene den Onsdag. Mange Timer inden det rigtige Tog viste sig, blev der ved at komme Forløbere nordfra, baade Ridende og Kørende, og ved dem alle var der noget flyvsk og udenlandsk at bemærke, baade ved Heste og Mandskab. Det var Materialvognene, belæsset med alle mulige Sager, Stænger og Sejldug og Redskaber, og Gud i Himlen bevare os som de Mennesker der

fulgte med Læssene havde travlt! De snakkede som Kværne paa deres gale Maal, de sprang og piskede og hujede, Alting skulde gaa enten i Trav eller Gallop. Kroen var snart i deres Vold, og de fór ulempe­ligt frem; det de skulde bruge havde de ikke Tid til at vente paa, og naar de ikke blev føjet straks paa Sekundet, tog de selv, baade af Foder til Hestene og af Bajerskøl til deres egen Mund; Krokonen fortvivlede op ad Dagen, da der kom flere og flere, og Menageriet ikke en Gang var begyndt at indtræffe endnu, hun satte sig grædende hen og bad til sin Skaber, hun kunde ikke magte det, nej hun kunde ikke, de fik at regere med det som de syntes. Krokarken hjulpen af Frederik Just og Niels Liv drog Vand op og skar Hakkelse paa Livet løs men kunde ingeniunde stille Kravet; de fremmede Karle smed sig selv til det og lod Spanden suse i Kelden som til Ildebrand og hvirvlede med Hakkelsemaskinen, saa det stintede fra Knivene; det var volds­k at se. En af Fremmedkarlene, der kunde snakke lidt Dansk, vilde købe Køer og væltede sig ind paa flere Mænd, der stod og saa til, men de vilde jo ikke sælge ham Køer, hvad var han for en Hejgut? Saa sprang han paa en Hest og jog ind i Ove Jørgensens Gaard for at faa Køer der, men Ove viste ham ud med det samme; Fyren galopperer da over til Anders Mikkelsen, som var en Mand der kunde bestemme sig. Anders beder om at maatte se Pengene, og to Minutter efter har han

solgt sine fire bedste Køer til Engelskmanden. Han fik dem betalt med deres Værdi og halvt saa meget til. Ove Jørgensen havde nær forgrebet sig paa sig selv, da han hørte det; han var tungsindig i flere Uger efter. De fire Køer blev drevet op til Kroen, og inden Nogen rigtig sansede det var Halsen skaaret over paa Hovederne, og syv—otte forfarne Svende i Færd med at slagte og partere dem. Det var til de vilde Dyr deres Mellemmad, naturligvis, naar de kom.

Toget indfandt sig omsider, og nu gik det helt over Hovedet paa de arme Krofolk; det stod tykt med fremmede, galende Mennesker ind ad Dørene. Madam Bjørn fik som en Rørelse og gav sig himmelhøjt til at le i sin Elendighed, Pigen bekendte siden fortroligt, at Vandet stod hende ned i Træskoene af Skræk og Allarm, da Toget kom. Niels Liv, det gamle Menneske, kunde nær have raget sig i Ulykke, han blev harmet paa en fræk Kusk, der tog sig for at poje ud i den grønne Havre og rykke hele Favndulde op til sine Bæster; det var Niels Liv et Nummer for stærkt, han fløj paa ham, og de gik overende i Agren. Alle de fremmede Karle gik med Kniv, men denne her blev bange, for Niels Liv klemte ham, og han hvællede skam og bad om Forladelse. At Niels Liv havde turdet, kunde Ingen siden fatte, han selv ikke heller. Aa den Tummel! Alt hvad som spiseligt var i Kroen og ved Bageren og Købmanden og fra flere Gaarde, og alt hvad der kunde flyde gennem Halsen blev

fortæret den Dag af Hestene og af Mandskabet og af Dyrene; men det var nok ikke sært, naar en Elefant satte et Rugbrød ned i to Bidder, hvilket man saa. Men herom skal siden mere fortælles.

Stod det nu saadan til i Keldby Kro, saa var Uroen allevegne paa Landevejen næsten lige saa stor. Folk var meget naturligt begyndt at søge nordpaa ud ad Aalborgvejen, hvorfra al Trafiken kom, og hvor det store Tog af Menagerivogne kunde ventes. Nogle gik saa langt som til Smedens Bakke, hvorfra de havde Udsigt til det lange Stykke af Vejen gennem Dalen, der ligesom hænger mellem Højderne fra Keldby Mølle og til Allerup Bakker; men mange andre, og det var især yngre Folk, gik hele den Vej ogsaa og posterede sig paa Højderne der langt fremme, hvorfra de kunde se et godt Stykke nordpaa ad Løgstørkanten. Hele Vejstykket i Dalen var oversaaet med Folk. Omtrent midt nede i Dalen, hvor Milepælen staar, havde en hel Forsamling fra Byen slaaet sig ned, her vilde de vente paa Toget.

Og det kom jo. De fleste blev overvældet ved Tilsynekomsten, saa at de glemte hvordan det begyndte. De vidste ikke af det, før den ene underfulde Vogn tonede frem efter den anden, Slag i Slag. Det var den samme Vej, de samme Grøfter, og Møllen stod oppe paa Bakken ganske som sædvanligt. Grøfterne dernede ved Milepælen havde nu altid gabet paa en hemmelighedsfuld Maade,

som om man kunde vente sig det Ubekendte der. Gud ved hvorfor, maaske fordi de var meget brede og dybe og med en anden Slags Blomster end andre Steder, maaske ogsaa fordi Byens hjemlige Ene-mærker her ligesom begyndte at gaa over i Udverdenen. Hvordan det saa hang sammen, Alles Følelse af Virkeligheden svævede i Fare, da Toget kom. Hvad var sandt af det? Var det ogsaa vor Landevej, eller var det som et Slags kæmpemæssigt *Varsel*, at der kom Vogne kørende med livagtige Kameler for, og at skifergraa Elefanter med Øren som Tøndesække plantede deres Fødder som store Brolæggerjomfruer i de støvede Hjulspor?

Til alt Held gjorde Toget en Hvil, saa at man kunde komme til at vænne sine Øjne til det. Hele Toget stansede, og idet nu Vognene holdt stille, saas det af dem der aandeløse ilede ud paa Marken for at faa et Overblik, at Karavanen strakte sig tværs paa hele Dalen, fra Keldby Mølle og til Allerup Bakker, Vogn ved Vogn paa den hvide Chaussé, een Hængebro af Befordringer spændt fra Synskreds til Synskreds! Dette Syn blev aldrig siden glemt; det berørte mange med en Oplevelsens Panik, saa at det gussede i dem, og de blev kolde i Hoved-huden. Man saa Folk stikke i Rend og igen staa stille, mens de Gang paa Gang for sammen, som om der gik en Kraft fra dem. Hvermand blev besat af en underlig Iversyge og maatte endelig forkynde Storheden til andre, der naturligvis saa alt

lige saa godt, og mens de blev helt hvide i Ansigtet som om de var syge, stod de og stødte de selv samme Opdagelser ud i Munden paa hinanden. Der skete mærkelige Ting. Nogle Folk kom frem med en Varme i deres Væsen, Ingen før havde anet noget om, og som der blev let af siden, da alt repeteredes; andre blev styrtet fra aarelang Anseelse eller blev Genstand for undergravende Ynk, ved at de kom til at blotte sig; det var ikke lige sunde Følelser hvormed man saa at sige for første Gang saa, hvad man selv og hvad ens Nabo var værd.

Der var dem der greb Lejligheden til at laane af Optogets Glans og slaa sig vanvittigt i Vejret derpaa, blandt andre Rytter-Morten. Det var en ganske lille Husmand ude fra Strandholms Hede, halvt en Dværg, der naturligvis aldrig havde været Rytter. Der havde altid bestaaet et forunderligt Misforhold mellem den lille Mands kummerligt smaa Kaar og den Betydning han tillagde sin Eksistens. Naar Rytter-Morten tre fire Gange om Aaret indfandt sig hos Købmanden i Keldby for at købe nogle Lod Kaffe, blev han i Butikken en halv Dag og følte alvidende paa alle mulige Ting, Reb, Zinkspande og Vridbor, eller ogsaa stillede han sig bare vidt skrævende op med Hagen ned i Mundklædet, et Billede paa sin egen Bedstefader, tavs og høvisk nok, men saa gennemtrængende et Udtryk for indre vældig Selvfølelse, at han var en ren Gaade. Rytter-Morten havde al sin Tid været uskadeligt til Grin.

Men i Dag revnede Mandslingen under det splittergale Forsøg paa at bemægtige sig Situationen som tilhørende ham alene. Det var som om hans Rige endelig var kommen til ham. Rytter-Morten gik omkring ustyrlig af Vigtighed og klappede Bekendte paa Skuldrene, idet han blinkende af Bevaagenhed gjorde dem opmærksom paa Toget og bad dem se paa det nu mens det var der . . . og om de ikke syntes det var *godt*, de havde faaet det til Egnen (ved hans Kraft lykkeligvis) . . . og de skulde ikke være bange for Elefanterne, for de bed ikke . . .

Rytter-Morten gned sig op ad flere store Gaardmænd, for hvem han ellers var Luft, men som nu i deres grebne Sindsstemning ikke sansede at ryste ham af sig. Han gik saa vidt at han i en fortrolig og beskyttende Tone gav sig til at give Anders Nielsen, Sogneraadsformanden, gode Raad med Hensyn til hvordan han skulde stille sig; han bad ham dog endelig gaa nærmere og forske paa Elefandtyrene. Anders Nielsen maatte ikke være undselig . . . og Rytter-Morten tog ham i Armen og vilde med blid Magt føre ham nærmere til Vognen, hvor Elefanterne stod og rullede Høviske op i Munden med Snablen. Anders Nielsen vidste slet ikke, *hvem* det var der stod og sled ham i Armen, før nogle Omkringstaaende begyndte at le. Da saa Anders pludselig stift paa Rytter-Morten og holdt sin Pibespids ud af Munden som for at sige noget. Han tav dog, men hans Øjne stak. Det var Rytter-Mortens Dom. Man

glemte ham aldrig siden hans Optræden. Før havde man let af ham som en Nar, nu ynkede man ham som en Stakkel og mærkede sig ham som et Skadedyr, der ikke taalte Medgang.

Der var en anden Mand, der udleverede sig til Folk den Dag, det var Doktor Elkær. Han havde jo alle sine Dage omgivet sig med den mest ubetingede Foragt for Bønderfolk. Ingen mindedes at have set noget til ham uden i hans Praksis, og da var han bidegal som en Hund, hovmodig og skaanselsløs, en Mand for hvem Ingenting var godt nok. I Kirken kom han ikke, og Indbydelser fra Folk havde han aldrig taget imod, han kom overhovedet kun frem af Hulen for at skamskælde en eller anden ordentlig Mand og brændemærke hele Sogne som Sammenrend af Hoveder og Kæltringer. Denne stinde Herre værdigede imidlertid Toget at komme ud og se paa det, da det passerede Keldby. Han var ikke alene saa naadig, han skjulte ikke en Gang at han var forhippet som andre Gemene; han stillede i Stadsklæder, hvilket Ingen havde set før, gule Nankins Bukser, der var uhyre vide forneden, og Solskærm som et Bymenneske, høj blank Begravelseshat og Neglemanchetter med store røde Knapper i. Det hed sig, at Doktoren havde været en stor Laps, mens han studerede i København, nu kunde man da se, det var sandt. Han var ogsaa rød i Kinderne i Dag, skønt han saa bitter ud. Nu skulde det vel endelig times den haarde Negl

at der kom nogen af hans Lige, nogen der kunde »forstaa« ham og læske ham i hans Udlændighed. Det viste sig meget rigtigt, at Doktoren havde ventet at komme til at tale Engelsk med de fremmede Herrer og afsløre sig som en af deres; men her var det altsaa han forliste sit Haab saa jammerligt. Da Toget nemlig kom, gik Doktor Elkær af sig selv hen for at hilse paa Engelskmændene, og naturligvis kunde vor stolte Honoratorius ikke henvende sig til andre end Direktøren selv, Wombwell, nej nej, de Fornemme skal jo finde hinanden. Folk fra Byen passede paa at staa hos og høre efter, og de sagde at Doktoren virkelig smilede saa lækkert, som om han havde sparet mange Aars Høflighed op, idet han hilste og begyndte at sige noget paa Sproget. Nu skulde hver og en i Byen jo være falden ned og have tilbedt ham. Men Wombwell kunde ligesom ikke opdage eller skelne vor Doktor, han var til Hest, var Wombwell, han lige just saadan betragtede Doktoren, hen over ham saadan, højt oppe fra, og han svarede ikke et Ord, havde ingen Brug for Doktor Elkær, kunde undvære ham. Wombwell var grov og red videre, og Hesten han red paa vilde heller ikke snakke. Da bemærkede Folk, at Doktor Elkær blev som en af sine egne Patienter i sit Ansigt, han gik i Stykker, han svandt lige saa stille af Vejen, evnede ikke at se paa Nogen. Man undte Doktor Elkær denne skoldende Ydmygelse, tilvisse man gjorde.

Da Toget kom ind gennem Keldby, opdagede man til sin Forbavselse, at der var tre kendte Personer med det, tre af Landsbyens Drengene, som sad oppe paa Hamlen hos en af Kuskene. Det var Doktorens Einar, Bernhard Lundgren og saa Bitte Niels. Disse tre forvovne Børn agede nok saa frimodigt oppe paa Hamlen bag de kolossale Bryggerheste, idet de med Flid gav sig Mine af at høre til Mandskabet. Og de stod slet ikke af i Keldby men blev paa deres Post, hvorfra de kastede vildfremmede Blikke ned til baade Folk og Huse i Byen. Flere Hunde, der elskede Drengene, gjorde glade Tilnærmelser til dem deroppe men opnaaede ikke at blive genkendt, skønt de logrede sig Kroppen næsten af Led og gabede og ivrede mod deres Venner i største Fortvivlelse. Da Toget drog videre, kørte Drengene med, ud af Byen. De havde, mens Vognene holdt nordenfor Keldby været nede af Vognene og hjemme for at hente deres Spasere-stokke, hvilke alle var af Spanskrør og havde Bly i Enden, og Doktorens Dreng havde skaffet Penge, samt en Lommeflaske med Salmiakmikstur, foruden at han havde købt Brystsukker hos Købmanden til Rejsen. Man iagttog som en Kendsgerning, at Doktorens Einar koldblodigt talte Engelsk med Kusken; og de Folk fra Byen der interesserede sig for Drengen følte, at han uhjælpeligt var i Færd med at glide fra dem. De tre Æventyrere saa sig ikke tilbage, da Toget drog ud af Keldby og sønderpaa ad

Landevejen gennem Graabølle Hede. Mange Folk studsede ved at se dem forsvinde paa denne uopklarede Maade. De tre Drengene havde ikke villet give nogen Forklaring men havde anlagt en skrutrygget, betroet Holdning som andre voksne Mænd og ladt Byen tilbage med dens Gisninger.

Men at de var bleven saa intime med Menageriet, det var gaaet meget naturligt til. Hele Landsby-skolen havde taget Stade nede ved Milepælen, den store Klasse for sig i den ene Grøft naturligvis, og den lille Klasse for sig paa den anden Side af Vejen. Toget gjorde et bedøvende Indtryk paa dem, da det kom; selv den store Klasse følte sig med alle sine Fortjenester som totalt slettet af Verdens Regnskab. Aldrig før havde de vidst, hvor de var fattige og afmægtige, nu da den indre Værd-sættelse ikke længere gjaldt, hvor deres Ry for Skønskrift eller som Stenkastere var lidet udbredt, hvor faa der ejede Forudsætningerne for at gøre den rette Forskel imellem dem. Enhver Værdi gik forfærdeligt ned; hvem tænkte nu uden bitter Ringeagt paa sine Vibereder og Humleboer eller paa sin Svanekniv. Hvad værre var, selve Personligheden stod paa Spil; Drengene fik ligesom de Voksne paa en farefuld Maade Øjnene op for deres eget og Kameraternes virkelige Ansigt; mange kom under den almindelige Fallit til at se paa hinanden med en Kulde, der aldrig siden lod sig fordrive. Men der var ogsaa en og anden der

ligesom for første Gang fattede Troskaben i sin Vens arme, fregnede Ansigt og fik ham mere kær. Einars og Bernhards Venskab taalte Ildprøven. Men desuden blev Bitte-Niels optaget deri.

Bitte-Niels var en Udsætter, et Sognebarn uden levende Slægt eller Forældre; han blev hele sin Barndom igennem kun taalt, fordi man jo ikke kunde drukne ham eller paa anden Maade blive ham kvit. I Skolen saa man dybt ned paa ham men forfulgte ham ikke, da han af Natur var Venligheden selv. Bitte-Niels havde en smilende Mund og kunde blive saa glad, naar man gav ham noget. I Dag var han ogsaa kommen med men sad lidt for sig selv, vel vidende at han ikke kunde maale sig med de andre Drenge i Tøjet. Og dog var han festligt klædt paa, i lange Bukser og med en altfor stor Kasket paa Hovedet, smaa Skaftestøvler og en Trøje som var vendt, altsammen Gaver fra forskellige Kanter af Sognet. Niels lignede i hele sit Antræk en Bonde- mand i lille Maalestok, en ganske lille Ud gave af en Gaardmand, og han følte sig vel til Mode, de lyse Øjne kunde lige naa at skue frem under Luen, som gik ham altfor langt ned paa Hovedet. Han var sig bevidst, at Knapperne i hans Trøje sad paa den venstre forkerte Side, over det den var vendt, men det haabede han kunde overses; derimod sad han i stor Uro paa Grund af Støvlerne. Det var dejlige Støvler med Skafter, ikke meget slidte, men den højre var en ubetydelig Smule mere but i Taaen

end den venstre, hvilket var uklædeligt. Alene Bitte-Niels i hele Verden anede noget om denne Lyde, men han troede nu, at hele Herredet og Menageriet stævnede til bare for at opdage det. Derfor sad han hele Tiden med sine Fødder gemt i en Busk Græs og aandede ret sorgløst saa længe; dog var han stadig ilde til Mode ved Tanken om, at man vilde se paa Støvlerne, naar han rejste sig og gik. Og det maatte han til, da Elefanterne kom. Men da glemte han Støvlerne. Mens nu alle var optaget af at se paa Elefanterne, der stod og puttede Hø i sig, akkurat som om de var udstoppede Dyr, der endnu følte nogle Huller indvendigt, der skulde fyldes ud, kom Einar til at se paa Bitte-Niels og fattede Ven-skab for ham. For den lille Søn af Sognet, der var ligesom sat sammen af milde Gaver fra Top til Taa, selv Hænderne og Ansigtet lignede smukke Foræringer, han stod og morede sig, han var den eneste der gav sig hen. Alle de andre Drenge stod lukkede og fulde af hundrede uovervindelige For-behold ligesom de Voksne, der alle kom til at se mere og mere lidende ud, fordi de fyldtes af et hem-meligt mægtigt Begær ved Synet af det Fremmede og Nye, uden at de dog kunde anerkende det eller bøje sig derfor, da de saa vilde tabe sig selv. Bitte-Niels derimod havde Intet at tabe og kendte ikke til Trods, han var en ensom og lykkelig lille Sjæl. Han stod og lo alene, han tog imod, alle hans Lemmer spillede af Deltagelse. Man kunde se alt

hvad der skete paa ham, hans Ansigt var som et levende Spejl, hans smaa Hænder gjorde alle de Bevægelser efter, han iagttog, næsten umærkeligt, de spjættede og flagrede som Fugleunger, hans Knæ bevægede sig i Takt, naar han saa Nogen gaa, han smilede uden at beherske sig naar noget var godt, hans Hjærte fløj ethvert Vidunder i Møde. Som han der stod med den altfor store Lue paa, i en lille Bondemands Lignelse og totalt fortabt i hvad han oplevede, var han alle Begivenheders Midtpunkt, selve Kongen i Æventyrriget, hvor alle Væsner er lykkelige og smaa.

Da nu Toget satte sig i Bevægelse igen, var der en af Kuskene, en sortagtig og venlig Fyr, der havde raabt til Drengeflokken fra sit Sæde paa den umaadeligt store Hamle. De havde jo alle slaaet Øjnene ned og teet sig som om de Ingenting saa eller hørte; men Doktorens Einar, der lærte Sprog af sin Fader, var snart bleven klar over, at denne Mand hverken spurgte dem, »hvis Fader de var«, eller oplyste dem om, at »de havde noget Skind paa Næsen«, eller den Slags Spøg, Voksne plejer at gøre Drenge forlegne med. Saa havde Einar givet sig Bekendtskabet i Vold og draget Bernhard med. Men da de var kommen til Sæde oppe paa Hamlen, saa Einar Bitte-Niels trave nede paa Vejen smilende og tilfreds over at det var gaaet de to saa godt, og saa havde Einar vinket ad ham og halet ham op paa Hamlen ogsaa. Saadan var det gaaet til.

Og nu rullede de ud over Heden i en Stemning der var hinsides al Erfaring, større og mere bevinget end Søndagsglæde og Julefryd; de var simpelthen løftet ovenud af Landet og sat ned midt i en ny storartet og herlig Verden. Vognen, hvorpaa det forundtes dem at køre var jo et Vovestykke i Retning af Størrelse og udmærket solid, den lignede et langt smalt Hus sat paa Hjul, men den havde hverken Vinduer eller Lemme; det var jo nemlig et stort Bur med Gitter paa den ene Side, som var blændet med Skodder. Alt paa Vognen var i svær Stil, baade Stængerne, der var saa tykke som Stolper, Hamlen og Svingeltræerne, og Hestene var i overnaturlig Størrelse. Det var engelske Bryggerheste med umaadeligt svære Ben, rene Kæmpe-dyr. Tæt ind under Vognens ene Baghjul løb en lille Træbom i to Kæder, den var til at møde for Køretøjet, saa det ikke skulde gaa tilbage, naar det gjorde Holdt opad Bakke. Se af den Slags mægtige Befordringer var der jo en uoverskuelig Række. Nogle blev trukket af Elefanterne og andre af Kameler; men den der sagdes at indeholde lutter Løver blev trukket af fire Kæmpeheste, den var endda større end de øvrige. Imidlertid var der flere Husvogne end dem der indeholdt vilde Dyr; bagest i Toget kørte flere meget store Vogne, der var indrettet til Beboelse for Direktøren og hans Stab, og det var Køretøjer uden Lige i Pragt og Kostbarhed. Wombwell selv rejste i en Vogn af Spejlglas og For-

gyldning; der var flere Stuer i den. Men den allerbageste Vogn var den fineste og dyreste af dem alle; i den rejste nemlig den store Løvedronning, *Miss Alice*, om hvem der stod paa Plakaterne, at hun vilde gaa ind i Buret ganske alene til de femten Løver. Denne Vogn var sat sammen af slebet Glas og lutter ud-skaarne og forgyldte Rammer, det var en Triumfvogn af mange tusind Kroners Værdi; den droges af fire flødefarvede unge Hopper med rosenrøde Muler og blonde Manker; de var saa trinde og hvidkroppede, at det gjerne kunde være Jomfruer, der gik paa alle fire. Miss Alice var der endnu ingen der havde set, hun sad inde i Triumfvognen, for hvis Vinduer der var trukken røde Silkegardiner.

Fra Keldby til Graabølle er der halvanden Mil. Men Landevejen gaar næsten i Vinkel, fordi man maa passere Broen over Moholms Aa. Den første Mil gaar gennem en Hede, som til venstre strækker sig lav og i det uendelige ud mod Limfjordsstriben med Salling Land paa den anden Side, og som paa højre Haand rejser sig kuplet og stor med mange Kæmpehøje og ender mod Himlen i Graabølle Hede-bjærge. Denne lange Hederyg staar saa kraftig med sin mørke Farve, der er plettet af frisk Gyvel, den bærer over en Snes store Kæmpehøje, men midterst og højest stræber en rund og fin Gravhøj luftigt tilvejs og mødes med den blaa Himmels snehvide Klodeskyer. Her siger de, at en Konge ligger begravet. Heden er endnu fuld af Spor efter æld-

gamle Køreveje, som krinkler sig ud og ind i den dybe Lyng; der har i gamle Dage gaaet en stor Trafik fra Hvalpsunds Færgested og ind i Landet. Chausseen trækker nu sit hvide, retlinjede Baand gennem Heden kantet med Grøfter og pyntelige Skærvebunker. Men blot man springer over Grøften, er man i den vilde Hede, der dufter saa krydret af sin egen mangfoldige Frodighed i det Smaa.

Med disse Omgivelser var de tre Drenges fortrolige; men i Dag da de var kommen saa stolt op at age midt i det herlige Optog, syntes de, at Heden og de kendte Høje, ja selv Skærvebunkerne, saa' saa langt efter dem, idet de kørte forbi, saa tilovers, at de blev ligesom hjærteklemte over ikke at kunne gøre noget for de fattige Ting. Der hoppede en Hare op paa Vejen, hvor den sad lidt med rejste Øren for saa at styrte sig hæftigt forskrækket over Grøften og ind mellem Bankerne; det var jo ikke saa sært, tænkte Drengene, at den blev skræmt, og de fulgte den med hemmelig Sympati og Ynk, til den var forsvunden. Hvad var ogsaa denne enfoldige og hjemmefødte Hare at regne mod alle Menageriets ædle Skabninger; det gjorde dem smærtelig ondt for den, den havde set saa lurvet og uegennyttig ud, da den rendte.

Rejsens Vemod gav næsten de tre Drenges befriede Stemning Ulivssaar. Deres Hjærte hang ved den arme, enlige Husmandsko, der var tøjret i Grøften, og som troligt gumlede, skønt der for et menneskeligt Øje ikke var Græs at opdage; den saa'

saa angerløs op paa dem, den stod og bar sin Magerhed uden Protest som var *det* dens Bidrag til den lyse Dag.

Langt ude i Heden boede en Stodder, som ilde anset og ellers næsten glemt nu paa tredivte Aar var beskæftiget med at opdyrke sin usle Hedelod; han kom frem i Dag og stod nede ved Vejen for at se paa Toget. Det brødes underligt i Mandens tilgroede Ansigt, som om han blev blændet af at se den endeløse Rigdom, uden at det dog vilde lykkes ham at danne sig Tanker derved. Hans Kone stod i nogen sømmelig Frastand strikkende paa sin Strømpe, hun iagttog ikke den store Vognrække men *ham*, Manden, hendes Herre, paa hvem det beroede hvad hun skulde se og mene. Tre-fire smaa langhaarede Hoveder stak op af Lyngbuskene endnu længere borte, de Yngste, der spejdede og ikke vovede sig nær. De Keldby Drengene havde aldrig haft andet Mellemværende med Hedemanden, end at de en Dag da han var oppe i Byen havde drillet ham fra Vid og Sans ved uartige Tilraab og ved at bombardere ham med Tørveknalder, og hans Børn havde de haft mest Lyst til at jage efter i Heden, ikke røre ved dem, men jage dem, til de faldt om sprængte og døde. Nu følte de, at de havde gjort Hedemanden Uret, og det smærtede dem, at de smaa Hoveder i Lyngtoppene ikke turde nærme sig mere.

Men da de naaede længer bort fra Byen, udenfor de Omraader, der gjorde et hjemligt Indtryk paa

dem, svandt de nagende Fornemmelser og gav Plads for Sorgløshed og Varme. De blev igen snak-somme og stærke i Øjnene. Vejen der ikke længere var dem saa bekendt nærrede deres Velbefindende. Einar bød Brystsukker om af Kræmmerhuset. Bernhard slog to i Munden, men Bitte-Niels erklærede først med Tugt, at det var en Skam, hvorpaa han tog et, der var klart som Glas og af Form som en Fisk. Einar bød ogsaa Kusken og havde den Glæde, at han i Aandsfraværelse tog et og puttede i Munden. Den sorte Fyr var bleven saa stille og slap, han sad og nikkede og tjattede i Halvsøvn paa Hestene med Linerne, som hvert Øjeblik gled i hans Hænder. Pludselig saa han drukken og bedende paa Bitte-Niels, der sad ham nærmest, og stak uden et Ord Tømmerne i hans Haand. Niels tog dem, og i samme Nu sov Kusken med Hovedet bøjet dybt forover. Det var som om de først i dette Øjeblik bemærkede, hvor hans Klæder var ynkelige, og hvor de fremmedartede Støvler var udslidte og skamferede af Landevejenes skarpe Sten.

Men det var jo et stort Fejlgreb af Kusken at han havde givet Bitte-Niels Tømmerne; de andre to blev skinsyge og vilde have ham til at afstaa dem, det blussede op til en Trætte, hvorunder der blev hvisket hidsige Ord. Bitte-Niels svarede Intet men spyttede som en Gentleman Brystsukkeret, han havde faaet, ud igen; den klare søde Fisk, der nu var ganske tynd, faldt ned paa Vejen. Da det var gjort,

smilede han, holdt smukt paa Tømmerne med sine smaa haardføre Barnehænder og smilede mere og mere, alene. De andre kunde ikke staa for ham. Bitte-Niels *skulde* køre, enedes de om som med een Mund. Og da Niels nu følte sig anerkendt som Kusk, smilede han livsaligt, der gik stumme Ryk igennem hans Bryst af Glæde. Einar puttede et nyt Brystsukker ind i hans leende Mund, mens Niels med begge Arme strakt frem paa Tømmerne kørte det kæmpemæssige Spand. Det gik godt. Hestene travede meget roligt og holdt af sig selv Afstanden mellem sig og Vognen foran, som de var vant til. Hvor Niels var kommen paa den grønne Gren, og hvor Einar og Bernhard uimodstaaeligt bøjede sig for ham og undte ham det! Kusken snorksov i det bagende Solskin siddende med sin magre Ende paa Hamlen, som var han limet til den. Inde tra Vognens mystiske Indre lød nu og da en puslende Lyd af Halm og nogle højst skumle Gab og Knur, det var de indestængte Dyr. Hu hej, Bitte-Niels, du den mindste Gaardmand i Verden, der styrede du Noæ Ark smilende og med Færdighed gennem Graabølle Hede!

I det skarpe Knæ ved Tinghusene, hvor Heden hører op, var det dog nær gaaet galt. Her drejer Vejen i en Vinkel næsten tilbage i samme Retning, og her gav Niels ikke Vognen Sving nok ud til højre, eller han havde ikke regnet med dens Længde, nok er det, Baghjulet kom Grøften for nær og skred lidt ud. Aa, da stivnede alle tre Drenge af Angst,

men det farlige Nu drev over, og de rullede frelst ind paa den brede og banede Graabøllevej. Det var morsomt at se Vogntoget passere dette Hjørne; Vogn for Vogn svingede i brat Kurve, det lignede en stor Orm, der tager en anden Retning. Nu laa Vejen hvid og fin lige op til Graabølle, der kunde ses med sit Kirketaarn og sine store Træer.

Vejen gik tværs over den brede Dal, der strakte sig fra Fjorden og langt ind i Landet til Moholm. Aæn krøb blaa og vidtløftig gennem de lysegule Enge. Langt borte øjnede man Moholms røde Taarn. Selve Vejen var kridhvid, fordi den blev holdt i Stand med Muslingskaller, som blev taget fra Grøfterne; det var gammel Fjordbund her. Men denne hvide Vej gennem de grønne Kær gav Rejsen mere Liv. Fra Fjorden kom Pust af Saltvand og af Tang, det gjorde Øjnene saa klare.

Men hvad der var det mærkeligste, det var den Mængde Folk der var paa Færde. Da Toget havde passeret Broen over Aæn og begyndte at tage Bakken op til Byen i korte Ryk afvekslende med Hvil, var det som om selve Jorden frembragte Mennesker i Tusindvis. Bakken fra Byen og ned til Aæn var sort af Folk, de mylrede op af Grøfterne, de kom til Syne paa Brinkerne i sorte Flokke, alle søndagsklædte, de nærmede sig gaaende og kørende alle vegne fra. Langt, langt borte kunde man se Punkter og Hobe flytte sig i Solskinnet med Retning efter Graabølle.

Det ældgamle Bondeland, fra hvis Bakketoppe de henfarne Slægters Gravhøje og Bavnepladser glanede til hinanden, Mil og Mil imellem, den fra Oldtiden dyrkede Dal, hvis Bredder grinede med hvide Affaldsdynger fra Stenalderfolkets Bopladser, og mellem hvis Brinker Ekkoet af Dyrebrøl og Lurer endnu spøgede, Fjordkysterne og Heden, al Himmerland opgav sine Levende. De kom fra Omegnens gamle Byer, Kourum og Torrild og Stenbæk, de kom fra de tusindaarige Gaardsteder med hedenske Navne, hvor en og samme Slægt havde siddet stille uden Minder og uden overleveret Historie lige fra den graa Fortid alene bøjet over Dagens Arbejde, de kom fra nye Udflyttergaarde, fra Husmandspladser; alt hvad krybe og gaa kunde stævne mod Graabølle, som vilde de endelig en Gang samles og se sig ud derfra. Aldrig havde man før set saa mange Folk paa et Sted; og Enhver saa, at alle dem han kendte kom, for de kom *alle*, Aftægtsfolk, Hundredaarige, Kvinder og Børn, hele Generationer i flere Led. Folk der forlængst havde puttet sig og kun ventede Forløsningen, de kom frem en sidste Gang endnu, kuldkære og sky i Solskinnet, vanskabte af Aar, som havde de siddet deres Livstid i dybe Kældre; ogsaa til dem var Rygtet naaet med en Genklang i de øde Hjærner af hin Forjættelse, de en Gang tog i Arv og gennem endeløse mørke Tider tabte af Syne. Men skulde de ikke komme, skulde de ikke stævne sammen for denne eneste Gangs

Skyld, nu da det ikke forlangtes af dem, at de skulde rejse til Verdens Ende for at se dens Vidundere, nu da Verden selv kom til dem!

Da Toget kørte ind i Graabølle, modtoges det temmelig stille af Egnens Menneskemasse. Vognene var jo foreløbigt lukkede; ogsaa Folk holdt sig tilbage, væbnede sig med Mistillid og ventede, som deres Erfaring havde lært dem til det. Kun een Vogn drog som en Fure af lys Munterhed, næsten Bevægelse, gennem Mængden hvor den kom frem, det var den der blev styret af Bitte-Niels. Han sad jo saa strunk og paapasselig og kørte og var ikke til at tage fejl af, det var Bondens egen lille Søn, skabt i en smuk Gaardmands Lignelse, sammenskænket af ægte Ting fra Top og til Taa. Et helt Sogn var tilstede og kunde indentificere hans Udstyr Stykke for Stykke, hele Herredet muligvis havde bidraget til selve hans Eksistens, han var Kød af alles Kød og Blod af alles Blod, han sad der og smilede saa sødt og fint som Kys og Hvisken bag Døre, ja og sandelig om det lille Allemandsbarn ikke optraadte som forsonende Engel mellem hele den stride Bondebefolkning og Menageriet, dette Bud ude fra den aabne, glubske Verden! Vist er det, der kom en frisk og befriet Stemning over Folk, deres Hjærte gik op, da de saa den lille hjemlige Figur med saa stor Sikkerhed sidde der som Kusk paa Vognen med brølende Løver.

Vogntoget defilerede gennem Byen og ind paa den store Toft bag Kirken, samme Sted hvor der

blev holdt Ting i fordums Tid, og nu fik man da at se, hvordan Menageriet skulde opstilles. Den første Vogn kørte hele Pladsen rundt og holdt saa stille, den næste kørte op bag den og saa fremdeles; det var let at se, at alle Vognene vilde komme til et staa sammen i en afgang Rundekreds med Gittersiden indad, naar de alle var kørt op. Men det tog Tid, for der var umaadeligt mange Vogne, og Rundkredsen tegnede til at blive af et kæmpe-mæssigt Omfang. Nogle sagde, at dette vældige Rum endda skulde dækkes med et Telt, men det syntes utroligt. Og dog fik man det at se. Hele Resten af Eftermiddagen medgik til Opstillingen af Vognene, og det blev langt hen paa Aftenen inden Teltet var rejst og Alting i Orden.

Folk der stod og saa til blev Vidne til paafaldende Optrin den Eftermiddag; der foregik Ting som i Bønderfolks Øjne var baade harmelige og oprørende. Aldrig havde de set Kuske fare saa ubarmhjærtigt med Heste som her, og aldrig havde de tænkt sig en saa raa og rasende Behandling af Mennesker, som den Wombwell bød sine Undergivne. Han ledede selv Opstillingen, i en eksempelløst fin og kostbar Paaklædning og med en mange Favne lang Lædersvøbe i Haanden, og han skreg og skummede som en gal Mand, naar det ikke gik ham tilpas. Han forlangte Hurtighed, Hurtighed, hvilket virkede som en Forvorpenhed paa Bønderne, der naar noget ikke bliver gjort er vant til at se Undskyldning nok i at

det bliver forsømt. Wombwell, der iøvrigt var en atletisk bygget Mandsperson med Øjne der sprængte ham ud af Hovedet af Drik, Wombwell kendte kun til at blive lystret, og der var kun et Tempo i ham, Firspring af baade Heste og Mennesker! Naar en Vogn skulde køres op paa Plads, blev Hestene pisket i strakt Karriere for saa i sidste Nu at blive halet til Side inden de blev rammet op mod Vognen foran, det skulde gaa gelik! Det sidste Stykke blev Vognen saa ført af Mandskabet, der mens den endnu var i Fart kastede sig til Hjulene eller hvor de nu kunde faa fat saa tykt som Bier og sled, saa det sang i deres Ben. Vognene var tunge, og Bunden for blød, det gjaldt om at *flyve* over Grønsværet, inden Hjulene satte sig fast, og Wombwell hylede som en undsluppen Satan og svang den forfærdelige Pisk over Heste og Kuske i Flæng. Flere af Egnens store Gaardejere, der ogsaa var kendt med at udøve Myndighed, stod og saa sig fornærmede paa denne himmelskrigende Bøddel og havde den største Lyst til tungt og vægtigt og langsomt, men med utilsidesættelig Værdighed at skride ind her og faa dette Dyrplageri forbudt.

Men da skete der dem noget uhørt mærkeligt, noget de aldrig siden talte om og som de aldrig rigtig fattede. En af Vognene duvede endelig ned i Grønsværet med det ene Hjul og lod sig ikke rokke af Stedet, hvor meget saa Bryggerhestene lagde sig hen ad Jorden og Mandskabet sled i Hjulene. Deres

fortvivlede Opsang lød tilsidst som rene Nødskrig i Dødens yderste Pine, og Wombwell galede over det hele i et ustanseligt Hyl af Raseri, mens han med Svøben beskrev hvinende Uendelighedstegn i Luften. Pludseligt faar han saa Øje paa en Flok store og kraftige Mænd i deres bedste Alder, der staar med mætte Miner og sutter paa Piber, selve den udvalgte Skare af Himmerlands største Gaardejere, og i næste Nu hviner Uendelighedstegnet over de ukrænkelige Kabudser! Wombwell er over dem med hele et fremmed Sprogs Forraad af Edder og Svovl og med sit Kæmpelegemes bestialske Energi, han griber en Mand i Armen, Thomas Spanggaard! og slynger ham hen mod Vognen, en til, Anders Nielsen! og en til, Graves i Svendsild! . . . og inden Nogen ved hvordan det gaar til, ligger Himmerlands Aristokrati af Bønder ved Hjulene af den sunkne Vogn og kratter i Egerne paa Livet løs! De er stærke som Bjørne og vil pludselig vise det, for de bliver jo saa ustyrligt vrede over den Behandling, de strider sig blaa, Spyttet fyger dem fra Tænderne, de træder Støvlerne ned i Jorden, og Wombwell hyler og plejler paa Hestene, og op kommer Vognen og flyver ind paa Plads under vilde Skraal af Tilskuerne! Situationen drukner heldigvis i Hurraraab, ellers vilde de stærke Gaardmænd ikke vidst hvad de skulde gøre af sig selv, da de gik tilbage fra Knuptaget. Hvordan var det hele gaaet til? Havde han magtstjaalet dem? Hvad *var* han for en halsende Udsending fra Helvede?

Mange Vogne blev skamferet under den hensynsløse Ilfart, hvormed de blev kørt op, Træværk og Stænger sprang og bragede, og Dyrene indeni Vognene kradsede paa Væggene og tudede i alle Tonarter; der var skellig Grund til at blive baade angst og bange. Men Wombwell pressede paa. Han vilde have Menageriet aabnet i Aften, koste hvad det koste vilde. Omsider var Rundkredsen lukket paa et Sted nær, hvor Indgangen skulde være. Kunde Wombwell nu ikke taget Entré her og saa ladet det være godt? Nej han kunde ikke; man fik endnu et mægtigt og gribende Skuespil at se, en Kraft- og Pragtudfoldelse bogstavelig talt, der i brutal Energi lod haant om Liv og Lemmer og Materiel, nemlig da Portalen blev rejst.

En meget stor og særligt konstrueret Vogn blev kørt op i Indgangsaabningen, og det viste sig, at den var til at slaa ud og folde fra hinanden ligesom i mangfoldige Vinger og Fløje. Men denne Opstilling lignede mere et Bombardement, en Sprængning og Beskydning, end et Arbejde i Fredstid. Wombwell var nu totalt ude af sig selv og rasede som i Krampe, brølede ud af Brystet og aad Luften, og hans Folk tog fat som man kun kan det i faa Sekunder, mens man holder Vejret, og der støver Ild for Øjnene, men i de Sekunder blev Portalen ogsaa udfoldet! Det skete ved Hjælp af Tove og lange Stænger, Fløjene blev halet ud og samtidigt støttet nedenfra med Stængerne af Mandskabet, som bar den uhyre

Vægt i strakt Løb, og idet Fløjene svang ud til Siderne og klappede ned eller fløj tilvejs, aabnede Portalen sin Verden af Forgyldning og Malerier, mens store Stykker af den kostbare Udskæring splintredes og sprang under Knald som Bøsseskud og peb langt hen i Luften. Og da nu Portalen havde udfoldet sig mod Himlen som en Tropeblomst, der aabner sig med Knald og Røg, da Navnet *Wombwell* var sprunget ud i luende Guldskrift midt i de groteske Snørkler og gyldne Kringler med et straalende Skilderi af ham selv paa højre Fløj og Miss Alice tildels nøgenkroppet paa den venstre, da blev der et Øjeblik dybt og stille i Luften, mens de styrtefærdige Mænd bøjede sig rystende forover og snappede efter Vejret. Men de fik ikke Lov til nogen lang Pust. *Wombwell* var et Øjeblik gaaet ind i Triumfvognen til Miss Alice og kom nu tilbage rørende Munden som efter en Dram. Til Forbavselse for dem der havde troet ham ganske sindsforvirret for lidt siden, bevægede han sig med den roligste Mine af Verden. Men i næste Nu da han har smagt af Munden, tager han Tilløb som en Svømmer, hans Hoved dukker op midt i det gispende Mandskab og hakker hid og did med hæse Brøl, mens Svøben svirrer over hans Hoved som en flyvende Snog. Nu skulde Teltet rejses. Og det uhyre Areal af Lærred blev spændt ud over Vognborgen. Skønt der arbejdedes som i Feber, tog det dog lang Tid, og Dagen hældede. Folk kedede sig

imidlertid slet ikke, tværtimod fulgte de alle Forberedelser og al Travlheden med en saa levende Interesse, at de rent mistede Følelsen af Tid.

Næsten alle Tildragelser bliver først »historiske« længe efter at de har fundet Sted. Men det hænder at en Oplevelse er saa kraftig, at den paa Stedet mærker Fantasien, saa at man ved at glemme sig selv faar Stemning af den evige Varighed. Saaledes gik det her. Tiden slog Kreds om den Hær af Mennesker, der var forsamlet, om Graabølle og om de milevide Udsigter over Landet derfra og Sommerdagen og den store Himmel og *Wombwell*, der laa som en uhyre, groende Ting midt i det hele. Det var saa fin en Højsommerdag som det kan blive, Agrene nærvæd stod med alle de Blomster, Midsummeren kender, og de fortsatte sig saa langt man kunde øjne. Langt langt ude, hvor Solen mødte Landet i et grønt Skimmer, vidste man, at Frodigheden dækkede Jorden, at Rugen bølgede lige saa levende og frisk som her under Øjnene paa Graabølles Agerfald, hvor de søgrønne Marker gik i Solskinnet med knitrende Vipper og blaa og røde Gnister af Blomster. Himlen var saa vældig, Skyerne overtaarnede hinanden og rejste sig næsten til Himmelskuplens Midte, hvor den var usigelig blaa og dyb. I Vest brød Lysstøtter og Straalebundter sig gennem Skyverdenserne, men i Øst rakte høje blege Skybjærge sig op mange hundrede Mil borte og vendte sig mod Solen som store blinde Aasyn. Fjorden drog sig i

spejlklare Bugter og blaanende Sunde ud mod Fjærnheden, hvor alt endte bittesmaat som i en Taage.

Men nu er det dunkelt i Luften og køligt, Solen er gaaet ned. Den lyse Sommeraften er langt fremskreden. Menageriet staar færdigt og under Telt. Og hvilket Telt er det ikke! Det er *Arken*, det er den Gudsmands vældige Skib, der bjærger de Levende, strandet paa Graabølle Banke! Hør Dyrenes og de vilde Skabningers Kor, det er det Gys, der hilste Solen hin Foraarsmorgen paa Ararat, da Regnbuen spændte sig over Jorden! Pludselig gløder hele den mægtige Teltkuppel! Den gløder som et Bjærg af Jærn; de tænder Blus og Fakler inde i Teltet, og samtidig tager de Skodderne fra Burene, man hører et tusindstemmigt Udbrud af Alverdens blændede og forbitrede Vilddyr, og nu skyder der Raketter, et helt Bundt af Ildstraaler, tilvejs fra Portalen, himmelhøjt op, og i samme Nu skærer Hornorkestret og Trommen i med Musik i Stormtakt — der falder et drønende Kanonskud — Wombwell aabner for Publikum! Da er Klokken saa vel ti om Aftenen.

Nu opstod der Trængsel. Men ikke lige straks. I de første Minutter gik der slet Ingen ind, og Wombwell, som selv billetterede, var lige ved at sprække af Sorg og Skuffelse. Her stod flere tusind Mennesker forsamlet, og ikke en Eneste gjorde Mine til at komme ind i hans Telt! Han gjorde en mægtig indbydende Armbevægelse, den store Mand,

ganske ene som han stod der i Portalen, han slog en Bugt paa sin Ryg, en Art Logren, som Tegn paa Fred og Velkommen. Ingen rørte sig. Han blev rød og bleg skiftevis, han raabte noget, hvorunder hans Stemme slog over i høje Lyde, der næsten lignede Graad. O Wombwell, det var jo Jyderne, du var kommen til; Ingen vilde gaa først! Ingen vilde begynde! Mændene stod og trykkede sig sammen i kompakte Flokke og røg Tobak, idet hver for sig gjorde sin Person til Intet. Konerne holdt sig tilbage stive som Støtter og med Hænderne tugtigt foldede for Mellemgulvet ganske som ved Kirkedøren. Der førte jo en Trappe op til Indgangen, hvem skulde gøre sig *synlig* der, hvem skulde gaa ud af den sikre Ubemærkethed og ud-sætte sig som den forreste? Ingen vovede det, Ingen vilde bære Ansaret. Her kunde de jo ikke skrue sig ind i en Klump, som de ellers plejede naar de skulde igennem en Dør. Da, netop som Stillingen var ved at blive uudholdelig, opdagede de tilsyneladende nedslagne men altseende Øjne, at der var Nogen paa Trappen, der var Nogen der gik først! Det var tre ganske smaa og tynde Drenge, der med desperat opskudte Rygge stampede opad Trappen, besluttet paa at komme ind og se Menageriet eller dø; det var de tre Drenge fra Keldby, Doktorens Einar, Bernhard Lundgren og Bitte-Niels, de Syvsatans Knægte! Bitte-Niels var i Spidsen, dirrende af Liv. Det var anden Gang i Dag, at Sognets

unge Søn aabnede Vejen ind til Vidunderet. Menne-
skemassen stod tyk og sort opad Trappen bagefter
de tre. Og nu blev der Trængsel. Det saa i nogen
Tid alvorligt ud, man hørte brutale Eder, som der
længe havde været stemmet op for, og sære uøvede
Skrig af Kvinder, der blev klemte. Teltet var imid-
lertid rummeligt nok, og lidt efter lidt blev hele den
utallige Forsamling opslugt deraf.

Einar, Bernhard og Bitte-Niels kom som de
allerførste ind i Menageriet. Græsunden glinsede
underlig giftiggrøn i Lyset fra de svedende og vilde
Naftablus. Overalt Gitterstænger med urolige Fi-
gurer og Skygger bagved, Dyreansigter, gule Skind,
store svømmende Øjne, Gab der aabnede sig utæm-
meligt; overalt Mumlen og tungsindig Glippen med
Øjenlaagene, overalt bløde Poters rastløse Vanken
om paa Savsmul . . . og hvilken sørgelig Lugt! Det
var de store fornemme Rovdyrs Parfume, der fyldte
Teltet, denne syge og onde Lugt, der er ulykkes-
svanger som Luften i et Ligværelse, hvor den søde
Røgelse og Osen fra Lysene gemmer Stanken af det
gærende Aadsel. Drengene vovede sig ikke straks
nær til Burene men gik frem midt ude paa Grøn-
sværet, uttende af Ophidselse; de befandt sig med
deres tynde Hud og Indianersanser som i et Vejr
af Ild. Løvernes Dommedagsbrøl lagde dem næsten
flade paa Jorden. Men snart vænnede de sig til at
begribe, at Dyrene var indespærrede, og at de med
et Gitter imellem ganske roligt kunde nærme sig

Kongetigerens vældige Ansigt. Og saa tabte de sig da paa denne deres første og aldrig siden fordunklede Opdagelsesrejse, saa spærrede de Øjnene op og gik ind i den vidunderlige Verden, der altid er til og altid er mistet, den der bestaar mellem *Naturen* og *Barnet*.

Forestillingen varede i to Timer, det vil sige Folk havde i to Timer Lov til at gaa rundt i Teltet og besigtige Dyrene. Det var et taknemligt Publikum den Aften i Graabølle, det var Folk der hverken var blaseret af Naturhistorieundervisning eller Frokoster i Zoologisk Have. De tog paa Tingene fra et hjemligt og meget rigtigt Synspunkt, gik fra hvad de kendte til det Nye, ad Erfaringens Vej, hvilket aldrig har ført en Mand vild. Darwin var jo saadan en stor og uskyldig Bondemand, der sluttede fra Katten til Tigeren og tilbage igen. Ganske som Erik Sørensen fra Kourum.

Det er jo vor Missekat, sagde Erik, da han stod foran Tigerburet; men den har faaet Magt, den har haft det for godt!

Samme Mand bemærkede om Elefanten, at den var som en Slags stor Gris; det var Tapiren der hjalp ham paa den Tanke. Folk var jo ikke til Gudstjeneste, de rørte sig i deres egen Forestillingskreds og havde ikke noget imod at udvide den. Dyr som Zebraen og Æslet interesserede dem stærkt, overdet det var en Slags Heste.

Sin Hale er ligesom paa en Ko, udbrød Erik

Sørensen livfuldt i Anledning af Æslet. Jeg synes det er Synd for den. Den har jo ikke selv forskyldt det. Den er meget langøret! Den ser taalig ud.

Stor Opsigt vakte ogsaa den Ko, de kalder en *Gnu*. Nogle vilde paastaa, at det var en Hest med Horn. Den Betragtning at det var et Dyr for sig, der kunde ligne baade en Ko og en Hest, laa ikke nær for Nogen. De saa »Kippekalven« i alle Hjortedyr, hvori de jo heller ikke saa fejl. Af Slangerne blev de som alle Naturfolk stærkt betagne men kunde ikke karakterisere dem paa anden Maade end som gruseligt store »Huworme«. Et Dyr som Bjørnen, der har spillet en Rolle i Folkefantasien, besaa de med Sympati men uden rigtig at genkende den.

Da Dyrene blev fodret, kom der saadan en hjærtelig Stemning over Folk. Her var en Side af Sagen de kunde føle naturligt for; de var selv saavant til at give Dyr det de skulde leve af. Det rørte dem dybt at se de store Rovdyr med deres forgrædte Ansigter kaste sig over de usselige Kød-stumper, der blev stukket ind til dem. Oppasserne slog dem med deres lange Kødforke, naar de fodrede dem, hvorfor gjorde de det, var det nødvendigt? Dyrene spiser saa godt, og saa er det jo netop ved den Lejlighed man kan faa dem i Tale. Selve den kongelige Hanløve er ikke for stolt til at røbe sin Madlyst, til at kysse Ribbensstegen og favne den ind til sig og udsynge Trusler mod Alverden over den. Alle

Dyr bliver milde i Øjnene naar de synker; om det saa er den grumme Tiger kan man møde et godartet Blik fra den, naar den ser op fra Maden og har glemt sin Smærte. Og Dyrene bliver saa kloge naar de spiser, de ser frem for sig som fortabte i Hovedregning; de bliver saa aarvaagne og ordentlige, for det er jo en vigtig Ting at smage Foderet og at faa Alting grundig spist. Aa der blev saa inderligt stille og forsonet i Menageriet, da hele Bestanden havde faaet sin Gift. De tav og maledede med Tænderne allevegne, de drog Pusten mildeligt gennem Næsen, hvert enkelt Dyr skelede nidkært paa sin Bid, det var een Spisen og een Gøren sig til Gode over det Hele. Elefanterne gebærdede sig udtryksfuldt som Døvtumme mens de spiste, det lille vise Øje, de havde, lod Ingenting gaa ubemærket hen. De var slet ikke klodsede, de vidste altid hvor de traadte, de brugte Snabelen saa lækkert, bestandigt den korteste Vej. Kamelerne lod ikke til at more Folk; de mindede jo lidt om Faar men syntes dem ellers overdrevne og urimelige af Skabning. En Mand fandt at Kamelerne lignede Skrædere; men her har han muligvis tænkt paa en bestemt Person.

Forestillingen sluttede med den store Løvedronning, Miss Alices Optræden. Hun faldt ikke i Publikums Smag, og Vovestykket at gaa ind til Løverne var nok spændende men talte ikke til nogen Passion hos Bønderne. De kunde ikke beundre den fine Dame, da hun lagde sit Hoved i en af Løvernes

dampende Gab, det forholdt de sig tavse til; men der var mange der lo, da hun fik en af Løverne til at lægge sig ned og selv strakte sig yndefuldt ovenpaa den. Et vildt Dyr ved vi hvad er, men en tam Løve er bare en Tingest. Hvis Miss Alice var bleven ædt, skulde Folk set interesseret til og haft noget at tage med hjem. Der var mange der var mødt op i god Tro til, at Meningen med at hun vilde gaa ind i Buret til Løverne var den, at de skulde bespises med hende, det laa i Plakatens Ord; de følte sig med god Grund brøstholdne. Til allersidst, da Miss Alice stillede sig i Dronningpositur inde i Buret midt mellem Løverne, brændte Wombwell selv et grønt Fyrværkeri af udenfor Buret, Miss Alice af-fyrede en Pistol og skyndte sig at kravle ud, og da det grønne, blændende Lys var slukket, begyndte Folk at tage bort.

Nu blev der en Snakken af Folk, der gik bort flokkevis, og en Rullen af Vogne paa Landevejen i den sene, meget lyse Nat. Blandt saa mange andre Mærkværdigheder drøftedes ogsaa den Kendsgærning, der allerede var sivet ud, at Wombwell nok holdt til med Miss Alice i Triumfvognen, skønt de ingenlunde var gift. Ikke at Folk havde noget derimod, men sligt er forbudt, og Parret gjorde det aabenlyst. Wombwell maatte være rig saa det betød noget! Naar man har Penge, saa kan man. Herregud, vi vil vel allesammen gerne være slette Mennesker, men vi er for smaa. Folk skiltes sukkende.

Nu er der kun at fortælle om de tre Drengene fra Keldby, at de efter Forestillingens Slutning følte, at de havde langt hjem, og at de var forfærdeligt sultne. De kunde sagtens komme op at køre med Nogen fra Keldby, men Tanken om at gøre den store Omvej huede dem ikke, og de bestemte sig til at gaa tværs paa over Engene og Heden. De drak det sidste af Salmiakmiksturen, som de mærkeligt nok fik Hoste af, skønt det jo netop er mod Hoste man faar den, og derpaa marcherede de af hver med sin Blykæp i Haanden. De var trætte og tavse mens de vandrede over Dalen, hvor Enggræsset duftede saa tungt i den dæmmerlyse Nat. De stod lidt ude paa Spangen og saa ned i Aaen, der flød saa dunkel og dyb og blid. Men da de naaede op i Heden og det allerede lysnede stærkt af Dag i Nordøst, blev de friske igen og fik Lyst til at gaa op paa Toppen af Hedebjærgene, der altid drog dem, naar de var paa Farten. Mens de arbejdede sig op, begyndte Landskabets Farver at tænde. De laa oppe i Lyngen paa Kongehøjens Top, da Solen brød frem. Landet strakte sig lyst og grønt under dem hinsides Heden, alt var stille, de fulde Kornagre laa uden ringeste Bevægelse. Alle vegne hvorhen de saa, og saa langt de kunde øjne, vandrede der Folk paa Hjemvejen, myresmaa, ingen Lyd naaede op fra dem.

Medens de sad her, fæstede Einars Øjne sig pludselig stift paa noget, Pupillerne blev smaa som

Naalestik, og han blev ligbleg. Uhyre langt borte, paa den anden Side af alt Land havde han faaet Øje paa en fin, skinnende Stribe! Det maatte være Kattegat. Det var *Havet*. Han havde aldrig set det før. Lyset faldt saa gunstigt den Morgen, at Vand-spejlet fangede Glans og blev synligt paa de mange Mils Afstand. Det var kun faa Øjeblikke, saa slukedes Striben igen. Men Einar fortalte ikke de andre hvad han havde set. Det kunde ikke siges. Det var hans Skæbne, der havde kaldt ham i det lydløse Morgengry. Han lagde sig lidt efter ned, syg og underlig kold i sit Indre, naget af Tanken om Løvedronningen, Miss Alice, Miss Alice, som han aldrig mere skulde se.

Bernhard lagde sig ogsaa ned, han var hvidplettet i Ansigtet og lod næsten ikke til at trække Vejret. Han var saa sulten, at der ikke dannede sig nogensomhelst Tanke i hans ydmyge Fattigmandssjæl. Bitte-Niels gav sig til at lede efter Bær i Lyngen; han kom længere og længere bort fra Højen og glemte de andre, indtil de kaldte paa ham.

Bitte-Niels var den der gjorde sin Lykke hin minderige Dag. Folk havde lagt Mærke til ham og set at der var Gaver i Krabaten. En hel Del Mænd, der troede at have Part i ham, og det var ikke faa, — Bitte-Nielses Moder, Mette Skræderpige, var kommen meget omkring i Herredet med sit Persejærn og sin Mund der ikke kunde sige Nej — bekostede ham sat i Lære paa Jærnbanen i Hobro, hvor han

i en ung Alder blev Pakhuskarl. Han lærte tillige Musiken og blev god til at blæse paa Fløjte. Men siden da han ikke længere kunde nære sig for Alimentskrav, der blev stillet til ham, udvandrede han sporløst til Amerika.

JOMFRUEN

Vesterude i Himmerland, et Sted paa den lange Kyststrækning ligeoverfor Salling, ligger fire store Bøndergaarde. For et Par Aarhundreder siden laa her en fri Herregaard der hed Strandholm. Det er en øde og tyndt befolket Egn. Herremændene paa Strandholm havde i flere Generationer lagt sig efter Studehandel; det meste af Ejendommen bestod i de milebrede Enge der laa ud til Fjorden. Jorderne oppe i Landet, der var magre og sandede, gjorde de ikke meget ved. Det var altid uselskabelige Folk der boede paa Strandholm, det kom af at de levede saa ensomt og havde saa langt til andre Folk. I Ydre og Vaner skilte de sig ikke meget ud fra de øvrige Bønderfolk paa Egnen; de var maaske en Kende mere bryske, overdet de var fribaarne og fordi de sad i Velstand, men ellers fulgte de Skikken og holdt sig paa Jorden som andre jævne Mennesker. Det var store sindige Folk, som mest blev antruffen i Friluft med svære Støvler paa Benene og omgivet af Hunde. Den sidste af dem hed Jørgen Dam — den sidste der besad Gaarden helt og udelt. Han læste og skrev meget og gjorde Rejser til Udlandet. Da han blev gammel skiftede han mellem to Sønner, saa at Ejendommen blev delt i to lige store Dele,

Nørre Strandholm og Sønder Strandholm. Brødrene forligtes godt nok. De lagde sig mere efter Jordbruget, og da Bedriften nu blev sat ned til det halve paa hver Gaard, faldt det af sig selv, at Brødrene anlagde en Levevis der var endda jævnere end deres Forfædres. Det gik saa omtrent i Glemme at Slægten var adelig. Med de knappe Tider der faldt ind efter Svenskekrigene gik det stærkt tilbage for begge Brødrene, saa at de døjede med at holde sammen paa det hver for sig.

Imidlertid havde de begge Børn. Og lige fra Børnene var ganske smaa, var det bleven en hellig Ide hos begge Brødrene at faa Gaardene gift sammen igen. Det saa ud til, at de skulde faa Held med sig; da Børnene voksede til, dannede der sig ligesom af sig selv et Par. De andre Børn paa Gaardene vedkommer ikke denne Historie, deres Forhold falder udenfor Strandholms Grænser. Det var Sønnen Mathias paa Nørre Strandholm, Junker Mathias som de kaldte ham, og saa lille Birthe paa den anden Gaard, der blev hinandens Skæbne. Mathias blev hurtig sin Faders Yndling, ligesaa Birthe, og de to Søskenbørn syntes ogsaa selv fra ganske smaa at udvælge hinanden. Den første Gang de saa hinanden som spæde Børn, begge to sat op paa et stort Bord, greb de begærligt efter hinanden med deres smaa Arme. Hele Barnealderen igennem lod man dem være sammen, de var altid foretrukket og begunstiget. De voksede op og kom til at ligne hinanden, de blev smukke, holdt sig

begge finere end deres Søskende og var mere urolige. Deres Barndom var lang og sorgfri, en Evighed af Friskhed og Sødme tilbragt i de solbeskinnede Heder og Sandstrøg, i Engene med de frodige Grøfter og ved Fjordens stille og ensomme Strand. Hvad Ingen andre saa, det vidste de to Børn om; det golde, skarpe Flyvesand var i deres Hænder dyre Skatte af bitte, bitte smaa Juveler i mange fine, ligesom fjærne Farver, Heden og Engene var dem en Verden mylrende fuld af Væsner, som de stod paa en god Fod med, Biller, Firben og Tudser, Svaler og Hundestejler; de havde hvert Aar Fuglereder saa her og saa der, som de kaldte deres, og som de besøgte i Skumringen for at tage de varme Æg og sidde lidt med dem i Haanden, mens Fuglen, hvad enten det var en Vibe eller en Lærke, biede paa Jorden et Sted i Nærheden og saa naadeligt hen til dem. De var næsten altid ude, havde altid den store vidtstrakte Himmel over sig.

Hvis man skulde sige, at der var en stadig genkommende Tone i deres Barndom, en der for evige Tider gjorde dem kendte for dem selv, da var det Ternens Skrig, der næsten altid lød over det lave Land paa Grænsen mellem Strand og Hede og altid kom højere oppe og længere borte fra, end hvor andre Fugle fløj.

Der var altid en eller anden Terne der rejste ene højt oppe under Himlen og skreg saa ufredeligt og bittert, saa kendt og saa gaadefuldt. *Girah!* Den

spinkle, snehvide Fugl med de lange og dog ikke sikre Vingeslag, Fuglen der ikke lod til at have noget at sige, men som dog ikke kunde tie paa sin Flugt fra den øde Fjord og til den ensomme Hede og tilbage igen, den gennemrejste Himlen over deres lykkelige Barndom.

De to Børn var næsten voksne, da de blev ene. Deres Forældre døde omtrent samtidig. De døde i den trygge Forvisning, at Gaardene nu vilde blive samlet igen, saa at Slægten atter kunde komme i Vejret. De Unge kunde om føje Tid gifte sig, og alt var jo iøvrigt ordnet saa godt for dem.

Men da skete der det, at Birthe ikke vilde have Mathias.

Det kom som et af disse pludselige uforklarlige Udbrud i Naturen, der skyldes dybe skjulte Kræfter. Alt var saa udmærket lagt til Rette, alt slog til; de andre Søsken havde faaet deres Arvepart og var forsørget hver paa sin Vis; Mathias og Birthe var i en passende Alder, alt var bestilt og gjort færdig til dem forud med Aars Omsigt — selv det aller kildneste Spørgsmaal var i Orden: de to Unge havde stor og prøvet Tilbøjelighed for hinanden — og saa slog Birthe alligevel op. Hvorfor? Var det noget der var vokset i hende med samme Vækst som selve Bestemmelsen? Havde en hemmelig Uvilje i hende eller en omvendt Lyst til at sejre sat Frugt, samtidigt med at hendes Lykke efter alle Regler skulde være moden? Nærede hun maaske i sit udforske-

lige Pige hjærte den Følelse, at hun ikke vilde gifte sig med Mathias, netop fordi hun elskede ham? Vægrede hun sig muligvis alene paa Grund af en Drift, der er fælles for Kvinder, den at de just vælger at trodse paa et Tidspunkt, hvor det er urimeligt og af skæbnesvangre Følger? Hvem ved hvad en ung dejlig Kvinde kan falde paa! Birthe vilde ikke giftes.

Junker Mathias skoggerlo til at begynde med. Siden blev han angst og tiggede for sig, saa rasende og atter igen ydmyg, saa himmelfalden, saa splittergal. Han truede, han græd. Men Birthe havde klædt sin tillokkende Person i sort som til Begravelse, med store dyre Fjer og lækkert Fløjl, hun tav, tav. Hun voksede i al denne vellykkede Ubøjelighed og fik Lyst til flere Sorger og Sejre, hun omgav sig vellystigt med Kulde og sjælelig Mystik, som ikke fandt Ord, hun legede at *komme Fremmede* — men det var hendes skrækkelige Alvor. Junker Mathias fattede hende jo ikke trods alle hæderlige Bestræbelser, og da han elskede hende og ikke andet, endte det altid med at han blev ude af sig selv og gav en Storm af Vildskab tilbedste, hvilket Birthe gyste for og nød. Naar Mathias opførte en af sine forfærdelige Scener, kunde hun staa saa ligbleg og yndig og lade som Ingenting, medens alle Junkerens lidenskabelige Sindsbevægelser gik som næppe skelnelige Spejlinger over hendes fine, begærlige Træk. Hun fik ofte syge Øjne, naar det lange Karlemen-

neske smækkede sig selv i Gulvet foran hende, dampende af Elendighed, men hun bevarede den største Ro, stod bare og rørte Munden ganske lidt, som om hun smilede grumt, eller som om hun hviskede til sig selv: Jeg elsker ham, jeg elsker ham! Omsider rejste hun jo *hans* forfærdelige Stivsindethed, han gik fra hende i Raseri en Dag, saaret, aldrig til at tæmme mere. Han svor sig til Satan i sin Trods, kom ikke igen, kom aldrig igen.

Saa blev de da ikke gift.

Og nu begyndte der et underligt Levned paa de to Tvillinggaarde. Jomfru Birthe greb Bedriftens Tøjler paa sin Ejendom, og det saa enhver kunde se, det var hendes Forsæt at køre i Grøften med det samme. Hun forføjede med Gaardens Anliggender paa den mest fantastiske Maade i sit barnlige Stivsind, bare for at faa sin Vilje, og det blev meget værre da Nogen af Familjen vilde hjælpe hende. Endelig var der en Slægtning der traadte til med myndig Haand (Birthe gnistrede men bøjede sig) og fik sat Skik paa Tingene. Sidenefter faldt hun i Ro og teede sig menneskeligt; hun drev nu Gaarden alene, temmelig ordentligt. Forsaavidt var hun bjærget.

Mathias gik det værre men ikke lige straks. Han skøttede sin Gaard fornuftigt i Begyndelsen. Men snart gav han sig i sin Vrede og sit Nag til at ture rundt paa andre Gaarde, til Markeder og Købstæder, hvor han spillede og drak. I den første Tid tumlede

og sloges han mere end han svirede; lidt efter lidt forfaldt han imidlertid.

Der gik nogle Aar, og Giftermaalet var fuldstændig slaaet ud af Hovedet paa begge Sider. De to Søskenbørn saa aldrig hinanden, de eksisterede kun for hver Dag at mætte sig med Bevidstheden om ikke at ville give sig, de nærrede hver for sig sit Hjærte med Haabet om, at den anden nu længtes og led rigtig bittert, og med Beslutningen om aldrig, aldrig at røbe sin egen Ulykke og Smærte. Stillingen udadtil var den, at Birthe nu drev sin Gaard med Held, hun levede mere og mere tilbagetrukken paa Gaarden. Junker Mathias derimod var næsten aldrig hjemme, og hans Gaard blev skammelig vanrøgtet. Bygningerne stod og faldt sammen; et Aar blev Afgrøden slet ikke slaaet men fik Lov til at raadne paa Marken, og siden blev Jorden ikke tilsaaet mere. Da der ikke var noget at fodre med, svandt Kreaturbesætningen ind, og da Junkeren tilsidst ikke kunde faa Penge mere, skammede han sig for Folk og holdt sig hjemme paa Gaarden uden at tage sig noget for. Han jagtede eller laa og drev ude paa Fjorden. Tyendet forlod ham lidt efter lidt; Markerne blev slet ikke dyrket længere. Saa endte det da med, at Nørre Strandholm kom til at ligge aldeles øde hen, uden Folk, uden Kreaturer. Egnen var i sig selv gold og sparsomt beboet, men dette var dog et Forhold, der stak af og som Ingen havde set Mage til. Det blev husket af Folk og var altid

det man begyndte med siden, naar Junkerens Historie skulde fortælles. Det var en Brøde, for var der ikke Fattigfolk nok i Verden, som ikke havde den Jord de havde Lov at saa i, og her laa mange Tønder Land hen uden at røres af Ploven. Det var underligt at se, hvor hurtigt en dyrket Plads kunde blive vild igen. Lyngen krøb ind over Agrene, hvor de ikke laa i et Urede af Følfod og Tidsler og Korn, der havde saaet sig selv, og Ukrudt mellem hinanden. Vejene ind til Gaarden forfaldt og groede til, saa at den kom til at ligge midt i et vejløst Uføre af Græs og vilde Planter som paa en Kirkegaard. Folk snakkede meget om denne Forargelse, men da der ikke var saa mange Folk, og der var langt imellem dem, blev Junker Mathias jo snart paa det nærmeste glemt. Han sad da som det eneste tiloversblevne Væsen paa den øde Gaard. Han var omsider ganske ene, idet han heller ingen Dyr havde om sig mere. Han levede af Jagt og Fiskeri, hvis han da overhovedet levede.

En Dag saa nogle Folk, der kom med en Drift Stude paa Landevejen, en underlig Skabning, som nærmede sig dem nede fra Nørre Strandholms Tidselmarker. Han lignede en Vildmand, var i en Skov af Haar og Skæg og i gamle forfaldne Klæder. Det var Junker Mathias. Han vilde ikke tale med nogen, han skød ganske roligt en Stud i Flokken og blev staaende ved den, mens de andre gik videre. Driverne gjorde Ophævelser, dette her gik over deres

Forstand, men Junkeren gav dem ingen Svar, pegede blot rundt paa dem med Bøssen, til de fortrak. Junker Mathias skar et Stykke Kød ud af Studen og gik hjem med det. To Dage efter kom Rettens Folk til den øde Gaard og fandt Junkeren hjemme, han laa i Sengen inde i den eneste Stue, der var beboelig. Gulvet under ham var en Sump af Jord, han havde slæbt derind paa Fødderne i Aarevis, Fugt og skimlede Vækster. Fra Sprækkerne i Loftet hang lange Rødder ned af Planter, der spirede ovenpaa. Vinduerne var mørknede til af Malurtbuske og andre Urter, der groede ude i Gaarden. Da Junkeren eller det ukendelige Haarmenneske, der var ham, saa Mændene og hørte deres Ærinde, stod han op og klædte sig paa. Han gjorde et Forsøg paa at sige noget, men de forstod ham ikke; han var kommen af Vane med at snakke. Men da de vilde afsige Arrest over ham, tog han til Bøssen og forklarede sig med den. Det endte med at de maatte gaa. Da de kom mandsstærke og bevæbnede igen, var Junker Mathias forsvunden. Hans Vej sporedes nogle Uger senere nede ad Viborgkanten, hvor der blev begaaet et Røveri paa aaben Landevej. Kort efter dræbte og plyndrede han en Pranger paa Koldingvejen. Det var det sidste man hørte til ham. Han havde forladt Landet.

Nu blev Nørre Strandholm delt i to store Bøndergaarde, og der blev igen saaet i de forsømte og tilgroede Jorder. Samkvemmet mellem Gaardene, der

oprindelig havde hørt sammen, var ganske afbrudt. De ny Mænd paa Nørre Strandholm Gaardene saa aldrig noget til Jomfru Birthe. Hun boede alene. Og Aarene gik hen over hende. Saalænge hun var ung havde hun nu og da Friere, men hun viste dem bort med Spot og Væmmelse. Siden lod man hende i Fred. Hun blev en Særling; de kaldte hende mens Aarene gik stadig »Jomfruen«. Man vidste at fortælle om hendes sære Levemaade og menneskesky Væsen. Hun var slet ikke god, hun undte ikke sine Folk mere end hvad de kunde tilkomme; hun var skrap til at paase, at alting blev gjort. Hun boede i en stor Stue paa Gaarden, og her samlede hun i Aarenes Løb forskellige Dyr om sig, flere Mopper, der var saa fede af Mad og af Alderdom, at de laa hen paa Puder uden Livstegn, skaldede Kanariefugle og Kakaduer paa Pinde og i Messingbure, en Samling dødeligt dovne Katte og som den allerbedste Ven et gammelt Faar, der gik i Stuen og brægede mod Vejrforandring et Par Gange hvert Fjerdingaar. Det havde en Gang været et lille Lam, hvidt som en Sommersky og saa fuldt af Overgivenhed, at det hoppede lige op i Vejret med alle fire smaa Ben fra Grønsværet; nu var det blindt og lignede en Betlers Sæk stoppet med Uld og gamle Ben. Det faldt om tilsidst og maatte makes af en Flaske; det blev saa gammelt, at det begyndte at faa Horn i Panden som en Vædder, og det kunde kræve sig næsten med menneskelig

Røst, naar det blev sultent. Ingen skulde se at det var et Faar. Der var mange der gjorde sig Tanker, ved det at Jomfruen for enhver Pris holdt Liv i dette Sorgens Dyr; hvem vidste hvem hun stod i Pagt med? Men da det tamme og trofaste Faar endelig døde helt, gentog Jomfru Birthe Historien og adopterede et nyt lille Lam om Foraaret, som gik hos hende i de næste mange Aar, til ogsaa det blev gammelt og døde fra hende.

Paa Strandholm Kirkegaard er nu Jomfru Birthe Dams store og sirlige Gravsted. Det er forunderligt at komme over et saa pompøst Monument paa denne ufrugtbare Egn. Strandagrene ligger golde og graa saa langt Øiet ser, strøet med kridthvide Flintesten, der ligner smaa Knogler, Kirken selv er hvid som et Ben og er kommen til at ligge saa øde, den vender sig med sit arme Taarn ud imod Fjorden, som er lav og uden Lys eller Farve. Og paa den triste Kirkegaard stirrer Fattigdommen, her er saa og saa mange navnløse Begravelser, aflange Tuer dækket med hvidligt Græs. Vinden kommer forbi som en Fremmed, der puster for sig selv, tænker over sit eget lange Ærinde og rejser videre. En Tærne beskriver sin Vej over Himlen, højt oppe, den smækre hvide Fugl ligger ustøt i Flugten, som om den er for let i Luftrummet og saa altfor ene. *Girah! Girah!* Her er saa forladt, her er saa ensomt. Men midt paa den aabne Kirkegaard, ud til den tomme golde Strand, staar Birthe Dams fine Monu-

ment. Det er en høj spejlblank Granitstøtte, der er prydet med Bronzeornamenter i overdaadig fransk Stil. Den krones foroven af fire skønne Broncehorn, som en dobbelt Lyre. Disse forfinede Linjer staar mod Jyllands blege Himmel, de maner underlig raat om blidere Kaar et eller andet Sted fjærnt sønder paa, hvor de skrøbeligst tænkte Muligheder faar Liv, og Metallet støbes i lykkelige Former.

Herunder hviler Birthe Dam, som i en Menneskealder og mere besøgte Kirken hver Søndag og ikke besøgte noget andet Sted. Hver Søndag saa Menigheden hendes blodløse, visne Ansigt bag Laagen i Pulpituret, hvor Slægten havde haft Kirkestol fra Arilds Tid. Her hang Dam'ernes Vaaben udskaaret i Træ og bemalet med azurblaa og teglrød og svovlgul Maling. Her findes nu et gammelt Kontrafej af »Jomfruen« paa Sønder Strandholm. Man ser hende sidde i et Snørliv, der er saa spidst som et Kræmmerhus, og med det hærgede Nonneansigt indkapslet i pibede Strimler. Under hendes venstre Arm er malet Hovedet af et Faar med gule Faunøjne og en from lang Næse, det er til Minde om det eneste Væsen, Jomfru Birthe elskede.

Men det hændte en Søndag, at Menigheden til sin Forundring og Skræk ikke saa Jomfruen i Pulpituret. Andagten blev forstyrret, Præsten vævede aandsfraværende i det, fordi det gamle tørre Hoved med den stivsindede Mine ikke som ellers var at se oppe i Pulpituret.

Jomfru Birthe var lovligt undskyldt den Dag, hun gik grædende og vild oppe i sin Stue den Dag. Om Formiddagen da hun kørte til Kirke som sædvanligt og var kommen ned i Dalen og over Aaen, havde hun bemærket, at en Rytter jog ned over Vejen inde fra Landet og med Retning efter Strandgaardene. Hun havde ikke tænkt videre over det, før hun et Minut efter havde set en anden Rytter komme frem over Bakken i strakt Galop bag efter den første. Da havde hun ladet Kusken holde. Og da det snart stod tydeligt for hende, at den første af Rytterne var en Flygtning, som det gjaldt om at stoppe, havde hun, raadsnar og handlekraftig som hun var, givet sin Kusk Befaling til at staa ned og kaste Broen af, som de lige havde passeret. Kusken lystrede Ordre og havde paa faa Øjeblikke fjærnet Plankerne fra den usle Bro, saa at den ikke kunde befares. Jomfru Birthe blev roligt holdende paa Vejen og saa, hvorledes Rytteren sprængte ned imod Aaen. Han suste lige forbi Karossen — det var en Mand med lange graa Haar — og i næste Øjeblik saa hun ham kaste sin Hest til Side, idet han observerede, at Broen var brudt af. Han var lidet paa klædt efter Aarstiden, Manden, og han bar en falmet Hat paa det graa Haar. Da han ikke kunde komme over Broen, tvang han Hesten ud i Aaen ved Siden af, men den blev straks stikkende fast i det dybe Dynd, sank sparkende og forsvandt. Rytteren bjærgede sig tilbage over dens Kryds og kom paa Land.

Imidlertid havde den anden Rytter stanset sin Hest og var staaet af. Der var ikke tredive Alen mellem ham og Flygtningen. Og Rytteren der nu ikke kunde komme længere, og hvis Hest var sunken, han stod ret op og ned, uvis om hvad han skulde gøre, eller lydig i sin Skæbne. Men Forfølgeren gjorde koldblodig sit Gevær løs fra Saddelen, sigtede omhyggeligt og skød. Røgen fløj fra Piben sammen med Rabalderet, og han hængte Bøssen over Halsen, tog sin Hest ved Tøjlen og trak ned mod Aaen, hvor Flygtningen laa falden forover.

Birthe Dam havde imidlertid forladt sin Karosse og var gaaet ned til den faldne Mand. Hun løftede hans Hoved og saa, at det var Mathias. Hun blev ikke forundret, over at det var ham, og ikke sønderknust, over at han var død. Han var gammel og graa og næsten ukendelig, men hun kendte ham, og de samme Aar, der havde ødelagt ham, havde gjort hendes Sind koldt. Han var død just som han kom hjem, ja det var saadan hans Skæbne vilde have det. Og hun havde ventet paa ham i tusinde Aar, men nu var han jo kommen, nu havde han redet sig Blyet i sit Hjærte, just nu da hun fik ham igen. *Girah!*

Manden der havde skudt stod og ventede. Det var jo en fornem Dame, der laa og holdt Misdæderens Hoved, han fik vel vise hende lidt Høflighed. Jomfru Birthe vendte sit taareløse Ansigt op mod den Fremmede og sagde stille med en bønfoldende Klang:

Aa, lad ham ligge lidt! Blodet er ikke løbet af ham endnu.

Hun var bange, hun ikke skulde beholde Mathias, hun blev siddende og holdt hans Hoved oppe, mens Blodet løb af ham. Hun lagde hans Hoved i sit Skød og holdt paa det med Hænderne, som hun plejede at gøre da de var smaa, og Mathias græd sine Genvordigheder ud hos hende. Aa de puttede sig altid væk et Sted ude under aaben Himmel, hvor Ingen kunde se dem, mens de var Børn. Der var jo ikke gaaet saa lang Tid siden de Dage. Nu havde hun ham igen, og Mellemtiden kunde det være det samme med. Hvor han laa stille! Han sitrede kun ganske, ganske lidt i Kroppen, og det blev svagere og svagere, som naar hans Graad stilnede i de gamle Dage, da de var smaa. *Girah!*

Den Fremmede talte med Kusken. Det var en Politisoldat fra Hamburg, han talte kun gebrokkent Dansk. Han havde forfulgt Misdæderen, som var brudt ud af Fængslet, i fire Dage. Han havde Ordre til at tage ham levende eller skyde ham, og da det nu var truffen sig saa heldigt, at der var Vidner, havde han skudt. Om Kusken vilde bevidne det? Jo det skulde Kusken nok. Den Fremmede tog Hatten af for Jomfru Birthe, hvem han titulerede Madame, og forklarede Sagen igen for hende. Den Mand som han nu i Medfør af Hamburg Stadsret *ex tempore* havde henrettet var en

Landevejsrøver og Mordbrænder. Om Madame kunde og vilde bevidne, at han var død?

Birthe Dam nikkede med Respekt, aandsfraværende. Jo hun kunde bevidne det!

Ja saa havde Manden udrettet sit Ærinde. Liget kom ham ikke ved. Det lod til at Madame interesserede sig for det; saa meget desto bedre . . .

Det lille Formiddagsmøde endte med, at Jomfru Birthe kørte hjem med Liget i sin Karosse, og den Fremmede red bort ad samme Vej han var kommen med en undertegnet Dødsattest.

Men da Birthe Dam havde faaet sin døde Fætter lagt til Rette inde i Stuen, løste hendes stive Hjærte sig, og hun gik grædende og vild som en ung Kvinde op og ned mellem sine skabede Katte og Mopper. De saa paa hende, alle hendes overfedede og metusalemsgamle Skødedyr, de ræbede, mjavede og humrede imod hende, Mopperne som laa, Kattene der ikke kunde rejse sig, Faaret der var blindt og gik i Barndom.

Nogle Aar efter døde »Jomfruen« og blev begravet. Nu blev ogsaa Sønder Strandholm delt.

Der staar en Sten paa Strandholms Hede, en høj smal Graasten, der vel er rejst af Oldfolket over en Høvding. Den ligner et stort Hængsel, en vældig Stentap, hvorpaa der kan have hængt en uhyre stor Port. Rundt om er Landskabet fuldkommen øde. Og dette enlige fantastiske Kæmpehængsel viser sig i Miles Omkreds paa Heden som den sidste

vældige Rest af en kolossal Bygning eller som Brudstykket af en forglemt Begyndelse til en Kæmpebygning. Himlen over dette Land er saa tyst, det lyder saa ensomt, naar en Tærne gennemstrejfer den og skriger højt oppe. Tærnen flyver altid alene; det siges at den er usalige Jomfruers Sjæl.

HERREMANDENS TRÆSKO

Har jeg aldrig fortalt Jer om den kloge Præst i Kourum?

I har da set, at der hænger et gammelt Gravskilt i Kourum Kirke, inde i Koret, det er af Blik og skal ligesom forestille en Papirrulle med en Jærnkran om og en bitte Hølé ovenover; det er meget rustent. Men man kan tyde Indskriften, naar man ved Besked i Forvejen, den er sat over Emmanuel Povelsen, Pastor og Ejer af Knustrupgaard. Gamle Folk kan godt huske Snak om ham. Han blev nu ellers kaldt Hr. Manwol, mens han levede. Han kom til den Gaard paa en sær Facon.

Saadan fortæller de. Hr. Manwol var Præst i Kourum. En godsindet en, saadan en sølle en, men ellers en grundfæstet Mand i sin Lærdom. Han havde nok taget en Vidsomsgrad ved Skolen i København. Der var ingen Ende paa hans Hukommelse, han kunde fortælle, og det uden at hakke i det, hvad for Præster der sad i Embederne hele Landet over, hvorlænge de havde siddet, og hvor de var født og alle deres Fornavne — der skal Hoved til at huske saa meget! Men saadan det Timelige forstod han sig ikke grundig paa, som man jo heller ikke havde

Lov at vente af ham. De sagde, det var Madammen der holdt *det* sammen, der kunde holdes sammen i det usle bitte Kald; Præsten var meget for god. Hun var skam skrap. De fortalte, det var Hr. Manwols Moder, der havde givet ham hende til Ægte, for at han kunde have en til sin Husgærnning uden Bekostning. Jeg ved det ikke, men Folk vilde da have det til, at Præsten ellers bar Frygt for Fruentimmer. Den Aften de kom hjem, græd han nok og rendte op paa Loftet og gemte sig, helt forstyrret over at Bruden vilde forgribe sig paa ham. Og siden levede de fra hverandre. Det kan jeg nu ikke tro, for jeg er vis paa, Præster gør deres til at de altid sidder med saa store Familjer, og at de lider det godt; ellers skulde der da være Nogen der hjalp dem med den Gren af Embedet. Kan hænde sig det er det de holder disse her personlige Kapellaner til sommetider. Naa. Men Hr. Manwol var som jeg sagde meget for god. Han kunde ikke have noget uden han jo skulde give det hen. Han slegede for Katte og Kyllinger og andre Dyr, som om han følte sig nærmere til dem. Om det saa var en Skarnbasse, maatte han lade den leve. Men *den* har jo ogsaa en sort Kjole. Det gik tit paa, at Præsten holdt stille paa Landevejen, naar han skulde i Sogne, og Kusken var saa nede foran Bæsterne og pirre i Hjulsporet; saa grinte Folk, naar de saa det, for saa vidste de godt, det var en Skarnbasse, Hr. Man-

wol havde spejdet ud i Hjulsporet, og som han ikke vilde have undlivet. Saadan var han.

Hr. Manwol havde en Dreng, fortæller de, en Krabat, og *han* havde Løjer af sin Husbond en Gang. Præsten krigede paa Muldhvalpen. Her vilde jeg synes han gjorde Uret, for Muldhvalpen, kommer det mig for, var ligesom lidt af hans eget Slav, ogsaa med sort Kjole og meget nærsynet; Muldhvalpen er lærd. Imidlertid, den vilde han udrydde. Den braadede jo i hans Bede, Skadedyret. Nok er det, Drengen skulde have en Toskilling for hver død Muldvarp han kunde komme med. Og han stillede i Studerekamret med en stor en og fik sin Præmie, og Præsten kylede den ud af Vinduet ud i Haven, og Drengen kom igen næste Morgen og Overmorgen igen, lige saa rask, og det gik saadan rigtig mageligt en Ugestid. Saa begyndte Muldhvalpen jo at lugte. Præsten tog den god et Par Gange endda. Den skammelige Dreng! Men omsider blev der en slemme Lugt ved Aadslet, Drengen kunde ikke holde ved den længere men havde bundet en Strikke om den. Præsten fik noget paa Fingrene. Han snusede til Muldhvalpen. Saa fik han Drengen for sig, og bekende maatte han jo, at det var den samme han var kommen med hele Tiden. Fik han nu Hug for det? Nej han gjorde ikke, Præsten var meget for god. Men den Bedrift af Drengen havde Folk megen Fornøjelse af.

Ja. Og saa kan Narrevornhed alligevel baade sin

Mand. Skam faa Præsten. *Noget* havde han vel lært af at gaa i Skole; Folk lo ikke af ham til allersidst.

Den Tid Hr. Manwol var Præst i Kourum, havde Herremanden paa Randholm alle de andre store Gaarde paa Egnen foruden Randholm. Han hed Jokum Stisen, en mægtig Mand for Alvor, ustyrtelig rig. Han var nok endda af Bondefolk, sagde de. Præsten vilde jo gerne holde sig til paa Randholm, og der er saamænd Ingen der behøver at tage Møllestenen om sin Hals, fordi han siger det. Der hvor der er Levemaade der vil vi se dem, der *kan* skaffe sig Ærinde. Men Herremanden kunde ikke dy sig for at lade Præsten bære Lyset for sig, og der maa vi jo sige, at det tit blev Menigheden, der blev en af *disse Smaa*, der som skrevet staar ikke maa forarges. De fortalte meget om hvad de gjorde ved Præsten, naar han var oppe paa Gaarden, og det var ikke *saa* pænt. De lod ham staa op og bede til Bords, naar de skulde have Fraadsegilde med Kortenspil; det kunde endda gaa an, for Ingenting tager Skade af at blive signet; men de forgreb sig skam paa Præstens Værdighed, og det maa ikke være. En Gang fik de en af Pigerne paa Gaarden til at smide ham omkuld og sætte sig paa hans Ansigt — fy for Skam! Blive fra Gaarden kunde Præsten jo nu velsagtens ikke, for han var fattig; han kunde vel heller ikke altid se, naar de rendte avet om med ham.

Men nu skal I saa høre. En Gang stod der et

grusseligt Gilde paa Randholm. Det var ene Karlfolk. Jokum Stisen samlede altid Gaarden fuld af Prangere og det Slav, og saa drak de og tærskede i Kortene, saa længe de kunde holde Øjnene aabne. Det var jo ikke noget for en Præst at være med til slige Festligheder, som da sandelig ikke undskyldes heller ved at han er tilstede, men Hr Manwol *var* nu kommen med. Først gik det paa med Spisning, og det alvorligt, og her klattede Præsten ikke ebag, og saa skulde de jo til deres Andagt med Holmblads Salmebog. Midlertid kom Herremanden i Tanker om, at de skulde se hans Kreaturer, og de kom ned i Gaarden allesammen. Han fedede Stude, gjorde Jokum Stisen, der gik mange Hundrede sønderpaa fra hans Stalde om Aaret. Nu var der Smadring i Gaarden, og Præsten vilde først ikke ud i det med sine Blanklæderstøvler.

Saa tag mine Træsko paa! sagde Herremanden og stak i at flegre, han pegte paa dem, de stod i Gangen, og alle de andre syntes jo ogsaa, det var en vittig Spas. For Træskoene var saa store, det var et Par rent alvældigt store Træsko. Nu om Stunder er det sjældent med Skovbotræsko, nu bruges Overlædertræsko; men den Gang havde de ene Skovbotræsko. De var svære, og da de vilde sprække maatte man lægge Jærngjorde om dem. Jokum Stisens var nu saa meget rasende store igen, han var en Prygl med store Fødder. Det var to

jævne Trug at se til, og de var rundeligt beslaaet med Jærn.

Præsten skottede til dem. Og de tykke Grinebidere forlystede sig. Men han tog dem sandelig paa! Ligesom om han vilde give dem en Paamin-delse og en Lære i Sagtmodighed. De inspicerede saa Studene. Og den bitte Præst gik og storkede omkring i de her urimelig store Træsko, som han næsten kunde vende Fødderne i, ligesom et Barn. De lagde jo til ham . . . han skulde ikke være bange for at gaa omkuld i Pladringen, for han var tungest i den nedre Ende . . . og med den Befor-dring kunde han færge over Vandet . . . og hvad de nu kunde hitte paa.

Men saa er det Jokum Stisen hvæller, at kunde Præsten gaa med saadan et Par Træsko paa Fød-derne til Hamborg, saa vovede han Knustrupgaard!

Om det var et Væddemaal? sagde Præsten lige-saa rask.

Ja det skulde gælde! Anders Stisen skrupgrinte, og de andre havde ogsaa deres Morskab af at se Præsten gjort til Nar.

Men det har I hørt! Det er I Vidner paa! siger Hr. Manwol, og han ind og sætter Træskoene fra sig og afsted hjem. De grinte saa de var færdige at sprække. Jokum Stisen *blev* noget Korn ilde faren, det gjorde han nu, da Præsten saadan lod til at gøre det til Alvor og gik sin Vej.

Og før Aftenstide, da de havde spillet Kort en

fire Timer, saa de Hr. Manwol komme kørende ind i Gaarden med sin Holstenskvogn. *Madammen var med!* Karlen sad foran og var Kusk. Hvad skulde det betyde? Da de kom ud og skulde se, var Vognen stoppet fuld af Brød og Kød og andre Madvarer, et Anker Øl . . . og Præsten forlangte at faa de store Træsko paa og komme afsted.

Jokum Stisen blev virkelig forstemt. Han kom først med Undskyldninger, gjorde ogsaa et godt Tilbud i Penge, hvis Præsten vilde falde fra sin Beslutning. Men Hr. Manwol var ham for øvet i Standhaftighed indtil Enden, han lod sig ikke friste fra sit Forsæt ved Udsigt til en mindre Gevinst straks. Vi skal jo sætte os de store Maal. Nægte kunde Jokum Stisen ikke, dertil var der for mange Vidner. Saa slog han sig kalkunsk, bandte og truede og skældte Præsten ud for de allerværste Navne. Men ogsaa det skal man jo gaa i sig selv og taale, skal man ikke? Den bitte Præst var nu kommen i Tanker om at gøre Korstoget. Hvordan han havde faaet Madammen snakket omkring er ikke godt at sige; kanskesig kunde hun denne ene Gang se det kloge i hvad Tordenhovedet vilde tage sig for; hun var ligesaa stind som han. Knustrupgaard var jo ogsaa nok et beskidt Foretagende værd.

Der blev han pinede hængende ved det, Jokum Stisen! Nogle af de andre vilde snakke Præsten fra det, fordi de syntes det var *sært* . . . ja var det ikke mere end sært? Han kom hovedkuls ud af sit Em-

bede paa den Maade, forestillede de ham, hvad var dette her for noget! Men han forlangte at komme i Træskoene og begynde paa Selvpinslen. Saa prøvede de igen at grine Modet fra ham. Men Madammen stod ham bi, hun kæftede oppe fra Agestolen, og det var en Hagl, som man slog Øjnene ned for, naar hun tog paa Vej. Det stod længe paa inden de kunde blive enige. Jokum Stisen tabte Besindelsen af Harme og vilde slaa Præsten, de maatte holde ham. Omsider føjede han sig og smed Træskoene ud i Skidtet til dem. Nu kunde Præsten — saa bandte han — sejle ad Helvede til i dem! Han *æreskændte* ham. Men *der* havde han jo selv sørget for, at Hr. Manwol fik Øvelsen. Hr. Manwol ikke saa meget som svarede igen, han var *saa* ydmyg af Hjærtet. Han tog Træskoene paa. Det var hans Alvor. Han havde trukket tre Par tykke Uldhoser paa for at fylde Trugene nogenledes ud. Han var en klejn og skrøbelig Mand, hvor mon han fik Modet fra? Fra sin *Overbevisning*, maa vi vel sige. De kunde ikke lade være at stormle, da han nu stod i den Positur som en Pilgrim, der har den lange og møjsommelige Vej for sig. Men saa fik de at se, hvad han og Konen havde spekuleret ud . . . de lod Kusken køre til i magelig Skridtgang, og saa tog Præsten fat med begge sine Hænder i Bagsmækken af Vognen! Det støttede jo, det var en mægtig Hjælp. Men at han *gik*, det kunde jo Ingen benægte. Saadan drog de ud af Gaarden.

Fra Randholm og til Hamborg det er det meste af Jylland igennem! Det tog Hr. Manwol en Maaned og elleve Dage. Man skulde ikke tro, han førte det igennem, men det gjorde han skam. Præsten stor-kede sine tre-fire Mil om Dagen, somme Tider mer, somme Tider mindre. Mange Genvordigheder havde han, og meget maatte han udstaa af Folk. Nogle troede han var forstyrret og vilde have ham sat fast, andre overfusede ham for den Synd han begik. En Præst, det var jo ikke noget lig! Jeg vilde nu forsvare ham, for hvor mange har Mod til at foretage sig en Taabelighed nu mere? Jeg synes, han skulde haft en Medalje for det.

Førenstid Toget kom til en By, var Snakken gaaet i Forvejen, og de samlede sig sammen om den gale Præst i Hundredevis. De spyttede paa ham. Hvorfor gjorde de det, da der var Plads nok udenom ham? De sværmede og sang: Malebrok han gaar i Krigen . . . I Kolding *blev* han nok arresteret men kom paa fri Fod igen.

Jokum Stisen havde Ryttere ude hele Tiden, der skulde passe paa, han ikke satte sig op at køre; naturligvis gjorde de ham ogsaa hvad anden Skade de ellers kunde. Sonden til Frederits tog de sig for at brække en Bro op, for at han ikke skulde komme over; men det tødede ham jo kun til den blev gjort i Stand igen.

Han led meget ved det, Præsten, han kunde nap og knap hænge sammen den sidste halve Snes Dage.

Huller havde han paa Fødderne, stiv og spæget var han. Men Madamen sad jo oppe i Agestolen som en Trøsteengel og snakkede godt for ham, naar han var ved at tabe Kræfterne. Træskoene blev tungere og tungere for den arme Mand, han slæbte dem efter sig, ligesom Slaven trækker Kuglen efter Benene. Den ene af dem gik nok ogsaa i Stykker, da de var kommen et Stød ind i Holsten, men de fik den bødet ved en Smed.

Ja det var en Gang for alle Præstens Synder! Kanskensig lattede han ogsaa andre deres Samvittighed ved det han der tog paa sig . . . vi er nær ved at staa i Skyld til ham allesammen! Vi er jo ikke for gode nogen af os, vi skal sige Tak naar nogen vil tage Korset paa sig og lide for os til Hobe. Hr. Manwol gjorde en *Martyrgæerning*, det skal vi huske ham for. Ham og saa Pastor Møller i Havdrup, disse to har jeg altid set op til. Pastor Møller messede saa stærkt en Søndag, at hans Kæbe sprang af Led, saa at Munden blev staaende gabaaben. Der fløj baade en og to Fluer ned i Maven paa ham, inden han fik Munden sat i Led igen. Han var from. Hr. Manwol, han tog sig ogsaa sin Sag alvorlig. De siger at han græd mangen Gang, mens han slæbte sig over den vilde Landevej og holdt sig til Bagsmækken og var saa rent lagt øde. Saa trøstede Konen ham jo. Men den Smærte og de Taarer skulde vel falde som en mild Dug paa vore Sind, den Sorg skulde jo være *vor* Lægedom, om

vi ellers tør tro Forkyndelsen. Naarenstid Hr. Manwol havde det haardest, skulde Hjælpen jo ogsaa ligge ham nærmest, for os at tykke . . . saa tog han vel i sit stille Sind til Bønnen. Og saa huskede han vel paa det Himmerig, han skulde have i Vederlag, den gæve bitte Herregaard . . .

De kom til Hamborg. Da var Præsten ogsaa syg og laa i mange Dage. Siden efter at han var kommen hjem, blev han sat af, men det var han naturligvis belavet paa. Knustrupgaard fik han. Der laa Proces, det var ikke at undgaa; men Jokum Stisen maatte træde fra Gaarden. Hr. Manwol sad paa den saa længe han levede. Det kom ham tilpas at hvile efter den Hamborgrejse. Nu blev han Herremand. Men det var nok ogsaa Madammen der styrede, siger de, da de fik Gaarden at raade for.

JULEFRED

Nuomstunder er der fredelige Tilstande i Jylland, og især om Julen gaar Freden over al Forstand. Men for endnu blot to Menneskealdre siden betød Julen den Tid da der blev lyst Fred fremfor Resten af Aaret, da Sikkerheden ikke var saa stor. Var det saa ikke underligt, at Julens Tid netop ofte blev saa urolig i fordums Dage? Atter og atter fortælles der om Udbrud af gammelt Nag, om Opgør mellem Dødsfjender, om Ugærninger; og det var en Juleaften, eller det var Anden Juledag i selve Kirken! Nogle Folk syntes vel nemlig, at de vilde benytte sig af Lejligheden, mens alle tænkte paa Fred og ingen Fare, og andre *tog* deres Fred, naar den blev dem forment, sikrede sig Julefreden ved halsløs Gærning.

Der boede en Mand paa Sønderup Hede, som de kaldte Tørve Christen; ham var Folk sky for, skønt der ikke var Ondt i ham, han var en skikkelig Smaamand, der ejede et jammerligt bitte Hussted ude paa Heden og ellers tjente til Føden ved at gaa paa Dagleje. Men han var en Morder. Tørve Christen stak *Klinkmanden* ihjel en Juleaften. Han blev vel helt og holden frikendt, men der blev alle hans

Dage ved at staa en Grænse af Fortielse om hans Navn, der var Blod paa hans Hænder.

Klinkmanden var en Tyv og Stokhusslave, der havde hjemme paa Egnen; man ved den Dag i Dag at fortælle om hans Overtrædelser. Det siges, at han var en af de *Hole* Rakkere. Til Trods for at han altsaa var af skidt Slags, og at Folk var bange for ham, hænger der dog ogsaa noget af de gamle Dages raa Varme ved hans Navnkundighed; Folk morede sig over ham, han var en Torn, han forbrød sig mange Gange af blot Lune; der var Løjer i ham. Han synes at have været en af disse forrykte Fugle, der maaske tilsidst ikke er andet end vrange og spildte Begavelser. Der gik mange Historier om Klinkmanden. Han havde sin Styrke i at bryde ud af Tugthuset, han hittede paa det utroligste, var ikke til at holde paa. Traditionen vil vide, at han havde ualmindelig smaa Hænder og Fødder, og at Arrestforvareren aldrig blev opmærksom paa, at han kunde smøge Lænkerne af sig. Hvordan han saa bar sig ad, og hvilke nye Kunster han fandt paa, regelmæssig hvert Aar havde man ham løs paa Egnen. Hans Kone og Datter boede nemlig i en Knaldhytte paa Sønderup Hede. Ikke langt derfra laa Tørve Christens Hus.

Der bestod et svælgende socialt Dyb mellem de to Familjer, skønt deres Kaar paa det nærmeste var lige elendige. Hertil kom et gennem mange Aar næret personligt Had, som var udgaaet fra Klink-

manden. Og man kan næsten forstaa ham. Naar han der aarligt med usigelig Møje brækkede ud fra Tugt- og Rasphuset og som et Skovdyr med Hundene i Hælene kom hjem til sit eget, skulde han straks have Tørve Christens arme men patentuskyldige lille Bolig at se paa fra sine egne foragtede Vinduer! Der boede Tørve Christen, den knasfattige Apostel, der i al Evighed vægrede sig ved at søge Konflikt med dem som havde noget, der i sin nøjsomme og ustraffelige Vandel aldrig kom Nogen for nær og aldrig kunde leve stille nok og aldrig lod sig røkke i sin Ringeagt for uærlige Folk! Der gik de tre smaa Børn, Tørve Christen havde lagt sig til, og stolprede omkring Hytten i Stil med Engle fra Guds Rige, mens Tørve Christen sled sig kroget med Spaden paa sin Hedelod. Klinkmanden havde ikke Ro paa sig af Længsel efter at bege den storsindede Stakkelsmand og tænde Lys i Toppen paa ham og forvandle ham til en rygende Helgen! Hver Gang han var hjemme, sørgede han for at indbyde Tørve Christen til Stridigheder, men den sindige Husmand passede sit og nærrede ingen Ønske om at maale sig med Klinkmanden i nogen Slags Færdighed. Klinkmanden længtes tilsidst lige saa meget efter at komme hjem for Tørve Christens Skyld som for sin Familjes, han hadede ham og vilde ham til Livs. Og den Dag kom, da han ikke længere kunde styre sig.

Det var en graa lysforladt Lillejuledag at Sønderup

By blev opskræmt ind i hver eneste Vraa, ved at der tonede en halv Eskadron Randers Dragoner gennem Byen, hvor ikke et Menneske anede ondt! Mørket var ved at falde paa, og den enfoldige søde Julefred begyndte at lude over Landsbyen. Alle Lyd blev saa inderligt forsigtige, enhver Tanke om en Verden udenfor var gaaet under, og da jog en talløs Flok af Hestfolk i blaat med Hjælme og kolde Palasker ind i Byen! Der stod et Sprøjt af Tøsne og Snavs op omkring dem fra Vejen. De kom i Galop som et forfærdeligt Syn ind gennem Vintertaagen. Gamle Folk fik en Rørelse i Knæene af Skræk. De mindedes en anden Jul, da de havde set Dragoner i Sønderup By. Det var nu mange Aar siden. Da var Aarsagen den, at Sognefogden selv og fire andre Mænd var gaaet ud i Heden, hvor der boede Skidtfolk den Gang ogsaa, en Mand med Kone og to Sønner, som længe havde klippet Faarene paa Marken om Natten og gjorde Egnen usikker paa andre Maader. Nu vilde de Sønderup Folk være i Fred for dem Julen over, de trængte til den Ende ind i Hytten og udryddede alle fire Beboere med Øksehug. Men det var en Misforstaaelse af dem, det kunde ikke forsvares som Nødværge, de blev henrettet alle fem til Gengæld.

Det blev imidlertid snart kendt, hvad Dragonerne kom for denne Gang; Klinkmanden var igen brudt ud og under værre Omstændigheder end ellers, idet han var kommen til at give Arrestforvareren et

Knog, som han ikke havde overlevet. Derfor laa der saa stor Magt paa at faa ham sat fast igen; og nu mente man at nappe ham i Familjens Skød Juleaften.

Dragonerne delte sig, da de kom ud paa Heden, trak i Karriere sammen om Klinkmandens Hus og fik det i en Fart omringet. Men Klinkmanden var der ikke. De ledte og undersøgte lige til Mønningen af Knaldhytten, de forhørte Konen og Datteren, de vendte hvert Halmstraa men fandt ikke Klinkmanden. Da de vel var reden bort igen med uforrettet Sag, krøb Klinkmanden frem fra et Hul under Ler-gulvet, der havde været godt stampet til over ham og skjult med Tørvesmuld; han var dem for fin.

To Timer efter ringede Kirkeklokkerne i Sønde-rup den hellige Jul ind. Der blev saa stille, saa lydt under Mørket. Kun Klokken i Kirketaarnet havde Ordet, den lallede med sin sære Røst ud i Tøvejrsnatten over den lave forknytte By, der laa saa alene i det vide Land. Vinden gik fra og til, Vandet sivede og dryppede i Grøfternes levrede Sne. Kirkeklokken talte, snart træt, snart i syngende Stemning, modfalden og glad, op og ned som en gammel Mand, der er erfaren. Og den tav omsider med nikkende Eftertryk som en gammel, gammel Mand. Det klarnede under Nattehimlen, Stjærnerne tændtes ind under de dybe Rum, de hang knitrende kølige og smaa. Skørnende Lyd saaedes ud over Jorden, Vandet sivede mere tyst, der hævede sig

Kulde mod Natten. Saa tav ogsaa Vandets ængstelige Islyd med enkelte svage Knirk som i Søvn; det frøs, og Frosten holdt.

Nu var alle hjemme og i Hus. Kun en Mand fra Sønderup, der af Nødvendighed havde været fra By, kom over Heden om Aftenen. Og han mødte til sin navnløse Skræk Klinkmanden, der kom gaaende med en Tjærekande i Haanden. .

Godaften, sagde Klinkmanden som det lod i udmærket Stemning. Du skal ikke frygte, bitte Knud, dig vil jeg ikke skade. Jeg skal ned og tænde Ild i Haaret paa Tørve Christen. Gud i Vold med dig og glædelig Fest!

Inde i Tørve Christens Stue var Julen begyndt. Den kundgjorde sig ved en voksende Stilhed. Tørve Christens Kone gjorde i Stand som til Fremmede. De tre Børn maatte efter Tur gennemgaa et kvalfuldt Minut foran Trebenen med Vaskeskaalen og Sæben. Jeppe og Laurine, de to ældste, lod sig vaske med stor Viljestyrke, de havde Forstand paa den dybe Betydning af Helligaftenen, som nærmede sig. Jeppe var fem Aar og Laurine fire, de var allerede vidende om mange Ting. De havde en Gang været inde i Sønderup By, hvor de var bleven set vandrende Haand i Haand. Det var deres Livs rigeste Tildragelse. De havde beset Kirkegaardens Stakitlaage og Byens andre Mysterier, en stor dyb Have, hvorfra der ragede et Træ op med fede Pærer; de havde beset et Tremmelad fuldt af labbende

Ænder et Sted ved et fint Hus, og efter at de derpaa havde indaandet Luften udenfor Præstegaardens Port og skimtet forunderlige Blomsterplanter i de klare Vinduer længst inde, vandrede de igen Haand i Haand ud af Byen og ankom til Hjemmet ved Mørkets Frembrud. Karen Marie var bare to Aar og for lille i alle Maader, hun græd desaarsag, da hun blev vasket. Jeppe og Laurine var hende vidt forbi i enhver Henseende. De havde Erfaring fra Udverdenen, hvori de havde bevæget sig; de kendte Hedens Vækster og Fluer, forstod sig paa Værdien af Siv og Stargræssets blanke Frø, paa røde runde Sten og kulørte Skaar. De plukkede de bittesmaa Kogler af Porsen og legede med dem som Køer, de klappede Kage af Smadringen udenfor Huset og sejlede med Spaan i en Pyt. Sommeren saa lang legede de udenfor i den krogede Hulvej, hvor det fine sorte Sand i Hjulsporene varmede og løb imellem deres smaa Tæer. Nu havde Vinteren stænget dem inde i umindelig Tid. De havde kunnet række en kuldkær Haand ud af Døren for at fange Tagdryppet, de havde smagt paa det bitre Vand, der løb ned ad Ruderne naar de tøde op. Slagbænken under Vinduet var deres Vintertilhold; om Natten aabnede den sin velbekendte og lune Dynefavn for dem, Dagen tilbragte de paa det blankslidte Laag. Deres Ting havde de i Vindueskarmen, Jeppes Liggendefæ af jordfundne Kostbarheder, pæne Sten og deslige, og Laurines Skatte af Uldgarnstrommer

og Cikoriepapir. Karen Marie, som var saa lille, ejede jo intet.

Da Børnene nu var bleven vasket og kæmmet og havde faaet Stadsbluser paa, begyndte deres Moder at dække Bordet med hvid Dug, og de maatte være saa artige, at det ikke er til at sige, for ikke at bringe Forstyrrelse i noget. Grøden som i Dag var ganske hvid, af en anden finere og kostbarere Slags Gryn end Byggrynene til daglig, blærede saa fedt i Gryden og sagde Pyh, som om den gjorde sig den yderste Umage for at blive god. Og Moderen var saa tavs og blid. Da Tørve Christen kom hjem fra Arbejde og bøjede sin lange ludende Skikkelse ind under det lave Loft, saa han sine tre Poder sidde i Række paa Slagbænken bag det hvide Bord, tre Par bittesmaa Træsko stikkende lige frem, tre sæbeblussende Højtideligheder, tre gule Haar-toppe i det dunkelt oplyste Rum.

Stilheden sænkede sig over Stuen. Medens Maden blev færdig, var de tre Smaa Vidne til, at deres Fader vaskede sig, ja han vaskede sig i Hovedet, ogsaa han led for Højtiden, indviede sig til det Ubeskrivelige. Derpaa spiste de, først den fine Grød og bagefter stegt Flæsk og Kartoffler. De var saa vel til Mode. Et Sted oppe eller nede var der sket noget for Hvermand indgribende, saa at det lysnede i alle Stuer, var de end nok saa trange. Tørve Christens Del var bleven tre Børn med diamantklare Øjne, der sad med hver sit Stykke fedtsprudende

Flæsk i de smaa Fingre og spiste saa saare. Stuen lunedes. Konen havde en Overraskelse henne bag Bilæggerens lukkede Spjæld, de hørte det syde og branke derinde. Tællelyset paa Bordet gyldnede Stuen, som var saa fuld af ærbar Fred.

Da blev en af Ruderne slaaet ind. Skaarene faldt i Haaret paa Laurine. Konen brød ud i et Jammerskrig. Tørve Christen saa op og bemærkede et Glimt af en Tørvespades Blad i den søndrede Rude. Han rejste sig, lang og ligbleg i det stubbede Ansigt. Udenfor lød Klinkmandens høje, ganske hverdagslige Stemme: Nu skal du Satan faa mig beges, din hellige Bonifacius ...

Tørve Christen havde for længe siden ladet sig lave et Spyd, fordi Klinkmanden havde undsagt ham paa Livet. Han tog det ned fra Bjælken og gik til Døren.

Slaget kom til at staa ude i den lille Forstue. Klinkmanden havde faaet Gangdøren aabnet og vilde ind, men Tørve Christen truede ham med Spydet ud gennem Døren. Klinkmanden overvældede ham med en Hagl af Skældsord men kunde ikke komme til at naa ham med Tørvespaden. Det blev længe ikke til andet. Da saa den lille gesvindte Klinkmand sit Snit og førte et Hug mod Christen med den skarpe Spade. Det var ildesindet ment, og Tørve Christen, som var en tung og ubehændig Mand, undgik det kun med Nød og Næppe. Han

havde alligevel ikke troet det var Klinkmandens Alvor. Han kom til at ryste.

Vår dig! sagde han grædende. Og da Klinkmanden lod til at ville lange ud igen, advarede han ham sorrigfuldt: Vår dig! Ellers stikker jeg dig i dit Liv!

Det tør du ikke, din Profet! tirrede Klinkmanden. Han brugte Mund, men nu var der kommen en sær Hede i hans Øjne, og Tungen slog Sludder, saa han ikke rigtig kunde snakke. Med et tav han, og i Stedet for at skælde ud og føre beskidt Kæft trak han sig sidelængs nærmere, lurede med Spaden ... og da følte Tørve Christen, at Klinkmanden blev ham farlig. Det begyndte at køre rundt og suse i Christens Baghoved. Den klare Frosthimmel derude, Døren der belejredes af en ondskabsfuld Person med Blod for Øjnene, Stuen bagved som laa i en Hvirvel af Skræk og Barneklage, det drejede altsammen rundt, det kogte igennem ham. Og da Klinkmanden med en Grimasse som en Slagter pludselig rørte paa sig igen og sprang frem, bøjede Tørve Christen sin tunge Vægt forover og stak ham tværs gennem Brystet. Klinkmandens Hjærteblod sprøjtede som en varm Suppe ud langs Spydstagen og skoldede Christens Hænder. Efter en kort voldsom Dødskamp, hvorunder han knurrede som et Faar og slog Hænderne om Spydstagen og liggende paa Ryggen søgte at føre ogsaa Fødderne op til det skærende Jærn, var Klinkmanden død.

Da det var gjort, sukkede Christen og glippede Taarerne af Øjnene. Efter at have betænkt sig lidt slæbte han Liget et Stykke væk fra Huset, inden han gik ind til de andre. En Time efter stod han i Sognefogdens Gang og meldte sig selv. Han blev ført til Købstaden og indsat i Arrest. Men efter at have været i et Forhør blev han jo frikendt.

SYVSOVERNE

De unge Karle i Keldby var ude Nytaarsaften og slaa Potter paa Dørene efter gammel Skik; de var allerede bleven fanget og trakteret flere Steder, saa at de kan hælde sig var en ringe Smule beskænkede, da de fik i Sinde at aflægge *Bakgaarden* et Besøg.

De havde et gammelt Mellemværende at opgøre med Folkene paa Gaarden hinsides Søen. For ifjor havde de været oppe og gøre Nytaarsløjer og var bleven da saa skammelig behandlet. Nu var det ogsaa en grov Spøg de havde opvartet med, for ligesom Bakfolkene sidder ved deres Nadvere, den søde Grød, i blideste Helgaftenstemning, rives Frammersdøren op, og ind flyver en mægtig stor Lødgryde fyldt med tørre Aske og lander lige midt paa Bordet, hvor den sprak og hvirvlede sit Indhold ud til hver en Krog af Stuen. Bakfolkene sansede først Ingenting for Harme og Hoste, de famlede sig længe frem i den Taage der blev, men omsider fandt de jo ud, og da var det sandelig ikke for at hente Karlene ind til Skænk og Fortæring, nej de fik sig bevæbnet med lange Piske og hver sin storige Slagvol og satte efter Karlene, som jo naturligvis var stintet deres Vej aldrig saa saare de havde faaet

Lødgryden kylet ind. De blev indhentet af Baksønnerne, som var raskere tilbens end de havde tænkt, nede ved Søen og trængt saa haardt af dem, at der ikke var andet for end at vade et Stykke ud i Vandet. Nu var Karlene allesammen i deres lange Støvler eller Træskostøvler, idet de jo havde forudset al Slags en Nytaarsaften, og Baksønnerne var kun i deres Hosefødder og Træsko, saa at de ikke kunde række til Karlene ude i Søen. Men saa var det at de følgende deres Natur havde *givet sig god Tid*, var bleven staaende ved Kanten af Søen et Par stive Timers Tid og havde indrettet sig rigtig magerligt paa at vente. Det var en bitterlig kold Nat, ikke langt fra Frostvej, saa Karlene begyndte jo slemt at fryse derude, hvor de stod i Vand til højt op paa Skafterne.

For ligesom at hidføre lidt Adspredelse og for at holde sig selv varme fandt Baksønnerne paa at give sig til at piske og pulse i Vandskorpen med deres Svøber og Knipler, og da Vinden førte fra Land, strittede Vandet ud paa Karlene og gjorde dem vaade. Det blev de vrede over og gav ondt af sig, men i Stedet for at faa Medynk med dem hentede Baksønnerne store Sten og Jordklumper, som de smed ud i Vandet saa langt de kunde, og nu blev de arme Karle snart vaade lige ind til Skindet og begyndte at klage sig. Baksønnerne havde *saa god Tid*, de blev bare staaende. Saa maatte Karlene bekvemme sig til at bede om Forlig, og siden i

Helligdagene blev der grint godt af dem. Nu skulde det hævnnes. Og i det overstadige Lune Karlene var i, fattede en af dem en skændig Plan, som de allesammen, skrutryggede af indvendig Oprømthed, gik i Gang med at udføre.

Men for at forstaa Spøgen maa man have noget mere at vide om Bakgaarden og Folkene der. Det var en gammel, gammel Gaard, der laa helt for sig selv paa Bakken nordenfor Keldby Sø. Ogsaa i Fortiden havde den ligget noget afsides, idet den gamle Bondeby, der nu er forsvunden paa nær Sporene af Tofter og Kaalgaardsdiger med Hybenbuske og gammelt forkrøblet Blommekrat, laa længere vesterpaa. Det nuværende Keldby paa Søens østre Side er en ganske nymodens Landsby, der i Mands Minde er vokset op, efter at Chausseen er bleven anlagt. Folkene oppe i Bakgaarden vilde ikke forlade deres Fædres Grund, de blev siddende paa den ældgamle Boplads og førte de gamle Skikke videre ned i en Tid, der ikke mere kendte dem. De havde jo altid boet ene og følte sig ikke fristet hverken af Uroen paa den nye Landevej eller det moderne Keldbys mange flyvegale Ideer. For Resten var Bakmanden meget velstaaende.

Folkenes Søvnighed og ubeskrivelige Langsomhed paa Bakgaarden var næsten bleven et Mundheld. De sov altid paa Gaarden naar der var Lejlighed. til det. Da der var saa mange Sønner og Døtre, holdt de ingen Tyende og kunde derfor være sig selv hele

Tiden. Det var een Gaben og Sneglen afsted, naar der *skulde* bestilles noget, de gik altid med Sengehalm og Dun stikkende frem af Haaret under Luen, de skuttede sig til enhver Tid, somom de frøs af bare Forvaagethed, endda de lige kom fra deres sidste lille Blund, de *krøb* paa Jorden, saa trætte og slummersyge var de. Selv om man traf dem staaende, begyndte de at glippe med nogle bittesmaa Øjne og klø sig paa Armene, naar man snakkede til dem, somom de vaagnede op og maatte besinde sig paa, hvor de var. De sad ved Bordet og spiste med Øjne, som man kunde prikke paa, og det var vist kun som i en lang ond Drøm eller et Mareridt at de gik og pløjede om Dagen og passede hvad de ellers var nødt til. Om Sommeren kunde man finde hele Gaarden som uddød, saa havde de smidt sig rundtomkring ude i Solskinnet for at blive bagt, mens de slumrede, saa laa Manden i sin fulde Længde opad Husmuren, og en Søn i Hjørnet ved Slibestenen, en anden oppe i Bunden af en Vogn, en tredje tværs over Dørtræet til Loen, som havde han ikke evnet at komme længere, og der sov de, og inde i Huset laa Konen og Døtrene og sov med Fluerne kravlende i Klumper paa Øjenlaagene. Man sagde, at Bakfolkenes Klæder kun falmede paa den ene Side om Sommeren, fordi de sov paa den anden. De kom ogsaa til at se anderledes ud end andre Mennesker, fordi de aldrig var vaagne; Bakmanden selv havde store Gevækster ligesom Hummer-

kløer bag Ørene, som var groet ud paa ham mens han sov. Ogsaa Konen havde en stor Grøde paa den ene Kind; Fedtet vandrede jo omkring paa dem og satte sig tilrette hvor det vilde, mens de selv var henne. Alle Sønnerne var paafaldende haarede, og det paa Steder, hvor andre Folk ingen Haar har, i Panden og paa Ørene, men det skal jo betyde Rigdom, hvis det da ikke kommer af at ligge og sove og gro til med Ukrudt som en anden Mark, der ikke bliver holdt aaben. At se de store, stærke Karlemennesker bevæge sig, naar de skulde spænde for en Vogn, til Eksempel, det var helt underligt, det kunde vare en Timestid. Naar det saa var gjort, havde de maaske glemt, hvorfor de gjorde det og maatte have spændt fra og hen og sove paa det. De kunde stille sig op med Hagen paa et Skovlskaft i Tordenvej og sove væk, de havde Rederude omkring paa Marken, hvor de tyede hen, naar de blev søvnige, til den der var nærmest.

Var nu selve Bakfolkene saa tilbage og tunge i det, saa var Gaarden og Besætningen ikke mindre gammeldags. Bygningerne var af det rigtige forhistoriske Slags med klinede Mure og Tagskæg næsten ned til Jorden; de brugte endnu Træplove og saadanne gamle Redskaber, som var gaaet af Brug alle andre Steder. I den sidste Tid havde de dog faaet anskaffet en ordentlig Høle i Stedet for Seglen, de til altfor stor Umage for de stive Kroppe havde anvendt før, men det var en Jammer at se, hvilke

Gaver de havde til at føre det nye Mejeapparat. Gaardens Kreaturer var ligesom alt andet af en forældet og utrivelig Slags, smaabitte lodne Høveder uden Malkekraft og nogle Undermaalere af Krikker med Spytfod og alle de Fejl paa Benene, der eksisterer. De syntes imidlertid, at det var godt nok alt sammen, for Levemaaden paa Gaarden svarede ganske dertil. De var ikke fordringsfulde. I den store Gryde, som Husmoderen havde hængende paa en Krog i den aabne Skorsten, kogte der sjældent andet end graa Rugmelsgrød, hin evindelige Ret, som vore Forfædre synes at have holdt Diæt paa gennem Aarhundrederne, mens de vandrede paa Stedet i Armod og Trældom. Paa Bakgaarden var Melgrøden saa bindende og stind, at Husmoderen slog den op paa Væggene, hvor saa Mændene gik og gnavede af den; saadan fortalte man da. Den der har set de Gamles Rugmelsgrød (udtalt Rrrowmlssgrrødd) kan nok forstaa, hvorfor de blev søvnige, og hvorfor de ikke længtes efter Dagen imorgen.

Den ældste Søn paa Gaarden havde da været i Kongens Tjeneste, og det var en hel Historie saadan som det var gaaet ham. Han græd det salte Vand da de trak Skjorten af ham paa Sessionen, og han var og blev utrøstelig fra den Dag han kom ind, og til de kasserede ham, kæmpestærk som han var, for uhelbredelig Aandsfraværelse og Bristen i Taarer. Nu gik de andre og bævede for naar deres Tur kom. Den eneste Gang Baksønnerne havde haft

Latteren paa deres Side var ved den Lejlighed i Fjor da de i deres Taalmodighed stod og ventede paa Bredden, mens Karlene frøs fordærvet ude i Søen. Men nu skulde det altsaa hævnnes for Alvor.

Da Karlene var kommen over paa den anden Side af Søen, saa de at der var Lys i Bakgaarden endnu, det var derfor for tidligt at begynde paa Operationerne. De kom lige forbi et enligt lille Hus, hvor der boede en gammel Enke, der hed Maren, og for at faa Tiden til at gaa med noget saalænge gav de hende en Koncert med Rumlepotte og flækket Pennefjer. Den gamle Kone blev overlykkelig, fordi Ungdommen saadan mindedes hende, og kom ud for at takke og give glædeligt Nytaar igen. De maatte da endelig komme indenfor. Hun havde det i alt Fald varmt i den lille Stue, hvor Spændebogen laa paa Bordet med Brillerne oveni.

Aa, men sødeste bitte Karle, jeg har jo Ingenting at varte Jer op med, udbrod Maren angerfuld, da hun havde faaet dem indenfor. Det er endda en blodig Skam! Jeg tænkte jo aldrig der vilde komme Nogen og skyde Nytaar ind for saadan en gammel enlig En som mig.

Det skal du aldrig kære dig om, sagde Anføreren for Karlene. Vi har en Flaske Brændevin med. Men . . . hvis du skulde have en Krumme Gær i Huset . . .

Gær! I vil da aldrig spise Gær til Jeres Brændevin?

Paa ingen Maade, Maren. Men vi har nu Brug for noget Gær, helst noget rigtig blødt noget, som kan klistre.

I Mennesker! raabte Maren fuld af Triumf. Nu har I da en led Skarnsstreg for, Gud velsigne Jer! I skal faa Gær, om jeg har det. Men hvad *vil* I klistre med det, og *hvem* er det der skal holde for?

Det vilde Karlene ikke sige. De gjorde høje Miner af bar Hemmelighedsfuldhed. Gamle Maren havde skam Gær staaende i Bunden af en Spølkum, der var ikke saa ringe en Portion, men den var tør og sprunget i Skorpe.

Jeg kan helde Vand paa og varme den, foreslog Maren, lysende af Iver. Det var jo udmærket, og mens nu Gæren blev blødt op i Bilæggeren, fik de sig en Taar af Flasken og stoppede Pibe.

Jeg kan ikke vide, om Købmanden skulde have aabent nu mere . . . siger saa den Karl, der leder det hele, han sidder i dybe Tanker.

Aak'e Nej, erklærer Maren. Han har lukket for *saa* længe siden.

Karlen grunder og sidder i Tvivl.

Vi har Brug for noget Papir. Du har ingen Papir, Maren?

Hvormeget skal I bruge? Aa I grusselige, grusselige Mennesker! Jeg tror, jeg kan hjælpe Jer.

Vi skal bruge meget. Men det er ikke fordi vi skal skrive noget.

Se nu hvad jeg har, raaber den henrykte Maren

og henter en hel Bunke Papirslapper frem af en Skuffe. Der er gamle Omslag fra Tændstikpakker, Papirposer omhyggeligt opskaarne og udglattede og Blade af Skønskrivningsbøger, og Maren ofrer det hele, blinkende af Deltagelse for de Tossestreger, hun ikke maa blive indviet i. Papiret bliver undersøgt og fundet brugeligt, der menes ogsaa at være tilstrækkeligt. Men det anses for bedst at lime Stykkerne sammen til større Stykker, og da Gæren er tjenlig, bliver det med stor Grundighed udført. Maren staar og ser til, yderst interesseret, og da hun nu ser, hvor store Papirslapperne skal være, skønner hun pludselig, hvad de skal anvendes til! Hun siger dog ikke et Ord, dertil ved hun altfor vel at nyde en Spas, men hun synker ligefrem langt ned i Kroppen af indre Forlystelse, det knitrer i hende, og de tandløse Gummer slaar sammen, saadan godter hun sig. Og da hun *maa* have Luft, røber hun dog ikke, hvad hun har gættet sig til, men lader sig falde om i en Stol, skrigende af kostelig Fryd.

Nu er Karlene færdige, og en der har været ude for at se, om Lysene er slukket i Bakgaarden kommer stumt nikkende tilbage. De siger betydningsfuldt Godnat og Tak til gamle Maren, som ligesaa tavs følger dem til Døren. Men da de er kommen et lille Stykke Vej bort, hører de den gamle Ensomme gale højt af Henrykkelse, idet hun lukker sin Dør.

Bakgaarden laa stille og mørk, da Karlene kom op til den. Nu sov de derinde som Murmeldyr; der skulde mindst et Kanonskud til for at faa dem vækket. Ikke desto mindre gik Karlene frem med største Forsigtighed, og de gav sig god Tid, anvendte en hel Time paa deres fule Arbejde, som bestod i at klistre alle Indhusets Ruder over med Papir. Der var ikke flere eller større Vinduer i den gamle Stuebygning, end at det var overkommeligt, kun to Fag ind til Gaarden og et Par Glugge ud imod Kaalgaarden. De levnede ikke en Sprække for Lyset at trænge igennem, de tætnede enhver optænkelig Aabning ligetil Nøgelehullet i Dørene, og da det var gjort, listede de ganske stille bort igen, lydløst halssende af Grin.

Paa Grund af Nytaarsaftenen var Bakfolkene gaaet senere til Ro end sædvanligt. Det faldt dem derfor ikke svært at sove uden Pavser til langt opad Nytaarsdag, hvilket de alligevel vilde have gjort. Men da de en for en vaagnede hen paa Eftermiddagen og syntes de havde udsovet, var det jo mørkt som i Graven omkring dem, de stod derfor ikke op men lagde sig til at sove igen, stærkt forundrede over at være vaagnede op midt om Natten. Hele Nytaarsdagen gik, men da det led hen paa Aftenen, vaagnede Bakmanden igen og syntes han havde sovet længere end han plejede; han kravlede derfor op og gik til Døren for at se, om det ikke snart vilde blive Dag. Nu *var* det jo bleven mørkt udenfor,

det rigtige tykke Vintermulm, som staar lige ind paa Øjenstenene, saa Manden begreb, at han maatte være forkert paa det og kravlede tilbage til Sovekamret. En af Sønnerne skød Døren fra i Alkovesengen og spurgte gabende, hvad Klokken var. Den Gamle følte op paa Viserne, Klokken var godt syv. Ved Vintertid kan det Klokkeslet jo passe baade om Morgen og om Aftenen.

Er den ikke mere, klagede Sønnen. Jeg er saa vaagen. Jeg er bange, jeg er syg. Jeg har ligget vaagen længe. Det suger saadan i min Mave, som jeg var sulten.

Hm, trøstede den Gamle. Læg du dig nu ned og forstyr ikke os andre. Er du syg, saa skal vi sørge for dig, naar det bliver Dag.

Dermed krøb Bakmanden ind i sin Seng igen. Sandt at sige følte han sig ogsaa sært lysten efter Mad; men det maatte jo være en Indbildning. Konen laa vaagen og gabte saa hun peb ved det, da Manden kom igen, men hun ytrede Ingenting. Noget efter sov det ganske Hus igen.

Det traf sig, at Bakfolkene havde *Tordenkalven* i Logis den Nytaarsnat. Han var vant til at komme der, han foretrak jo gammeldags Steder, og Bakmanden viste ham altid Gæstfrihed. Tordenkalven var kommen om Aftenen og havde efter at have spist Nadvere og kvitteret med en Vise faaet anvist Plads i Slagbænken. Han sov meget troligt tilligemed de andre. Da Bakmanden var oppe og føle

paa Klokken, hørte han den gamle Tordenkalv vende sig og brumle hult i Søvn. Men da Huset igen var stille, sov Tordenkalven videre med de andre uden at kny.

Nu vilde det jo været for meget at forlange, at Gaardens Kreaturer skulde holde sig rolige hele Dagen. Men der var bleven sørget for dem. Naar der skal gøres Løjer, saa skal det gøres grundigt, og de Keldby Karle havde holdt Udkig Nytaarsdag og set, at det ikke røg fra Skorstenen oppe paa Gaarden. Deres Forsøg havde slaaet an. Et Par Stykker af dem tog sig saa betænksomt for at gaa op til Gaarden og i al Forsigtighed fodre Kreaturerne, saadan at de ikke skulde gøre Spektakel for det første.

Bakfolkene sov uden at vende sig meget den anden Nat igennem. Men da de igen vaagnede, var de baade friske og sultne. Den Gamle var oppe og føle paa Viserne, nu var Klokken otte, den Gang meget rigtigt om Morgen; men de troede jo, at der kun var gaaet en Time siden de sidst var vaagne. Sønnerne havde sovet sig halvt ustyrlige, de mjavede himmelhøjt af Utidighed og begyndte uden nogensomhelst Grund at le og more sig inde i den bælgmørke Alkove. Døtrene i den anden Alkove spjattede i Dynerne og gnæggede som unge Kvier. Der var ogsaa kommen Liv i Tordenkalven, man hørte ham ligge og skrue og skubbe sig i Slagbænken som en stor lodden Trolde, og han var begyndt at nynne, endnu for sig selv, men stadig

højere og mere selskabeligt; en Gang imellem suttede han og gjorde Kluk med Tungen af Velbefindende. Dog var han stadig under Indflydelse af Natten og vilde ikke snakke, skønt Baksønnerne raabte opmuntrende til ham og bad ham synge. De lange Karle blev dristigere og dristigere i Mørket og fik meget frie Indfald, der gav Anledning til Latter.

Vil I være stille! befalede Bakmanden ud igennem Sovekammerdøren til dem. Hvad er det for Kunster paa en højhellig Nytaarsmorgen!

De tav lydigt. Men lidt efter glemmer selve Husfaderen sig og pirrer til Konen, som ligger lysvaagen:

Jeg er baade sulten og tørstig ...

Disse Ord vækker lydelig Samstemmen inde fra Alkoverne. Men Konen er en Alvorskone og tror, de er forstyrrede. Vil de holde deres Mund! Noget efter farer hun op i Sengen, greben af Rædsel ved en kvalt spisende Lyd, hun hører inde fra Sønnernes Alkove. *Skal* hun tro, at de har forgrebet sig paa de strængt fredede Spegepølser og Faaslaar, der hænger inde paa Loftsbjælken over Sengene? Hun tager ikke fejl.

Vil I skamme Jer noget! raaber hun saaret og vred. Hvad tager I Jer for! Skal I ligge og gnave paa Skinkerne! Fy Jer an!

Der bliver skamfuldt stille inde i Alkoven. Men Konen bliver siddende op og betænker sig. Hun føler sig selv underlig tom og krævende i Maven.

Og naar Manden ogsaa siger det ... hvad ondt skulde der være i at spise en lille Bid paa Sengen til Tidligmorgenkost? Det er jo da en Festdag. Efter en kort Raadslagning med Manden staar hun op og famler sig ud i Køkkenet, hvor hun samler en hel Del Kage og Melmad sammen. Hun tænder ikke Lys, for hun er vant til at færdes i Mørke derude. Saa tapper hun et stort Krus fuldt af Juleøl og kommer ind med Sagerne. Det kan nok være de krattede i Maden. Og mens de laa i Sengene og spiste og drak, blev Snakken ualmindelig livlig, der var en Prat og en Munterhed som der aldrig havde været nogen Morgenstund før. De var alle slaaet af, hvor lang Nytaarsnatten havde været, og underholdt sig med hinanden derom. De huskede da ogsaa at ønske hverandre et glædeligt Nytaar. Ingen af dem blev mætte af det, de havde faaet, og Konen gav da hver især Lov til at gaa ud i Spisekamret og hente hvad de behagede. Der blev en Listen paa bare Fødder og en Kommen tilbage med store Humpler Brød og Ost og Kød, som de spiste i Sengene. Varmen var gaaet saa rent ud, at de frøs gudsjammerligt. En af Døtrene tog sig for at gaa ud og fyre op i Bilæggeren, men saa længe det var saa koldt, fandt Ingen det menneskeligt at staa op. Og da de nu havde spist og drukket saa godt, og det kunde vare længe, inden det blev varmt i Stuen, lagde først en og saa en anden sig hen til en lille Lur. Den varede til om Aftenen.

Men da de vaagnede ud paa den tredje Nat, da kunde de ikke sove mere. Sønnerne gik ud i den aabne Dør og stod der i Kuld og Mørke og spejdede efter Dagtegn, de syntes aldrig, de havde oplevet saa lang og uendelig en Nat. Manden tog lidt Tøj paa og gik ud for at give Kreaturerne; de laa og tyggede Drøv og havde det rigtig godt, som om de lige havde ædt af Krybben. Ogsaa Hestene var rolige og mætte; men det var sunken iøjnefaldende i Hakkelsekisten. Manden tav i den Anledning med hvad han troede; det var jo *Nissen*, der havde givet Livstegn fra sig her; men sligt snakker man ikke om.

Da det var og blev Nat, havde de jo ikke andet at gøre end at gaa ind og lægge sig i Sengene igen. Sønnerne var lysvaagne og bad om at faa Lys tændt, de vilde sidde op i Sengene og spille Kort, de Hedninger, men det nægtede Moderen dem dog. Hvad skulde de brænde Lys for, naar der ingen alvorlig Grund var til det?

Sønnerne kunde imidlertid ikke forholde sig rolige. Der var saa meget Mod i dem, de laa med store spillevende Øjne i det brandtagende Mørke. En af dem gav sig med vild Dødsforagt til at fjerte højt og aabenlyst, de andre samlede al deres Energi og sekunderede med hver sit Tordenskrald, hvorpaa de alle faldt hen i Krampegrin. De Gamle bebrejdede dem deres Ukyskhed men maatte selv le, og Døtrene styrtede sig ned under deres Dyner, hvor Latteren

lød som var de sunkne langt ned i Jorden. Den mørke Stue genlød af en Latter, som ikke kunde holdes tilbage, den rigtige meningsløse Hjærtenslyst, der er som en Udblomstren af Helbred efter Hvile. De laa og skoggerlo, de kaglede og boltrede sig i Dynerne uden at kunne faa Brug for de vældige Kræfter, der havde samlet sig i dem. Sønnerne begyndte at brydes som Drengene under uhyre Latter-salver. Pigerne kildede hinanden, indtil de brølte som Svin, der er ude og galoppere i det Fri om Foraaret. Under alt dette blev de tørstige og bælgede Godtøl i sig og udpønsede nye Løjer for at faa den forfærdelig lange Nat til at gaa.

Tordenkalven maatte jo holde for, men nu var han ogsaa mere end villig til at deltage i Munterheden. Han sang først en Vise, og det var en af hans fineste Numre, en af dem han ellers maatte have en Galskilling eller en stor Pose Pibeudkradsning for at synge; den var baade stærk og ram og egnede sig til at synges i Mørke. Den gjorde ogsaa Lykke, næsten for meget. Sønnerne vrinskede, saa der ikke var Ørenlyd.

Derefter fortalte Tordenkalven »Gaader«, og de var gode, de var saadan at Tydningen laa nær for, uden at Nogen dog *turde* gætte dem. Den gamle Krøbling befandt sig udmærket, han laa paa sin Ryg i Slagbænken og kravlede rundt i Mørket med de lange Arme, mens han uafbrudt fortalte de usigeligste Ting uden selv nogensinde at le. Han

fortalte saa dybt og godt, der var en mosset Klang i hans Stemme som naar man stamper paa fjedrende Engbund, det var Puklen, der sang under Røstens dybe Streng, og Tungen boblede og dukdukkede saa blødt i den gamle tandløse og lodne Mund som et Væld i Bunden af de klare, fløjlsorte Tørvegrave.

Men Tordenkalven mærkede jo snart, at her var Aandens Gaver spildte, der var Ingen der hørte efter for Latter og Kommers; han tav da og laa længe pustende som en Blæsebælg, der giver Luften ud af sig, mens Smeden belaver sig paa at slaa. Her var Brug for en solidere Spas end den, der kan rummes i Ord, og Tordenkalven laa længe og spekulerede den ud, mens de andre tumlede i Sengene og omsider glemte ham. Ingen tænkte over, hvad den Gamle luskede op i Mørket efter eller foretog sig, før de hørte ham knurre som en Buk og bryde ud i de ømmeste Kysserier; Tordenkalven, der havde sine Hænder allevegne, var kommen over en levende Graaspurv oppe i et Hul under Tagskægget og havde lukket den inde i sine store Hænder; og mens han stadig slegede for den og var saa rørt, tog han lumskelig et langt Skridt over Gulvet og slap Spurven ind i Sengen til Pigerne!

Spurven flagrede, og Pigerne skreg op i Dødens Angst! Pludselig føler de et Spring paa Dynen, det er Katten, som i Mørket springer op og bliver levende, og nu kommer det til Spurvejagt i Sengen!

Pigerne skriger og daaner og lever op igen og ler, Spurven surrer som en Ten fra Hjørne til Hjørne i den gravmørke Alkoveseng, og Katten efter den med det ene Rusk mod Sengevæggene efter det andet og alle ti Kløer ude! Omsider fanger Pigerne jo Katten og er nærved at krænge den af bar Overgivenhed; de krammer den i Mørket ned under Dynen og ligger paa den og kæler saa voldsk for den, at Mis flyver i det hvideste Raseri og snorker og spruder som en Krudttønde. Nu bliver de henne i det allesammen af Latter, de hyler i et Træk ud Halsen, fylder Lungerne paany og sætter Tonen endnu en Streg højere, de *skriger* tilsidst af Fryd som i yderste Smærte. • Og imidlertid har Tordenkalven igen puttet sig og ligger og sætter de dybeste og varmeste Fugletoner til Koncerten; han kukker som en Gøg, som en Gøg, der fjæler sig under Løvet i den duggede Majaften og efterligner sit eget bløde Ekko, han kukker saa sødt og stille, at han tilsidst falder hen i Taage og maa tie, som Natten der nu falder paa. Og saa vaagner han med nye lange Fløjtetoner, der er fulde af Morgensøvnighed og Solens første Varme, han fløjter, djukker og kogler, mens han stadig føler og rører rundt i Mørket med sine lange Trolldarme. Nu mindes han sin Ungdom, nu pibler det i den gamle Elletrunte; han fortaber sig i Suset og den ringende Efterklang af *det* store Foraar, der er tabt og bevaret i hans

Hjærte. Han tier tilsidst og ligger og vejrer i Mørket, glemmer Alt og Alle omkring sig.

Da de andre havde drukket Morskaben ud af den Tildragelse med Spurven, hittede de paa nye Løjer. De behøvede ikke noget stort Paaskud for at le, for de var aldrig bleven øvet i Lystighed; de var taknemlige for enhver Ytring af Livsglæde, det lykkedes dem at skabe, var den aldrig saa grov eller plat. En af Sønnerne gjorde det til sit Fund at huje og pibe som en Gal og fandt en ukendt dyb Nydelse deri, hvis haarfine Pointe rimeligvis var Følelsen af, at han formaaede at te sig saaledes uden i Virkeligheden at være fra Forstanden. Den yngste af Sønnerne viste samme Opfindsomhed paa en anden Maade, idet han kravlede ud paa det bare Gulv og gav sig til at lege Invalid; han bandt sit ene Ben op med et Baand og humpede omkring i Mørket, ganske tavs og ene med den Lykke, han følte derved. Bakmanden laa og fortalte storartede Historier om Svig i Kreaturhandler, som ikke en Sjæl hørte paa, men som godtede ham selv lige ind til Benpiberne. Han havde alle Dage før set sin bedste Morskab i at *fortie* alle disse skumle Bedrifter og gaa stille med dem, men nu følte han for første Gang Sødmen ved at lukke op for sit allerdunkleste og fuleste Indre. Den eneste der ikke deltog i Orgiet var Bakkonen, for det ligger nu en Gang baade over og under en Husmoders Værdighed at blande sig i Familjens Stemninger.

Men hun laa og mærkede sig baade det ene og det andet; hun undrede sig. Saadan en Nat havde hun aldrig oplevet før. Hun kendte ikke Bakmanden igen og begreb ikke sine Børn: de *tog selv* allesammen. Hun havde aldrig hørt, at Folk skal more sig. Men her slog de sig sandelig løs, og det var tydeligt, at det smagte dem saligt. Ikke at det klædte dem, for de havde jo aldrig prøvet det før, og derfor løb de avet om og hoppede forkert i det som Bolde, der ikke er runde. Bakkonen var ikke glad. Det anede hende, at Magten her stod paa Spil. Saa maa man jo tie og lære af Ukvemmet for siden i det daglige lidt efter lidt at lempe sig ovenpaa igen. Hun forudsaa, at her skulde ligges og grædes meget om Nætterne af hende i Fremtiden for atter at faa Bakmanden hentet ned fra Sorgløshedens Tinder.

Men Ingen tænker foreløbigt paa de Tavse. Huset var i den syvende Himmel.

De lo og turede hele Resten af Natten. Bakfolkene gik ind i det nye Aar med et Livsmod af den anden Verden og med en opsparet Asakraft, der kunde flytte Bjerge.

Det var sandelig *Holger Danske*, der vaagnede den Nytaarsmorgen!

Men de undgik rigtignok ikke Følelsen af at være vaagnet temmelig sent; det anede dem, at de var kommen bagefter deres Tid, da de længere op paa Formiddagen havde faaet klædt sig paa og

stillede nede ved Kirken uden at se et eneste Menneske der. Kirken var lukket og laaset, og de kunde ikke forstaa det.

En Karl fra Keldby tonede frem, et mageløs tjenstivrigt Menneske, der kunde fortælle dem, at der ingen Gudstjeneste var, desformedelst det var *tredje* Nytaarsdag og ikke første, som de kunde have deres Grunde til at tro. Samme Karl oplyste dem om, at man nede i Keldby havde været saa forundret over i to Dage slet ikke at have set Røg fra Skorstenen paa Bakgaarden. Han røbede Lyst til at forklare mange flere Ting, men Bakfolkene sagde, at de skulde hjem, de led ikke Karlens Ansigt, vovede ikke at se paa ham, de bød et hastigt Farvel og skyndte sig hjemad, meget forstemte. Det vender sig vel ogsaa svimmelt i en, naar man opdager, at den Tid, man lever i og tror er splinterny, den har alle de andre for længe siden slidt op. Der var ingen Latter i Bakfolkene nu mere. De syntes ikke, det var høfligt af Karlen at give sig til at le, da de vendte Ryggen til.

Da de kom hjem, undersøgte de Ruderne men fandt ikke andet mærkværdigt paa dem end nogle svage Spor af Gær og Papir. De havde været klare nok om Morgenens. Karlene havde jo nemlig fjærnet Papiret fra dem Natten til tredje Nytaarsdag. De var næsten bleven betænkelige, da der hele anden Nytaarsdag ikke viste sig Tegn til Liv paa Gaarden. Sæt Folkene laa og sov sig totalt ihjel derinde! De var

saa listet derop om Aftenen for at vejre paa Stillingen. Men da havde de jo hørt, hvordan Familien jubilerede og bølede derinde i Mørket, som om det kunde være et stort Gilde, og under Dækning af den dundrende Festallarm havde de saa opblødt og løsnet Papiret fra Vinduesruderne.

Bakfolkene viste sig ikke udenfor Gården Resten af Helligdagene. De kunde sidde hjemme de stille Frostaftener og høre Latterskraalene helt over Søen nede fra Keldby.

GULDGRAVEREN

Hos Anders Eriksen, Landsbyens Snedker, hang der i mange Aar et Par sære Støvler. De var hverken pløkket eller syet sammen men gjort i et af Gummi, de var saa lange, at de naaede en Mand til Høften. Det var Guldgraverstøvler.

Snedker Anders brugte dem ikke, og naar hans Dreng en Gang imellem vadede en Tur med dem i Dammen, turde de ikke have dem paa mere end faa Minutter ad Gangen; Lægen i Byen havde erklæret, at Fødderne ikke kan »aande« i den Slags Støvler. De lugtede nu ogsaa godt nok af Gift eller Medicin, og naar Vandet pressede de slappe Skafter sammen om Benene, kunde man jo tydeligt fornemme, at Benene begyndte at visne. Man havde stor Respekt for de Støvler. Folk, der kom ind i Snedker Anders Værksted og saa dem hænge paa Væggen, sendte en vag Tanke ud i den vilde Verden, saadan ud i de og de fjærne Regioner, hvor man graver Guld op, og hvor ordentlige Folk holder sig fra. Og saa kunde de i gudfrygtig Nysgerighed spørge til *Lavst Eriksen*, Snedker Anders Fader, hvor han nu var henne, om Sønnen havde hørt fra ham, og om han ikke snart skulde arve ham ...

Snedker Anders rystede paa Hovedet hver Gang Nogen spurgte. Saa gik Lavst Eriksen i Glemme. Støvlerne blev glemt, de hang og skørnede oppe i Spindelvævet under Loftet.

Snedker Anders blev bekendt med sin Fader, *fik* ham, som muntre Folk udtrykte sig, i sit niogtyvende Aar. Før den Tid havde han aldrig set ham. Anders' Moder døde da han var en lille Dreng, og da var Faderen allerede væk. Da Anders gik i Skole, var det de andre nidkære Børns Fornøjelse at kneble ham med Fortællingen om, at han havde haft en Fader, der hed Lavst, men at han var rendt sin Vej fra Moderen og ham og Huset og det hele. Og siden da han var bleven voksen og ved gode Menneskers Bistand sat ind i et Erhverv, blev det ham en Vane at betale af paa Taknemlighedsgælden ved altid villigt at lytte til, naar medlidende Mennesker omtalte hans Skarns Fader, der var løbet sin Vej til Amerika. Anders var en tavs Fyr, der var ikke Ondt i ham, han var lang og tynd, trukken i Længden som selve Taknemligheden, han var blegfiset og smal over Brystet, fornærmede Ingen. Han blev kasseret som Soldat. Nu lavede han Ligkister som for at hævne sig i dybest mulige Stilhed. Han var frugtbar og fik aarligt et Barn med et Kvindemenneske, som Ingen anden havde tænkt sig at kunne røre ved.

Lavst Eriksen udgik som Spire af et lignende Menneskeri i sin Tid. Han blev Tjenestedreng,

Halvkarl og Karl, skøttede sig selv og tjente sig stærk. Lokkede saa en Pige i en uheldig Stund og blev hængende ved hende. Een Ulykke kommer aldrig alene; Lavst »elskede« Pigen, det vil sige, han tog sin Fornøjelse alvorligt og valgte at bære Følgerne af sin Synd, hvilket er hovmodigt og ikke bliver tilgivet af Godtfolk, som stiller Fordring om, at alle skal være lige sjofle. Lavst lod skimte Følelse og blev udstødt af sin Kaste.

En saadan Mand er en Nybegynder, og som Forholdene var paa Lavsts Tid, henvistes han til *Heden*. For de Hundrede Rigsdaler Lavst havde tjent sig sammen, købte han et Lyngareal, og en Søndag saa man ham og hans topmavede Kæreste tosse om paa »Ejendommen« som fine Folk, der er ude at gaa Spaseregang. De to var i Færd med at vælge sig Byggested. Til Forargelse for Folk i Graa-bølle valgte de et højt Sted paa en Lyngbanke med *Udsigt*, som om de ikke havde bedre af at putte sig ned i en af de sure Lavninger, hvor Fattigfolk med Sømmelighedsfølelse sørger for at rejse deres Pindehus. I Løbet af Vinteren samlede Lavst Sten og al Slags gammelt Træværk sammen paa Toppen af Banken, og om Foraaret begyndte han egenhændig at bygge. Det blev halvt et Jordhus, idet han gravede Stuen ned i Jorden og satte den med Kampesten og tækkede over den med Lyng. Ved Siden af dette Slot havde han den daarlige Smag at rejse en Flagstang! Han havde købt den paa en Auktion og

malet den op, hvid med rød Spiralstribе, og fra Toppen af den vajede et lille Flag, midt i den øde Hede, den Dag de to Unge flyttede ind. Det skulde han faa betalt.

Nu stod Lavst og Mette Kirstine foran Udsigten til ved tyve-tredive Aars Arbejde, ved Haandkraft alene at dyrke Hedelodden op. Det der kunde naaes, var et Boelsted med to Køer og en Snes Faar i *fri* Besiddelse, men det laa altsaa en Meneskealder ude i Fremtiden. Foreløbigt havde de end ikke en Kat i Hytten. Lavst gik paa Arbejde og tjente for Dagløn oppe i Graabølle, det var lige at de kunde bjærge Føden. I sin Fritid begyndte Lavst paa sit Herkulesarbejde, at brække Heden med Spaden, det blev jo til Ingenting. Men at han ikke gav det op, irriterede Folk, som ellers kunde haft Sindelag til at laane ham en Plov og et Par Stude nu og da. Lavst var trodsig, og det baader ikke en ung Stodder. Gaardmændene saa sig gale paa ham, og de andre Smaakaarsfolk hadede ham, fordi han isolerede sig. En Nytaarsnat rottede de sig sammen og forsøgte i Navn af Spøg at hale Taget væk over Hovedet paa de ny Folk med Reb. Lavst gik ud og bankede et Par Stykker af dem. Siden blev Mette Kirstine bortvist fra Gaardene, hvor hun plejede at faa Mælk. Værre blev det, da man lidt efter lidt paa Gaardene mente at kunne undvære Lavsts Arbejde, over det han var storsindet. Man vilde jo ikke tigge ham til at komme og

fortjene det Nødvendige. Den sidste Lavst kunde faa Arbejde hos, var Thomas i Spanggaarden, og med ham kom han i Træde en Dag og blev vist væk. Nu stod han der med sine Kæmpehænder, lukket ude og ledig.

Til Raseri for alle bjærgede Lavst sig imidlertid endnu et halvt Aar. Han havde lejet Ret til Tørveskær i en Mose paa meget billige Vilkaar, fordi Tørvejorden var af særlig ringe Beskaffenhed, men Lavst fandt paa at ælte Tørven og forme den som man stryger Sten, hvorved den blev udmærket. Det var et stort Arbejde, men da Lavst skaffede sig Forbindelser i Købstaden og eksporterede sine Tørv dertil, tjente han ganske betydeligt. Daglønnen for Tørvegravning var højst to Mark; men Lavst skal have haft en Fortjeneste paa over seks ved sin Driftighed. Men Manden, han havde lejet Mosen af, taalte det ikke. Han anlagde Proces og gjorde gældende, at Lavst kun havde Ret til at grave til eget Forbrug, ikke i fabriksmæssig Stil. Lavst tabte Sagen. Vinteren efter sultede de i Hytten. Der gik Krøniker om det, de sultede nok saa det knasede i Ribbenene paa dem. Man saa næsten aldrig Røg fra den elendige Skorsten derude paa *Udsigten*. Lavst kom hver fjortende Dag eller hver Maaned til Høkeren og købte et Pund Fedt; hvor fik han Pengene fra? Han skjulte sit radmagre Ansigt i et stort Mundklæde. Han gik fire-fem Mil for at tjene en Mark og to Skilling ved Tærskning.

Han blev set ved et Marked i et andet Herred, hvor han falbød Pibekradsere af Dyreben, som Ingen vilde købe. Ved Paasketider færdedes der en Mormon paa Egnen, og henimod Foraaret var det, at Lavst Eriksen forsvandt. Folk vrinskede.

Mette Kirstine og Drengen ligesom stod sig ved det. For nu Stivnakken var af Vejen, kunde de dog komme paa Sognet og føle Brød mellem Gummerne igen. Det skal nok have været en ubeskrivelig ynkelig Forfatning, Sogneraadet fandt dem i ude i Hytten. Mette Kirstine forvandt det ikke; hverken Mad eller Pleje kunde redde hende, hun døde. Drengen blev sat ud hos nogle Husfolk ved Licitation og siden anbragt i Snedkerlære. Han havde ned-sat sig i Byen og havde Familje, da den Mand, der var hans Fader, en skønne Dag viste sig i Landskabet igen.

Deligencen satte en Dag en Fremmed af i Kroen tilligemed en Jærnbliks Kuffert. Ingen kendte ham, og han gav sig ikke selv til Kende. Paa Kufferten var der klistret en Seddel, hvorpaa der stod *Red Star Line*, og af disse Mærker skaffede Rygtet sig Forvisningen om, at Manden kom fra Amerika. Men han var dansk. Han gjorde stor Opsigt i Byen og blev kaldt »Guldgraveren«. Man snakkede meget om denne Størrelse, der var kommen til Kroen og som foreløbig ikke foretog sig andet end at sidde bag Bordskiven og spejde rundt paa Folk. Han havde et hvast Blik, der gjorde Folk forsigtige, men

saa ellers ikke ondsindet ud. Hans Klædedragt var fremmedagtig, nærmest tarvelig, han var raget som andre Folk med Undtagelse af en strid Dusk paa Hagen. Han sagde ikke stort. En Dag kom der en ældre Mand ind, som kendte ham. Herefter vidste man, og de fleste følte sig stødt over det, at det var Lavst Eriksen, som efter niogtyve Aars Forløb var kommen hjem fra Amerika.

Samme Dag gik Lavst ned og hilste paa sin Søn. Det var nok ikke noget videre bevæget Møde. Der *havde* været en og fortalt Snedker Anders Nyheden, for at ikke for meget skulde ske, og Anders stod ved Høvlebænken. Han indstillede ikke sit Arbejde, saa blot hastigt op og nikkede til Goddag. Lavst Eriksen oversaa Værkstedet og sin Søn et Minut, saa hilste han lavt:

Goddag, Anders.

Anders høvler med største Omhu videre.

Ja, jeg er jo din Fader ...

Jeg har hørt det, siger Anders hurtigt. Han ser i et Blink op paa Faderen, ængstelig berørt ved det fremmede Tonefald, og ved at Faderen siger *jeg* til sig.

Tavshed.

Lavst betragtede Sønnen, der gjorde sig det travlt med at bearbejde en Fjæl med Høvlen og trak lange hvinende Spaaner fra den. Anders var høj og mager med store Kæber og syge Øjne. Han var kalveknæet og rundrygget, Nakken var tynd

som paa et Barn og med en Grøft i. Han lignede Moderen. Lavsts Øjne spaserede til og fra ham. Tavshed. Saa aabner Anders' Kone Døren ind til Stuen, stikker et uredt Hoved frem, ser den Fremmede og trækker sig uden et Ord tilbage igen. Tavshed.

Hvor faar du dit Træ fra? spørger Lavst Eriksen mildt og ser op i de Bundter af Fjæl og Planker, der ligger under Loftet. Han fikserer en særlig lille Hylde, hvorpaa der ligger et Par Plader Mahogni og nogle Ender af andre Sorter ædelt Træ, og han faar vaade Øjne. Anders holder inde med Arbejdet, følger Faderens Blik og putter en Haand ind under Skødskindet. Han staar længe i Tanker. Omsider ser han paa Faderen og har gjort sit Ansigt fuldstændig tomt, for at den Gamle ikke skal fatte nogen Slags Haab.

Jeg køber det ved Svendsen i Hvirresund.

Svarets fuldkomne Tonløshed slaar den Gamle af Marken. Han staar endnu nogle Minutter og hefter Øjnene paa forskellige Ting, tabt i Tanker, saa siger han klejnmodig hen i Retning af Sønnens Ryg:

Ja. Naa. Vi kan jo snakke om det, Anders. Jeg tænker, jeg slaar mig til Ro ...

Her høres et Rabalder udenfor Døren, hvor Anders' Kone har staaet og lyttet. Anders hører videre og tager Fjælen op for at kigge langs Randen ad den og se om den er lige.

Jeg har gjort dig Uret, siger Lavst Eriksen lidt

dirrende. Og da Anders ikke synes at høre efter men staar og pikker paa Høvljærnet for at indstille det bedre, giver den Gamle sig til at se roligt og forskende paa ham. Endelig nikker han fattet og vender sig mod Døren:

Godbej!

Udenfor blev Lavst Eriksen staaende lidt og saa op over Sønnens Hus, maalte Højden af det, og han besaa de to nøgne Stikkelsbærbuske i »Haven« og Stokrosen ved Husmuren. Saa gik han hurtigt tilbage til Kroen.

»Guldgraveren« bragte en hel Del Liv til Egnen i de følgende Maaneder. Ikke at han var en munter Mand, tværtimod, det var en svær Ting at faa blot et Nej eller et Ja fra ham; men der var meget underligt ved ham i mange Henseender, som adspredte Folk. Ingen blev nogensinde klog paa, om han havde noget. Han var ikke flot, men derfor kunde han jo endda være en besiddende Mand. Hans Hænder var hærdede af groft Arbejde, de kunde ikke lukkes helt op; saa det lod jo til, han havde ført et slidsomt Liv. Stærk som en Bøddel var han endnu, skønt han var hvidhaaret.

Efter en Fjortendages Tids Forløb begyndte Lavst Eriksen at gaa paa Arbejde. Han viste sig god til al Slags, naar man blot kunde faa ham til at lade være at forbedre og makke om paa alle Redskaber

og Metoder. Ingenting var som det skulde være, og Ingenting gik ham gesvindt nok. Han kørte Gødning i Galop, naar han kunde faa Lov til det, og pløjede saa Flintestenene slog Gnister, han bevægede sig altid selv som om han kom fra Ildebrand og skulde efter Jordemoder, og Folk grinte lunt ad ham. Han var saa voldsomt barsk og studs i sit Væsen, skønt Ingen lagde et Halmstraa i Vejen for ham, det morede man sig ogsaa over. Folk efterlignede hans bidske Maade at svare paa, og det var længe paa Mode at støde et *Naw* ud mellem Tænderne, naar man blev spurgt om noget og vilde være vittig. Da han mærkede, at man ansaa ham for en Særling, blev han kun mere tavs. Fornuftige Folk havde imidlertid Respekt for Guldgraveren. Han havde lært mere i Amerika, tydeligt nok, end han lod sig mærke med. En Gang skulde der fældes et stort gammelt Træ i en Gaard, og der kom »Guldgraveren« tilfældigvis tilstede. Han fik fat i Øksen, som naturligvis ikke var god nok, men saa skulde man have set ham! Aa, han funkledede af Øjnene, han gik rundt om Træet og lod Øksen falde mod det akkurat som en Fægtekunstner, der skifter Position og bruger Finter. Det var mageløst at se, hvor han kunde handle en Økse! Han var snild, havde lagt Mærke til mangfoldige Kunstigheder der hvor han havde været. En ny Maade at binde et Reb paa, som han indførte, blev siden staaende paa Egnen og blev kaldt

»Guldgraverens Knude«. Det var et almindeligt Halvstik. Han var en god Jæger og skød mange Vildænder ude paa Fjorden; de sagde, at han lokkede dem nær ved at rappe som en And, og dette var mange Folk underlige ved. Han havde et mærkeligt Ur, som viste baade Maaneder og Dage i Aaret; Ingen begreb, at en Klokke kunde trækkes op til at gaa saa længe.

Da »Guldgraveren« havde været nogle Maaneder hjemme, lagde han sig efter Mergelkastning. Det har fra gammel Tid altid været forvovne Karle, der gav sig af med den Haandtering; ved en »Mergelkaster« forstod man en særlig haard Negl. Mergel graves paa to Maader, enten fra aabne Grave, hvor der altid er Fare for, at Siderne kan skride ned, eller fra lukkede, der af de Kyndige anses for sikrere. Her er der kun ført en smal Brønd ned i Jorden til Mergellejet, og Kasteren staar saa hernede og huler sig ind til alle Sider. Medhjælperen staar ovenfor og vinder Spandene op. Skrider saadan en Græv sammen, er Manden dernede fortabt; men det hænder ikke saa ofte. Mergellejet findes ved at de to Mænd, der arbejder sammen og har Forstand paa det, gaar omkring og borer i Jorden med en lang smækker Jærnstang, der har Gevinder i Spidsen. Alt hvad der sætter sig fast deri, undersøges ved at man drypper Skedevand derpaa; hvis det koger, er det Mergel. »Guldgraveren« arbejdede først paa Akkord for forskellige, han blev snart en

søgt Mand og tjente store Penge. Han var hensynsløs, regnede ikke Livsfare for noget, og han var saa stor en Slider, at han kunde beskæftige to Mænd ovenfor Graven, en ved Spilbommen og en til at trille fra. Lavst kvikkede op, da han var kommen i Gang med dette her, han fandt sit Felt, lod det til. *Grave* maatte den Mand.

Men længe varede det jo ikke inden Æventyren i ham fik Magten. Han skulde vise sig driftigere end andre Folk naturligvis og gik i Kompagni med tre store Svenskere, forløbne Drukkenbolte, om at anlægge et ligefremt Mergelgraveri. De købte et Mergelleje og arbejdede først en Maanedstid paa almindelig Vis, sled som Jætter; allerede i Solopgangen kunde man se de vældige Drabanter fortone sig i Taagen ude paa Heden og høre Kæden rasle fra Bommen. De var i et Mergel og Klæg over hele Kroppen, naar de viste sig i Byen og slog tilside med al deres Penge. De lammede Folk ved Praleri, Ødselhed og svovlede Gudsbespottelser. Men det tog jo ogsaa en gal Ende. »Guldgraveren« kendte ingen Maade, han lod et Lokomobil køre fem Mil ud fra Købstaden og stille op, og nu begyndte de fire Kroppe at trille Mergel op i Tipvogne paa Spor! Der var ingen Guds frygt i de Karle, de savnede en anden Ens Blufærdighed overfor alt nymodens Værkeri. Faa Folk kunde lide at se det pulse og røge til enhver Tid fra det grimme Jærnrør derude paa Heden, man kunde godt blive sygelig i Tanken ved

at se den sorte Røg og fornemme den kullede Lugt, for de kunde jo lade være med den Slags Frækhed, selv om ikke den Slemme var med i Spillet. Saa var det ogsaa forvovent som de kørte med Maskineriet, man kunde ikke se Egerne paa Hjulet, saadan snullede det rundt. Sæt det sprang i Stykker! Svære Jærnstumper kunde jo flyve lange Vegne hen. Hvorlænge kunde desuden det Jærnvæsen holde, det rustede jo, det kunde umuligt betale sig. Men grusseligt var det at se som de »forenede Mergelkastere« braadede i Jorden. De kunde faa noget udrettet; den ene var her, og den anden var der, og det sorte Lokomobil rystede og suste, og Jærntovet peb og skraslede, og op kom den ene bitte Jærnvogn med Mergel efter den anden! Aldrig havde Egnens Folk tænkt sig en saa storstilet Mergelkastning.

Men aldrig havde man heller grint saadan af »Guldgraveren«, som da det efter fjorten Dages Dampdrift viste sig, at Mergellejet var tømt!

Lavst Eriksen selv tog sig det nu ikke nær. Men andre Ting forknyttede ham. Han var endnu ikke bleven forliget med sin Søn.

Regelmæssig hver Søndag Formiddag var han i Byen for at bejle til Snedker Anders. De var end ikke kommen hinanden saa nær, at de var begyndt at snakke om Tingene. Lavst Eriksen plejede at stille sig ind i Værkstedet og se Sønnen arbejde, og Snedker Anders lod sig aldrig forstyrre, blev ganske rolig ved

at sysle med sin Lim, sin Kønrog og sine Forme af Svovlsten, hvori han støbte korslagte Hænder og Englehoveder, ligetil Kirkeklokken begyndte at ringe sammen. Saa løste han Skødskindet, og den Gamle gav Farvel. Undertiden kunde der falde et Par Sætninger imellem dem, men altid om Ting, der laa deres egentlige Mellemværende fjærnt. Snedker Anders bevarede en Art forbindtlig Holdning, som var Faderen en iøvrigt højtagtet Kunde, der var lidt længe om af bestille Ligkisten, som han dog vel var kommen efter. Lavst Eriksen vilde ikke nærme sig mere end han gjorde, saalænge Sønnen ikke gjorde ringeste Skridt til Forsoning. Han stod gærne henne ved Døren for Enden af Høvlebænken, gik aldrig længere frem og rørte ikke ved noget. Sønnen havde en Gang i Stilhed taget en Passer ud af Haanden paa ham, som han stod og legede med. Lavsts Øjne veg ikke fra Sønnen, saalænge han var i Værkstedet. Det kunde hænde, at han stak en Føler ud ved at forhøre sig om Konens Tilstand eller ved ærligt at spørge til Anders' Brok-skade, men Anders reflekterede aldrig paa Tilnærmelsen. En Søndag lagde den Gamle som i Tanker et Pund Chokolade paa Høvlebænken, næste Søndag laa det urørt paa samme Sted. Der kom som et Gys over Lavst, da han saa Pakken ligge der. Søndagen efter laa den der fremdeles, og den Dag hæfled den Gamle den til sig og tog den med sig igen. Der blev ikke talt et Ord de tre Søndage.

For en Mand som Snedker Anders, der var Bonde selv og kendte Bønders Maade at skjule Alting paa, var det jo let at se, hvad Faderen ønskede, og det var let at gennemskue hans kolde Væsen. Han vilde erhverve en ringe Smule Venlighed paa sine gamle Dage, han vilde have sin Dreng igen, det var alt hvad »Guldgraveren« ønskede. Men Snedker Anders saa ingen Grund til venlig Imødekommenhed. Ikke at han personligt bar Nag til Faderen, fordi han i sin Tid var rømt fra ham og Moderen, for det kunde han ikke huske noget om, og Snedker Anders besad overhovedet ikke Driften, der sætter sig op mod Uret. Muligvis var det for det bedste; Faderen havde en Dag ladet et Ord falde i den Retning, som kunde have Rimelighed: der var Mening i at søge Lykken i Udlandet, naar den blev en forbudt hjemme. Lavst Eriksen behøvede jo ikke at have haft i Sinde at forlade Kone og Børn for stedse, det kunde jo have været hans Hensigt at rejse ud og hente baade Penge og Velstand hjem til dem, naar det maatte gaa ham godt. Hvad den Side af Sagen angik, lod det sig vel gøre at naa til Forstaaelse. Men Snedker Anders ventede og havde Tid til at vente paa, at den Gamle skulde aabne sig med Hensyn til *hvordan* han kom tilbage, om han kom for at ligge til Byrde, eller hvordan. Lavst Eriksen vilde imidlertid sidst af alt røre ved dette Spørgsmaal. Han havde rimeligvis et Slags Instinkt, der raadede ham til at prøve Sønnen ved at tie derom. Men

saaledes gik det til, at de aldrig en eneste Gang kom virkeligt i Snak om Tingene.

»Guldgraveren«, der var en bomstærk og ukuelig Slider til Hverdags, lignede en gammel Mand hver Søndag, naar han med lange Skridt nærmede sig Snedkerhuset. Han var da ikke i sit sære amerikanske Arbejdstøj, hvor Bluse og Bukser gik i et, men havde blaa Trøje med blanke Knapper paa og Krøs i Brystet. Han kom præcis ved Nitiden, og Folk saa ham lige saa regelmæssig forlade Sønnens Hus Kl. 10, naar de gik til Kirke. Lavst kom ikke der, han gik altid lige hjem i sit Logis, hvor han nu holdt til. Folk der mødte ham, hørte ham gaa og snakke med sig selv, mens han stirrede ned i Vejen, saa forstod Ingen ham, for det var »Engelst« han talte med sig selv. Han blev en Sagnfigur i det Aar han var paa Egnen. Ingen kom ham nær.

Men Lavst Eriksen der, havde tilegnet sig et barskt og kort Væsen derude i det Fremmede, gemte mere Mildhed og Varme end Bønderfolk i Almindelighed. Det viste sig i den Punktlighed og den Troskab, hvormed han Søndag efter Søndag indfandt sig i Byen og dukkede ind i det lille Værksted, hvor den lange svage Kistesnedker stod og hævlede og vendte sin slunkne Buksebag imod ham og tav imod ham, som om han var Luft.

Naar da Guldgraveren stod der stille, saa at Sønnen næsten glemte ham, kom han til at se saa ensom ud i sit haarde Ansigt. Han saa sig saa

langeligt om, den gamle Helbefarne og gned Knoerne lidt forkomment i hinanden. Skulde der ikke kunne blive en fredet Krog til ham her? Skulde ikke et eneste Par Øjne møde hans uden Svig, nu naar han blev gammel?

Inde i Stuen havde han ikke været. Men hver Gang Døren ind til Lejligheden stod paa Klem, kiggede den Gamle derind og holdt sig musestille, han saa da Anders' sure og højmavede Kone gaa og sætte de evige Kartoffler over Ilden og klø sig i Skilningen med en Finger og ruske og tørre sine smaa Rollinger, der altid syntes at fugte i en eller anden Ende. Klokken derinde i den lille Stue dikkede uhyre værdigt. Inde paa Kommoden stod et Fotografi i Ramme ved Siden af en Porcellæns-hund, og »Guldgraveren« tænkte sig altid, at det kunde være af den Døde, Moderen, hans Kæreste og Kone, som han havde forladt. Han kunde ikke flytte sig frem og gaa ind og se ad, han havde ikke faaet Lov.

Naw!

Saa en Søndag Morgen da »Guldgraveren« som sædvanlig indfandt sig i Snedkerhuset, var Anders ikke i Værkstedet. Derimod hørte Lavst sin Søn sidde inde i Stuen og snakke sagte med Børnene, som snart lo og snart flæbede, og hvis smaa Skridt lød paa Gulvet. Døren var lukket.

»Guldgraveren stod et Kvarter alene ude i Værkstedet paa sin Plads og saa sig om paa alle de fat-

tige og slidte Smaating, som Sønnen gik der til daglig og puslede med. Han hørte Vuggegængen derinde i den lille Stue paa det sandede Gulv. Døren var lukket.

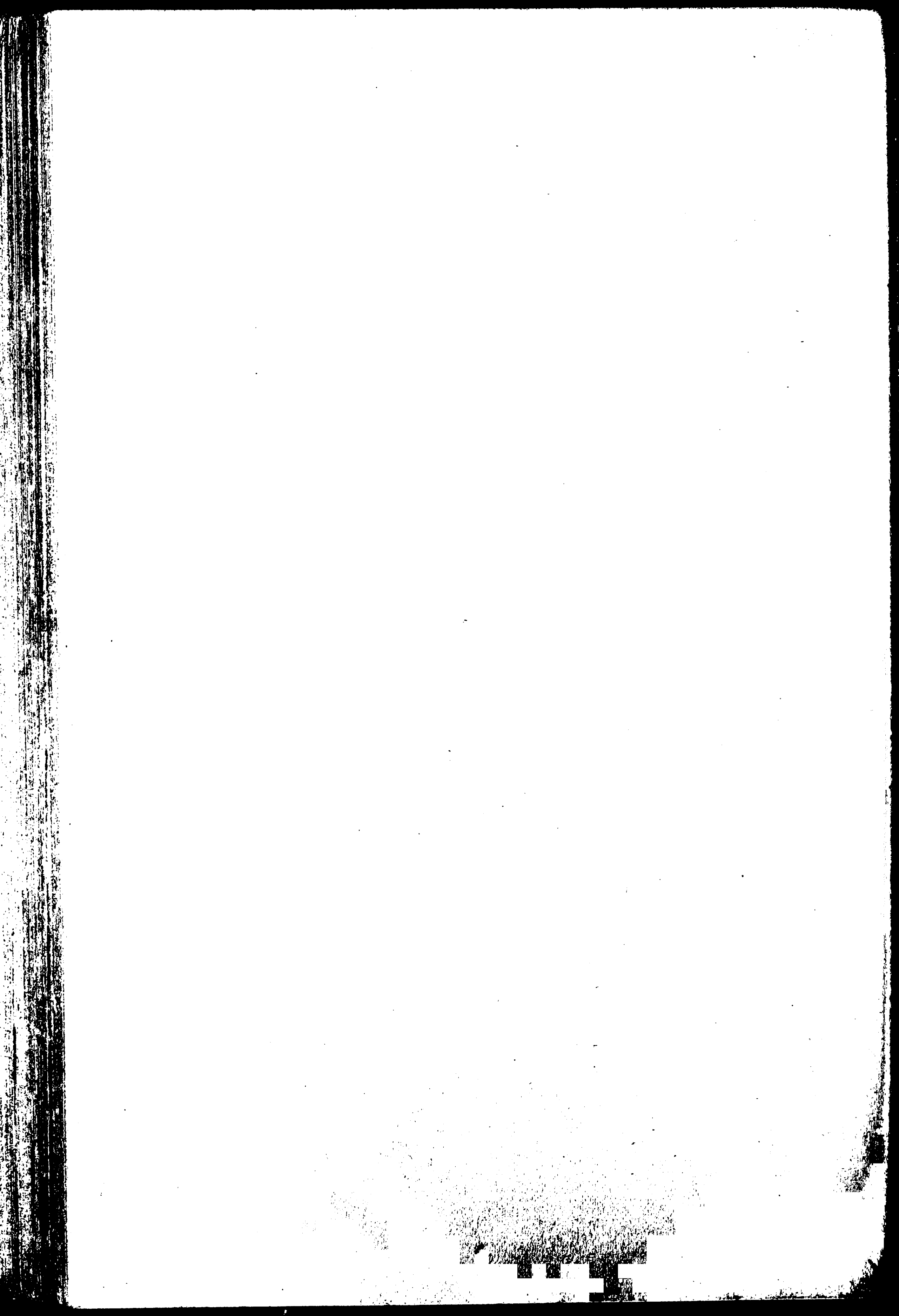
»Guldgraveren« flyttede en Fod en Gang imellem, for at Sønnen skulde vide, han var kommen. Han hostede lidt nu og da for at blive hørt. Men Døren var lukket, og den blev ikke aabnet. *Naw!* Saa skruppede den Gamle af.

Næste Dag kom der et Bud med et Par Støvler og et stort tykt Brev til Snedker Anders. Det var disse her lange Guldgraverstøvler, som Lavst havde staaet i Mergelgravene med. I Brevet stod der *Ingenting, men det indeholdt halvtredje Hundrede Tikronesedler.*

Se hvad var nu det for en Maner at sende saa mange Penge i almindelig Konvolut? Folk snakkede siden om det. Den Slags Uforsigtighed var jo næsten strafbar. Men saadan var »Guldgraveren« i alle Forhold, fremfusende og uden Tanke for skæbnesvangre Følger.

Folk blev ved at more sig over hans Mergelkastning, hans »Fabrik«, længe efter at han var rejst. Hvad havde ikke det Lokomobil slugt af Penge! Men den Slags havde han naturligvis ikke kunnet afholde sig fra at lære ovre i Amerika. Hvis Lavst Eriksen var bleven ved den gamle Maade at grave Mergel paa, havde der været Mergel nok i Lejet for Resten af hans Liv!

Naa. »Guldgraveren« var en Dag rejst. Han var ganske stille listet af med samt sin Jernblikks Kuffert og sine store Gravepoter. Han var gaaet tilbage til Staterne, til de lange Prærier og de uendelige Skove. Landsbyen hørte aldrig siden fra ham.

ANDREAS OLUFSEN

En Dreng bekendt under Navnet Drejs var kommen til at gaa ved Siden af Degnen en Søndag paa Vej til Kirke. Degnen saa at han gik med en Ting stikkende ud af Bukselommen og spurgte, hvad det var.

Det er min Hyldebøsse, svarede Drengen.

Er det en god Hyldebøsse, du har, Drejs?

Ja den er ikke saa ringe.

Degnen faar et Indfald og giver sig til at le:

Kan du skyde Præsten, saa skal du faa fire Skilling!

Det var jo ikke Degnens Alvor, skønt han muligvis nok undte Præsten et Hagl. Drejs saa op paa sin Lærer og Tugtemester men smilte ikke, sagde heller ikke noget.

Men da Præsten er midt i sin Præken og der ellers er tyst i Kirken, bliver Menigheden vær, at en lille vadmelsklædt Figur rejser sig i et af Stolestaderne ligefor Prækestolen og stemmer en Hyldebøsses Ladestok mod sit Bryst; der høres et meget ordenligt Skrald, og man ser Præsten vakle som om han er dødeligt truffen. Det var han dog ikke, for Tolden havde ramt den Helligaands Due, der svæ-

vede i en Strikke over Præstens Hoved, den begyndte ganske langsomt at køre rundt; Drejs havde holdt for højt. Der blev en dødsstille Pavse, hvorunder Præsten og Drejs saa paa hinanden. Saa satte Drejs sig ned igen, og Præsten drog et dybt Suk, hvorpaa han gik videre i sin Tale, som om intet var passeret.

Da Gudstjenesten var forbi, kom Drejs jo i pinligt Forhør og tilstod men vægrede sig koldblodigt ved at røbe sit Motiv. Han blev saa talet strængelig til af Præsten og af Sognefogden anbefalet til et Livfuld Hug af sin Husbond. Dermed faldt Historien. Men da Degnen og Drejs næste Gang traf sammen under fire Øjne, blev han rost og anerkendt for sin Behjærtethed og fik de fire Skilling udbetalt.

Drejs købte Messingtraad for Pengene og gjorde Hægter og Maller deraf, som han solgte for seks Skilling i Penge, Varer til en Værdi af to Skilling (en Knald gammelt Bivoks og et Spejlskaar) samt Løfte om Forret til al Handel med Hægter og Maller i Fremtiden hos de betræffende Forbindelser. For de seks Skilling købte Drejs sig ny Messingtraad, som han forarbejdede dels til Hægter og dels til en køn Kæde, som han »forsølvede« ved Hjælp af Skedevand og Spejlbelægning skrabet af Skaaret. Naar man holder en Kæde, der er forsølvet paa denne Maade, i den ene Ende og lader den hænge frit i Luften uden at gnide mod noget, kan den godt holde sig hvid, til man har faaet den solgt.

Drejs fik den solgt. Bivokset smeltede han om til det blev hvidt og forhandlede det saa som »Jomfruvoks« til Piger, der havde ormstukne Tænder. Den samlede Fortjeneste satte han i et godt Lammeskind. Altimens passede Drejs sin Dont som Hyrde-dreng paa Uensgaarden og forøgede det betydelige Oplag af Kohaar, han havde liggende dels som Bolde, færdige til Salg, og dels som uforarbejdet Materiale. I Sommerens Løb tog hans Hægte og Malleindustri et betydeligt Opsving, og om Efteraaret da det faldt i hans Lod at drive nogle Kreaturer til Marked, medførte han for egen Regning et halvt Deger Lammeskind, som han ogsaa fik afhændet med god Avance. Inden sin Konfirmation hævdede han sig som fast Opkøber af Lammeskind i Sognet, idet han om muligt gav Vederlag i Hægter og Maller. Han blev konfirmeret af ren Naade; Præsten elskede ham ikke. Men han lod sig ikke sætte fast i sin Forklaring; Skriftstederne gik fra ham som Melet fra en Kværn, og saa maatte man jo lade ham slippe frem. Samme Efteraar trak Drejs til Marked med to gode Faar, der var hans egne, og kunde da han kom hjem købe tre igen, kontant.

Et Aarstid efter tabte man Drejs af Syne, idet han gennem sine Bekendtskaber paa Markederne blev ledet paa længere og længere Rejser, fra hvilke han tilsidst ikke kom tilbage. Der var for Resten Ingen der savnede ham; han havde ikke gjort sig uundværlig paa Uensgaarden ved Lyst til Arbejde

eller Villighed; Drejs skøttede af Natur ikke om at blive varm, skønt man ikke kunde kalde ham efterladen. Han gjorde akkurat hvad han skulde, han var født med et Betalingssystem i sig, hvilket der ikke er noget at sige til, hvorvel Folk hellere ser at man giver sig hen.

Drejs var en tyveaarig Karl men ellers ikke meget forandret, da han atter dukkede op i sin Hjemegn. Han viste sig med en høj Dragt Uldtøj paa Ryggen, Bændler og Seler i en Byldt foran og et Alenmaal hængende i Knaphullet, som en vandrende Butik. Det hed sig, at han allerede havde mange Penge staaende paa Rente i Hobro. Han gik nu omkring i Landet som Uldkræmmer i en Del Aar og tjente vist temmelig godt. Han kom til at lude noget forover af altid at bære saa meget, og han holdt sig smalkindet i den Tid, fordi han bestandig var gaaende. Der var ingen Munterhed i ham, han lo ikke naar han handlede. Han havde Underbid og høflige Øjne, der gjorde Folk kolde ved ham. Hans Varer var altid nogenledes gode. Men et Aar blev de slemme, Uldtøjet krøb ind til Ingenting i Vask, Selerne sprak, og næste Aar viste Drejs sig ikke.

Da han igen tonede frem, næsten glemt, var han Kolportør og solgte religiøse Skrifter og Skilderier. Nu havde han ikke saa meget at bære længere, han medførte kun Prøver og stod iøvrigt i Forbindelse med Postvæsnet. Han havde lært Bogbinderiet og

indrammede ogsaa selv Billederne. Lageret havde han saa langt sønderpaa som i Varde, hvor han boede om Vinteren. Man behøvede kun at skrive sig for hvad man havde Lyst til, saa kom det siden med Posten. Der var mange der handlede med Drejs, fordi de ikke skulde ud med Pengene straks; siden fortrød de det maaske. Skilderierne var nu kønne; de var allesammen ens og forestillede ikke noget; men i en smuk Indramning stod der med stadse, forgyldte Bogstaver: Gud! Velsign Vort Hjem! Folk syntes om det; det gav ligesom den daglige Bekymring Hvile at det hang i Stuen og vaagede for os Skrøbelige; mange gjorde i deres stille Sind Regning paa, at der kunde blive Raad til en uskyldig Skarnsstreg mere, naar Huset ellers synligt for alle var bleven gudelig stemplet. Drejs havde stor Af-sætning paa Skilderierne. Men da alle havde faaet et Billede, hørte den Handel jo op.

Under den Periode kom det frem, hvorfor Kræmmer Drejs Aar efter Aar vendte tilbage til sin Fødeby, skønt han jo sagtens kunde gjort sin Lykke paa større Steder. Det rygtedes pludseligt, og det med næsten samme Skær over sig som et Mordforsøg, at Drejs havde friet til Iver Uensgaards Dorthea, at han øjeblikkeligt havde faaet Nej, og at han i samme Time var rejst sin Vej fra Byen. Uensgaard, som laa midt i Byen, var det ældste og fornemste Bonde-sæde paa Egnen, og Dorthea var eneste Arving. Der var mange, mange Penge foruden Ejendommen.

Dorthea havde fra Fødslen af dobbelt Hofteskade, saa at hun for hvert Skridt hun tog ligesom gik udenom det ene Ben med det andet, men hun var jo ellers en sædelig Pige. Hendes Stilling var i alt Fald saadan, at man kunde lade hende i Fred. Hun var en mild Pige, der havde været saa afholdt da hun gik i Skole. Drejs, der som Dreng ikke brød sig om at lege, havde taget sig meget af hende, mens han tjente paa Gaarden, og ikke siden tabt hende af Syne. Han kom altid ind paa Uensgaarden, naar han var i Byen, ikke alene for at handle men ogsaa for at snakke med Dorthea om gamle Dage. Han var galant af sig overfor hende og gav hende mange pæne Ting. Dorthea kunde godt lide Drejs. Men Iver Uensgaard svarede paa hendes Vegne, da Drejs friede, og var hjærteraa nok til at erklære, at den Handel kunde der ikke blive noget af. Drejs op-søgte en Bekendt i Byen, inden han rejste, og fortalte ham det hele. Drejs var ellers alt andet end aabenmundet, men her syntes han ikke, han kunde tie. Der faldt et altfor falskt Lys paa ham, overdet Dorthea var Krøbling; Folk kunde være simple nok til at tro, han bejlede til hende for at faa Gaarden, skønt han ved at kende hende fra Barnsben af havde lært at elske hende for hendes egen Skyld. Drejs ytrede sig ogsaa med bitter Anklage om den Maade, hvorpaa han var bleven afvist, om den Standsfordom, han havde været Genstand for; det laa ikke nær for ham at tro, at Iver Uensgaard

kunde have Afsmag for ham selv personligt. Da Drejs var borte, og hans Bekendt lod gaa videre hvad han havde sagt, fandt mange virkelig, at Uensgaardmanden havde gjort Drejs Uret. Man glemte ham imidlertid snart igen. Og siden blev Dorthea gift. Hun fik en Gaardmandssøn af god Familie, og der var ingen skinger Klang i Musiken paa hendes Bryllupsdag, naar fraregnes en næsten uhørlig Hvissen om, at Doktoren nok paa Forespørgsel havde erklæret, at hun vilde dø, hvis hun blev med Barn. Tiden gik, og man passede paa hvad der vilde ske; men Dorthea blev ikke med Barn. Manden skaanede hende. De levede ellers godt og roligt som sædvanligt paa Uensgaarden med den ny Mand og med gamle Iver paa Aftægt.

Nu gik der igen to-tre Aar, saa kom Drejs tilbage. Saaret var lægt. Han kaldte sig nu Andreas Olufsen (Olsen) og havde lagt al Handel af. Det gamle Navn Kræmmer Drejs lød han ikke mere; naar Nogen brugte det, tav han og saa ikke imødekommende ud. Han var iøvrigt meget forandret og havde lagt sig Fuldskæg til som en Fisker, han talte godt for sig, gjorde et myndigt Indtryk. Andreas Olufsen havde været *henne og lært*, som man i vag Respekt udtrykker sig paa Landet, og stillede nu fuldt færdig med noget han kaldte sin »Udvikling«, en moden og selvprøvet Mand, rustet med Taalmodighed og væbnet med Vilje. Foreløbigt udtalte han sig ikke nøjere om sin Livsanskuelse og

sine Gøremaal, lod kun antydningssvis forstaa, at hvad han havde at give gik i Retning af *Aand*. Først vilde han nedsætte sig i Byen for, som han sagde, at leve af Jordens Afgrøde i Lighed med de gamle Daner. Andreas Olufsen havde jo nok lagt sig mange Penge op, et Par Tusind Rigsdaler, mentes der, men for den Sum køber man sig ikke ind i godt Selskab. Det er meget bekvemmere at arve en Gaard, end det er at tjene sig op til den fra slet Ingenting i eet Slægtled. Andreas Olufsen flyttede ind i et Hussted, der var tilkøbs og som laa i Udkanten af Byen. Herfra rettede han sin Opmærksomhed ind mod Byens Midte.

Nu kunde man gættet paa, at Andreas Olufsen havde i Sinde at forbedre Husstedet og udvide det med Tiden. Det kan godt ogsaa være, det var hans redelige Hensigt; men han fik snart saa mange andre vigtige Ting at tænke paa, aandelige Ting, at der ikke blev megen Fritid tilovers til at kratte i Jorden. Og *den* vil nu kløes, før den giver af sin Fedme. Rimeligt er det ogsaa at høre den anden Part, og Andreas Olufsen havde maaske Ret, naar han i Samtaler ytrede sig bekymret om det aandelige Mørke paa Egnen og om Folks Hang til at vende Øjnene mod Jorden og fortabe sig i aandløs Stræben. Folk forstod ham egentlig godt, og navnlig begreb de, der *havde* noget, saa inderligt vel, at andre i deres Tomhedsfølelse ladede sig med Forvisningen om noget Høiere og Mere. Der skal være Ligevægt i Alting.

Desuden kedede man sig og saa gjerne, at en Mand traadte op og ofrede sig for den almindelige Forlystelse. Saaledes fik Andreas Olufsen Lov til at snakke.

Der oprandt nu en ny og bevæget Tid for Egnens Befolkning. Andreas Olufsen traadte frem omtrent samtidig med Niels Kristian, Digteren og Lægprædikanten. Deres Vækkelse var hidført under næsten samme Omstændigheder, idet det for begges Vedkommende var en dyb og gennemgribende Skuffelse i Kærlighedslivet, vistnok i Forbindelse med Ulyst til hårdt Bondearbejde, der var bleven saa at sige det ømme Udgangspunkt for deres Selvfordybelse. Men ellers var de hinanden stærkt modsatte og var ikke langt fra i hinanden gensidigt at se den Antikrist der skal komme. Niels Kristians Forkyndelse prægedes af Frygt, den var som et bange jammerfuldt Bræg i en Pavse mellem Djævelens Brøl; Niels Kristian førte sin Flok til Frelse under Taarer, og Tilværelsen var for ham ikke andet end en Lejlighed til gennem Forsagelse at kvitte en ringe Smule af paa Regnskabet, vi slæber med os fra Arvesynden. Hu! Det frøs og blæste gennem Niels Kristians nøgne Sideben, der gik et Dødspust fra hans isede Hjærte, naar han tænderklaprende vendte Timeglasset og lod sit rimede Knokkelansigt se i Lyset fra Vintermaanen!

Andreas Olufsen kom med et lysere og mere forhaabningsfuldt Livssyn. Han begyndte med en

barnlig og munter for ikke at sige frivol Tilnærmelse til Vorherre. Hans Forkyndelse, der iøvrigt var holdt i en vid og meget forsigtig Almindelighed, rettede sig saadan paa det mere *Folkelige*, det vil sige Løftelsen af det personlige Liv i Forbindelse med den levende Tilegnelse af Guds-Ordet, eller Genopvækkelsen af Folkets Oldtids-Styrke parret med den inderlige Overlevering af Livet i Christo; hans Forkyndelse var med eet Ord af *Aand*. Uden at misforstaa nogen af de to aandelige Førere tør man vel sige, at Niels Kristians Forkyndelse ligesom vendte sig nedad, mod Dybden, hvorimod Andreas Olufsens rakte sig opad, stræbte mere i Højden. Medens man ved Niels Kristians sure Bønnemøder sukkede og stred under Følelsen af Guds Fjærnhed og det haabløse i nogensinde at naa frem til ham, saa sang man frejdige Fødelandssange i Andreas Olufsens smaa lumre Venneforsamlinger og gik ud fra som noget givet, at man *var* frelst gennem Daaben, og at det nu blot gjaldt om at holde Humøret oppe og faa det mest mulige ud af Jordelivet. Tilværelsen var vel kun en stakket Rejse herfra og til det lysere Glad-Hjem, men undervejs lod mangt sig nyde, og det var en Ret og en Pligt for Guds-Folket at skabe saa gode Betingelser for sig selv som muligt her paa Jorderig. Medens Niels Kristian og hans Tilhængere overalt i deres Tro og i deres Id søgte bort fra det Timelige, antog den Bevægelse, som Andreas Olufsen ledede, mere og mere praktiske

Former. Det er derfor ganske mærkeligt, at de to Sekter ikke kunde forliges; der syntes ikke at være Grund til Skinsyge for nogen af Parterne, aldenstund den ene jo i Følge sin Sags Natur kun havde Interesse af den andens Udbredelse.

De praktiske Former, der hentydes til, var Sognebaandsløsningen og siden Frimenighedsbevægelsen, som Andreas Olufsen satte sig i Spidsen for, og som vandt god Tilslutning mellem Folk i Sognet. Man havde muligvis ikke megen Forstand paa Sagens aandelige Betydning, det som Andreas Olufsen kaldte Folke-Foraaret og Atter-Lyset af Guddoms-Kraften i Nord, men de fandt det underholdende at have en Vilje igen, det gjorde dem godt selv at rave mellem Præsterne i Stedet for som før at gaa til Middagssøvn hos den første den bedste, man sendte dem. Stædighed og Krakileri har altid ligget til Bonden; det har altid moret ham mere at lægge en Tørv i Vejen for et Læs end at hjælpe det paa ret Køl, naar det er væltet.

Nu var det heller ikke de Bedste, der fulgte Andreas Olufsen, ingenlunde, for de Bedste har aldrig indladt sig paa nogensomhelst aandelig Bevægelse i det hele taget, hverken i Fortid eller Nutid. Der har fra Begyndelsen eksisteret Slægter, som ikke følte Trang til nogen Art af Fællesskab, og som ikke behøvede at skaffe sig ind i et Selskab af Ligesindede ved at slutte sig til en Sekt. Man har ikke hørt meget fra dem, fordi de var sig selv nok, og fordi de netop i aandelig Henseende var tavse.

Sjælelige Sager gjaldt ikke mere for dem i Forhold til deres Tilværelse, end Tallene gælder i Forhold til de Ting man tæller. De troede ikke paa Nogen eller Noget, fordi de ikke kendte til Tillid, og fordi de Ingenting frygtede. At der i Oldtiden var Heldører, som bævede for Thor og samlede sig med alle dem, der ogsaa bævede, til et Trossamfund, hvad kom det de den Gang Vantro ved? De tav ogsaa siden, da de altid Smaa importerede en ny Form for Bæven og samlede sig vidunderslagne om den Korsfæstede fra Golgata. De saa overhovedet ikke andet end foragtelig Svaghed i den Slags Fiksfakserier. De gik saamænd villigt i Kirke, naar de kunde føje Kongen deri, og den ny Religions Eder og syv Dødsynder tilegnede de sig gjerne. Men i deres inderste Hjærte blev de aldrig smittet af det som Iver Uensgaard med gennemtrængende Foragt vilde sammenfattet under Haansordet »Kæresteri«.

Iver Uensgaard var en af de Gamle, hans Natur var ikke alene hedensk men før-hedensk. Og man kunde ikke tale til ham om *Sjælen* eller om *Vækkelser* og *Bevægelser*, uden at han skød Skuldrene op i Lede — kom der mere endnu? — og lidt efter gabede himmelhøjt som en Hund, der er utidig. Iver Uensgaard interesserede sig ikke en Smule for det ny rige Aandsliv paa Egnen, hverken den fedtede Pietisme eller den glade Kristendom. Baade Niels Kristian og Andreas Olufsen vidste ogsaa godt, at de ikke kunde naa ham.

Derfor var det en virkelig varm Triumf for *Vennerne*, men vel især for deres Fører, da det lykkedes dem at vinde den unge Kone paa Uensgaarden, Dorthea, for deres Sag. Det gjorde dem saa godt, navnlig fordi de vidste, hvor haardt det ramte den gamle Uensgaardmand. Der havde han gabet sig Kæberne næsten af Led af Ringeagt eller maaske nu og da naar han var naadigst ytret et lille haanligt Ord om det kælne Pak, og nu havde han, før han saa sig for, Vanæren inden for sine egne Døre!

Dorthea sluttede sig til *Vennerne* af samme Grund, som hun i sin Tid havde sluttet sig til daværende Drejs, fordi hun fik Lov til at lege med. Hjemme var der Ingen, der havde kunnet overse hendes Legemsfejl eller tilgive hende den, men iblandt *Vennerne* kom det jo an paa helt andre Ting, paa indre, aandelige Fortrin. Og Dorthea viste sig at have et rørigt Hjærte. Den lille vanskabte og svagelige Kone skjulte et rigt Følelsesliv, som det nu en Gang var umuligt for hende at faa befriet under sit Ægteskab; det fandt Afløb paa Vennemøderne. Dorthea sang godt og var saa taknemlig for at faa Lov til at blive rørt og til at give sig hen. Hun kunde blive rent umaadeholden i sin Frejdighed, saa at mange af *Vennerne* maatte smile ad hende. Naar hun med sit stakkels værkbrudne Legeme stod op i Forsamlingerne og vidnede ud af sin fulde Sjæl, var det vel nok en ubluferdig Forestilling, for hun var jo en Bonde imel-

lem Bønder, men hun skulde nu have Lov til det, overdet det var hende. Somme stod og smilede underligt, mens Dorthea blottede sig, det prægtige Hjærte-Menneske hun var, andre slog Øjnene ned saalænge og fandt andre Ting at tænke paa, der kunde redde dem fra Undseelse. Dorthea samlede tit Vennerne hjemme paa Gaarden til smaa, stærkt aandeligt bevægede Spisninger. Hendes Mand var ogsaa gaaet over til det nye Liv og havde begyndt at samle sammen i Ansigtet til et stort Skæg. Paa saadanne Aftener fortrak gamle Iver til Aftægtshuset, hvorfra man Timer i Træk kunde høre ham beskæftige sig stridigt med sin Astma og sin Gammelmandshoste.

Alt dette forefaldt en Gang langt nede i Fortiden. Bevægelsen havde i Himmerland væsentlig samme Karakter som i det øvrige Land; der skal derfor ikke fortælles mere om almindeligt kendte Ting. Det er Andreas Olufsens Levned, der i korte Træk skal opbevares for Historien.

Han blev jo snart en anset, i alle Fald en meget omtalt Mand. Mærkeligt var det, at jo mere Bevægelsen, han havde rejst, tog Fart, des tavsere blev Andreas Olufsen. Man kunde tilsidst kun en sjælden Gang faa et dunkelt Orakelsprog fra ham i Tvivlssager. Overlod han saaledes Forkyndelsen og Udbredelsen af det lille Guds Ord til andre Begavede, der stod frem, saa tog han sig til Gengæld mere af Sagens praktiske Forretninger, der i Tidens Løb

blev saa vidtløftige, at kun han havde Rede paa dem. Allerede for længe siden havde han stillet sig i Spidsen for det store Oplysningsværk, der skulde sættes i Gang paa Egnen, og havde skaffet en Bogsamling til Veje. Den Gang havde han endnu Tid til at dyrke Bogbinderiet, heldigvis, og sørgede selv for at Bøgerne blev godt indbundne. Han sad den Gang paa sit Hussted og vilde jo gerne tjene en Skilling ved lidt Indearbejde. Siden opagiterede han Stemning for en Sparekasse i Sognet og afslog jo ikke et Vederlag for den Ulejlighed, han fik med at føre Bøgerne. Det var imidlertid altsammen Smaating mod den Betydning, Andreas Olufsen siden fik paa Egnen og de Tillidsposter, han siden selv skabte og selv beklædte.

Den store Forandring i Andreas Olufsens Liv indtraf ganske uventet og pludseligt. Den unge Mand paa Uensgaarden fik Lungebetændelse og døde, og det var jo sørgeligt. Aaret efter giftede Enken sig med Andreas Olufsen, det var en hel Roman, syntes Folk. Der var en Styrelse i det, tydeligt nok. Andreas Olufsen havde *aldrig* giftet sig, om ikke dette var hændet, det var man sikker paa. Herregud, saa fik han alligevel sin lille Barndomselskede, som han tavs og trofast, ja uden Skinsyge, havde bevaret i sit Hjærte i saa mange Aar. Det var nu alligevel kønt.

Paa sin Bryllupsdag blev Andreas Olufsen en Grad mere tavs. Vielsen blev fejret i Stilhed; der var kun nogle faa af Vennerne til Stede. Andreas

Olufsen satte sig, da de kom fra Kirke, i Hjørnet af den gamle Voksdugssofa paa Uensgaarden og blev siddende der Resten af Dagen, som om han var noget træt. Hans Underbid blev ligesom større den Dag og holdt sig mere fremtrædende siden. I den anden Ende af Sofaen sad gamle Iver og sloges med sin Hoste, han var i sine Hverdagsklæder. Han sagde ikke et eneste Ord; men der var heller Ingen der talte til ham.

Andreas Olufsen solgte sit Hussted og lod iøvrigt hele sin Fortid bag sig, da han flyttede ind som Mand paa Uensgaarden. Kun nogle Bøger og en Bogbinderpresse førte han med sig. Ellers var der alt hvad han skulde bruge paa Uensgaarden, han kendte Gaarden ud og ind; det var som lagt til Rette for ham der fra Arilds Tid. Der skete heller ingen Forandring i det daglige Liv paa Gaarden, naar undtages at Tjenestefolkene blev mere for-knytte og stille end i gamle Dage. Andreas Olufsens Øjne havde, naar de saa nedad, en Evne til at drive Livslysten ud af dem, han lod dem hvile paa. Hyrdedrengene paa Uensgaarden nu havde ikke mange sorgløse Stunder.

Et Aarstid efter Bryllupet døde Dorthea i Barselseng under forfærdelige Pinsler. Hun skreg i to Dage og Nætter, saa man kunde høre hende over hele Byen. Barnet blev knebet fra hende med Tænger i Stumper og Stykker. Det skulde just træffe sig, at Andreas Olufsen var paa Rejse til Møder i

de Dage, hans Kone blev forløst. Han kom hjem og fandt en hvid livløs Ting, der var lagt i Kiste, lille Dortha. Hun lignede et Vinterlandskab, der ligger stivnet og stille efter en forrygende Snestorm. Men inde i Aftægtsstuen havde gamle Iver Uensgaard siddet og hørt sin Slægt uddø, ikke som et Menneske, der dør Døden, men som et vildt og skrigende Dyr, der bliver levende sønderslidt.

Andreas Olufsen gjorde det største og flotteste Begravelsesgilde, der havde været set i Mands Minde. Vennerne paa Egnen til et Antal af flere Hundrede, Folk med Appetit, blev bispist paa Uensgaarden, og Levningerne fik de Fattige. Gamle Iver var bleven stablet op i Voksdugssofaen, hvor han sad lam og valen af Alderdom og modtog Haandslag af de Bedrøvede. Gamle Iver talte ikke mere, Tungen vilde ikke; men han sad hele Tiden og fulgte sin Svigersøn og fordums Tjenestedreng med Øjnene, hvor han saa gik og stod. Andreas Olufsen udholdt Blikket. De to havde haft et Ordskitte Dagen efter Dorthas Død, der endte med, at den Gamles Tunge sprang lam. Og nu kunde han kun bruge Øjnene. Morder! stod der i dem. To Aar efter stod Andreas Olufsen over ham og lukkede dem med sine Fingre.

Men inden Iver døde, havde Andreas Olufsen, nu ogsaa kaldet Andreas Uensgaard, ført en ny Kone ind paa Gaarden. Hun var en af Vennerne, en livsglad og dygtig Pige. Hun førte en betydelig Medgift ind paa Uensgaarden; for som man siger, det

Meget skal til det Meget. Som Ungpige havde hun hørt til de gladeste og frejdigste i hele Frimenigheden, vistnok mere af Natur end egentlig af skolet Livsanskuelse, og det var derfor ikke saa helt uforklarligt, at hun hurtigt tabte Humøret, da hun var bleven gift. Muligvis skræmmede det hende ogsaa noget til daglig at omgaas den tavse Mand, der havde saa meget at tænke paa, at han kun fik Tid til at henvende sig til sin Familie med korte Ordre. Den ny Kone paa Uensgaarden var iøvrigt et Jærn til at faa Børn. Efter nogle Aars Forløb hængte hun mod Jorden. Andreas Olufsen, der blev en meget gammel Mand, sled ialt tre Koner op.

Her kan med det samme gives en flygtig Oversigt over Andreas Olufsens Karriere i det offentlige Liv. Han blev til sin Tid Sognefoged og Sogneraadsformand, Formand i Sparekassen og Amdtsraadsmedlem og siden Rigsdagsmand ved Kaaring. Paa Rigsdagen sluttede han sig til de Nationalliberale men oplod ved ingen Lejlighed sin Mund paa Tinge, rigtig ledet af en naturlig Uvilje mod at træde frem. Hjemme i Kredsen nød han Vælgernes ubetingede og blinde Tillid. Det var ham derfor let at oparbejde en flammende Krigsstemning før 64 uden egentlig at holde Taler eller paa anden Maade gøre sig til ansvarligt Midtpunkt i Strømningen. Det ligesom blot udstraalede fra ham, hvad Standpunkt hans Tilhængere skulde tage, hvorvel han endnu brugte at lade sin Mening skinne frem gennem

dunkle, bevingede Fyndord. Der var ikke en eneste af Vennerne, der ikke stode fast paa den danske Heltekraft og lod haant om Tyskens aandløse Overmagt, og de saa alle hen til Andreas Olufsen, Dane- og Kristkæmpen (han maalte 60 Tommer i sine Træsko og havde aldrig været Soldat) som den, der nok skulde føre *Aanden* til Sejr.

Efter den lille Krig svækkede det ikke Vennernes Tillid, at Andreas Olufsen indtog en noget anden Holdning; de havde smærtelig misforstaaet ham; *han* havde aldrig villet Krigen! Iøvrigt blomstrede der jo som bekendt en Fornyelsens Aand af den blodige Vunde, Folket ligesom vendte sig indad efter Lemlæstelsen og samlede sig i en stærk og frugtbar national Stemning, hvis Vingeslag virkede løftende paa Landet, der havde mistet Fødderne, og i denne Stemning sang Andreas Olufsen og hans Flok sig atter ubrødeligt sammen.

Efter 64 sluttede Andreas Olufsen sig til det yderste radikale Venstre, der modsatte sig Befæstningen saavel som al militær Overklassepolitik og i den Anledning rejste Forfatningskampen. I Provisorietiden, da Konflikten tilspidsedes i Riffelbevægelsen, optraadte Andreas Olufsen som det radikale Venstres højre Haand. Det var nemlig ham, der i de ophidsede jyske Kredse hemmeligt men med Energi raadede til Rejsning, og det var ham, der siden offentligt og saa hele Landet hørte det besvor

Folket at optræde loyalt, da der kom seks Gensdamer til Egnen.

Siden tabte Andreas Olufsens Indflydelse sig i det mere skjulte, men den viste sig til Gengæld i sit fuldeste Lys, da Andreas Olufsen tilligemed flere Ligesindede brød ud af Venstre, som netop havde *Fjenden* — nemlig de Nationalliberale — trængt op i et Hjørne, og afstedkom *Forliget*. Det var Andreas Olufsens sidste store Daad i det offentlige Liv, derefter trak han sig tilbage. Han var nu ogsaa en gammel Mand, der kunde trænge til Hvile, han havde udrettet meget. I Anledning af Jubilæet blev det udregnet, at han var den der havde siddet længst i den danske Rigsdag af alle dalevende Politikere. Han oplevede ikke Systemsiftet, men man tør sige, at hans Aand rakte ud over Graven og virkede medbestemmende i den ny Ungdoms Tiltag. Andreas Olufsen gik bort paa et lykkeligt Tidspunkt, just som han efter et langt harmonisk Liv saa sin Hjertesag modnes. Nu piber Vinden fra et andet R..... end hans i Danmark, men *Aanden* turde være ret egentlig den samme.

Det er ikke paa sin Plads at blande Træk ind fra Andreas Olufsens Privatliv, naar Talen er om hans Gærning i det Offentlige. Men da det er med hans Privatlivs Saga der her er begyndt, skal der vedføjes nogle faa Oplysninger til hans Karakteristik som Menneske. Han var jo i mange, mange Aar en fast og uomskiftelig Figur paa Egnen saa-

velsom i det danske Aandsliv overhovedet, hans Personlighed var os saa kendt og hjemlig, at enhver Anekdote om ham tør anses for kærkommen og i bedste Forstand spændende. Hans Ydre med de myndige og dog saa bramfri Træk er bekendt. Af Skikkelse var han kun klejn men slet ikke gesvindt i Vendingerne eller meget fremtalende, som smaa Folk plejer at være det; tværtimod bevægede han sig med en vis borgerlig Tyngde, der indgød Respekt — ikke ulig den, der var ejendommelig for Iver Uensgaard i sin Tid — og han blev navnlig med Aarene en næsten tavs Mand.

Han var arbejdsom som faa, forsaavidt Kræfterne strakte til. I sin bedste Manddomstid led han meget af nervøs Svækkelse men fandt Helsebod ved Brugen af det Rejersenske elektriske Styrkebælte. Tiltrods for den sarte Konstitution, der fra hans Ungdom af havde tvunget ham til at skaane sig i Retning af Kropsarbejde var han en flittig og altid aarvaagen Mand. Han besad en saa levende Lærvillighed i aandelige Ting, at alt hvad han tilegnede sig fra andre snart ikke længere kunde skelnes fra hans eget; der var derfor tit Tvivl om, hvorfra hans Livsanskuelse hentede sit Stof. Uvenner af ham vilde paastaa, at han vist i Grunden aldrig anede Meningen af hvad han forkyndte, men at det kun var de mest flydende Vendinger fra Grundtvigs Skrifter, som Tyveknægten pressede ud med sin Bogbinderskrue og tilvendte sig til eget Forbrug. Andreas Olufsen

vedkendte sig imidlertid aldrig den store Digter som sit Forbillede og vilde nødig, at man kaldte hans Sag for *Grundtvigianisme* . . . hvilket Grundtvig jo som bekendt ogsaa meget frabad sig! Egnens Folk, der ikke gjorde sig Bekymringer om nogensomhelst aandelig Ejendomsret, fandt det paa deres Side aller- mest passende at hjemle Andreas Olufsen baade Sagen selv og dens geniale Udspring.

Vi kommer nu til Andreas Olufsens hemmeligste Ejendommelighed, den inderste bevægende Nerve i hans Liv. Da der udbredes saa megen løs Snak om Folk i fremskudte Stillinger, er de ofte bedre tjent med at man siger Sandheden om dem og kun Sandheden; det vil derfor ikke være rigtigt at for- dølge at saa fremherskende Træk hos Andreas Oluf- sen som hans *Sparsommelighed*. Man kunde tale om den Tilbøjelighed hos ham til altid at fæste Blikket paa det Nærmeste, der var Grundvolden i hans Væ- sen som Politiker, og som hidkalder Tanken paa et saa ædelt Forbillede som Kong Frederik den Sjette; men det er i rent praktisk Forstand vi her om- handler hans *Sparsommelighed*. Han var i Penge- sager paaholdende indtil Sygelighed. Man fortæller, og det har Sandsynligheden for sig, at der i hans lange Liv aldrig en eneste Gang er gaaet rede Penge fra ham; han omfattede sine Kontanter med en Art Samlermani. Hans Hadere, der selvfølgelig overdrev, forsikrede, at han vilde brænde en Gaard af, hvis han selv havde Haab om at skrabe en Femøre op

af Tomten. I de næsten to Menneskealdre han gennem alle Partiomsrifter holdt sig siddende paa Tinge, oppebar han en Folkerepræsentants Dagpenge, der jo er temmelig anselige, og som mange misundte ham. Man ved, at han betragtede denne Indkomst med en særlig Interesse eller Pietet, og at han besad en Bankbog, hvori den samlede Sum, uden at han nogensinde havde rørt den, stod indført. Det var en lille Formue, da han trak sig tilbage, og det endskønt han ikke oplevede Diætforhøjelsen. De store Spisegæstebud, han især i en Fortid holdt paa Uensgaarden for Meningsfællerne skal have kostet ham meget, men det gik jo kun fra Gaarden i Form af Levnedsmidler, og i den senere Tid dels aftog Gæsteriet, og dels bidrog Vennerne under Haanden deres Skærv dertil, som jo fuldt rimeligt var. Sin talrige Familje opdrog Andreas Olufsen uden større Bekostning, da Børnene gjorde Gavn paa Gaarden for deres Fortæring; enkelte fik en videre Uddannelse gennem Fripladser paa Højskoler, Andreas Olufsen havde gjort sig forbunden. Andreas Olufsen var da en Mand, der sad i overordentlig rige Kaar, hvilket man jo maa blive, naar man i et usædvanlig langt Liv stadig tager ind uden nogensinde ved nogensomhelst Lejlighed selv at give ud.

Andreas Olufsen var en vigtig Mand. *Vigtig*, hvad vil nu det sige? At han som en Slags instinktmæssig Modvægt mod sit uanselige Ydre førte sig

med nogen Storladenhed og Kulde maa synes i alt Fald velovervejet, naar man tager Hensyn til det Ansvar, der laa paa ham. At han virkelig gjorde Indtryk af at være i en mærkelig Grad indbildsk, var for det første begrundet i hans uomtvistelige Begavelse og skyldtes vel desuden hans stærkt udviklede Underbid, altsaa en organisk medfødt Tilfældighed. Han lignede noget en Gedde, der jo har en rovbegærligt fremstrakt Undermund; men kan man forbinde nogen Mening med at skylde Gedden for Indbildskhed? Nogle paastod, at de havde set Andreas Olufsen ligefrem *lammet* af Vigtighed, naar han var i Selskab med flere, saa at han sad stiv og stirrende med sit Underbid paa *et* Sted i en hel Klokketime; men er det ikke netop Geddens Sædvane at stille sig saadan i sit Element, og kan man bebrejde Gedden bevidst Hovmod? Gedden *fordøjer* vel simpelthen i den Stilling.

Mange fandt jo ogsaa Anledning til at skumle over mindre propre Handlinger, Andreas Olufsen gjorde sig skyldig i. Han havde det paafaldende Uheld at komme til at begaa omtrent de fleste af de Ting, han strængelig forbød andre, i Politik som i sit Privatliv, hvad enten det nu var en Skæbnens Ironi, der forfulgte ham, eller han i sit allerinderste Hjertes Hjærte havde udtaget et Slags moralsk Patent, hvilket Ingen havde let ved at tiltro hans iøvrigt saa enkle Natur. Han skal engang i et uoverlagt Øjeblik have ytret, at det ikke er Synd

at lyve eller stjæle, men at det er sjofelt at blive opdaget og strafbart at gaa til Bekendelse. Denne Anekdote er dog sikkert apokryf. Andreas Olufsen havde aldrig selv begaaet noget lovstridigt eller noget, der umuliggjorde ham i Folks Agtelse.

Der *var* jo den sørgelige Tildragelse med Dorte, hans første Kones Død, den kunde ikke glemmes, selv ikke af dem, der holdt ubønhørligst paa Ægteskabets Ret. Nogle fastholdt, at han i den Sag havde opført sig som en koldblodig Skurk; men er det ikke en Modsigelse, staar det ikke i Modstrid til selve »Forbrydelsens« Akt? Undtagelsesmennesker indrømmer man jo en Del, og er man omvendt en Skurk, saa ophører man vel at være et Undtagelsesmenneske, og hvem skal saa tilgives noget? Under alle Omstændigheder staar det Enhver frit for at værges sig mod de slette Mennesker her i Verden. Saalænge vi ikke kan maale os med en Mand, hvadenten vi nu ikke er haardføre nok, eller vi ikke gider, klæder det os bedst at udsætte vor Dom over ham indtil videre.

En saadan Betragtning ligger nær, naar man ser hen til Niels Kristian, der i sin sidste Levetid forkom som omvankende Visesælger i den dybeste apostoliske Elendighed, og som aldrig kunde nedbede Svovl og Beg nok fra Himlen over Andreas Olufsens syndige Hoved.

Desuden, hvis Andreas Olufsen havde været en Skurk, vilde han nok i Lighed med andre af Histo-

riens Umennesker være død af Lusesyge, eller hans Lig vilde være drevet gennem Sprækkerne i hans Kiste paa Vejen til Kirkegaarden; men ingen af disse Gudsdomme fandt Anvendelse paa ham; han sov stille og smertefrit hen af Alderdom i sin ordentlige Seng og kom i Jorden med største Stemningsfuldhed og Ære. Havde han været en graadig Snylter paa Jordoverfladen, saa gengav han den i hvert Fald sit Legeme med Renter og Renter's Rente, med Hud og med Haar.

Den sidste halve Snes Aar af sit Liv gik Andreas Olufsen i Barndom. Man kan sige, at han aldrig naaede at blive stillet overfor det store Spørgsmaal om, *hvorfor* han havde levet; for paa det Tidspunkt, hvor dette Problem passende kunde indfinde sig, tog hans Aandsevner gradvis af, saa at Problemet ligesom skrumpede sammen og svandt bort tillige med hans Bevidsthed. Efter hans Død stod derfor ogsaa hele den store Formue, alle de lødige Penge urørt, og uden at han havde taget nogen Bestemmelse om deres Anvendelse. Mange Folk tog Anledning til at sukke over dette og betænke Livets korte Rækkevidde. Aa ja, men hvem ved, om ikke Andreas Olufsen bare havde samlet flere Penge, hvis han havde kunnet virke længere. Han var indrettet som en Fælde, der tager Alting ind men aldrig slipper Noget fra sig.

Der var en Samleraand i Andreas Olufsen. Selv af Person var han nærig; det meste af hvad han

spiste blev i ham; Folk, der kendte ham godt morede sig med at paastaa, at der aldrig kom andet end Luft fra ham. Alt hvad han fordøjede gik fra ham i aandelig Form.

Han blev med Alderen meget kropsvær, og i sin sidste høje Oldingealder sad han hen som en stor hovedløs Ansamling af Talg, begroet med lange hvidgrønne Haar, der saa ud som Mug. Han lignede en mægtig stor lodden Paddehat, en ærværdig Kæmpesvamp, der sad ene paa Jorden; og der var ogsaa den selvsamme sure Dunst ved ham som ved Fugt og gammel Trøske.

I den sidste Tid var alle hans Sanser lukkede, han var blind, døv og stum, kendte ikke sin Familie og vidste ikke af sig selv mere. Da han endelig døde, var der ikke anden Forandring paa ham, end at han nu ikke mere blev madet; han gik i Jorden som en mægtig hvid Maddike, paa hvis Ender der ikke er Forskel, og som er fuld af Natens sorte Mørke.

Han døde som selve Afbilledet paa den umættelige, formaalsløse Vækstlighed. Han jævnedes efter et langt Livs private Appetit ud i den store Ensomhed, der blot gror.

TORDENKALVEN

Det berettes om ham som et fjærnt Sagn, at han i sin Ungdom havde været en stor og velskabt Karl, men at han var bleven Krøbling ved at gaa bagover med en Hest. Som han nu saa ud og havde set ud, saalænge levende Folk kunde huske, var han puklet og bøjet sammen til sin halve Længde, og det ene Ben var for kort; men Kæmpekræfterne sad i ham endnu. Han lignede Danmarks Historie.

Han var en vagabonderende Samler og Særling, kendt af Alle, uden at Nogen vidste rigtig Besked om ham alligevel; han tilhørte ikke nogen Familie, nogen Slægt eller noget Samfund. Han stod udenfor Tiderne.

Hvad han hed var der Ingen der anede. Han havde hele tolv Tilnavne af temmelig hedensk Klang, de var alle af hans egen Opfindelse; han kaldte sig foruden Tordenkalven, hvilket Navn Folk altsaa var bleven staaende ved, ogsaa for *Klodden*, *Fylseplagen*, *Vædderlammet* o. s. f., lutter Navne der lød af Fyrighed og Ungdom. Han var saa gammel, at han ikke kunde huske sin Alder, han havde altid eksisteret og lod ikke til at ville dø.

For at forstaa, hvordan han saa ud, maa man tænke sig en Mand af kæmpemæssig Vækst, der er bleven bukket sammen og skudt ind i hinanden som en Kikkert. Kropstykket paa Tordenkalven var bredere end det var langt og af en Alens Gennemsnit fra Bryst til Ryg. Hans Arme var saa lange at de næsten naaede Jorden og svære som et jævnt Menneskes Ben; Hænderne var gule og kødfulde med stinde Haar paa og tykke hornede Negle. Han gik med en kort Krykke under venstre Arm og Stumpen af en svær jærnbesslaet Kæp i højre Haand. Det venstre Ben var for kort og stift i Hoften. Om Vinteren gik han med umage Træsko; den paa venstre Fod havde Jærnbesslag paa fire-fem Tommers Højde. Men om Sommeren gik han med den højre vældige Fod bar og den venstre i en almindelig Træsko. Paa den Maade udjævnede han Benenes Længdeforskel og humpede over Bunden. Han gik flere Mil i sin Levetid end nogen anden Mand i Himmerland. Han havde jo ingen Hjem men stavrede altid omkring paa Landevejene, for at det skulde fuldkommes, at den der er daarligst til Bens, han naar længst.

Naar Tordenkalven kravlede ind i en By, var han jo ikke til at tage fejl af. Han lignede en Bylt gamle Klude, der har sat sig i Bevægelse paa fire sammenlaante Ben, hvoraf de to var Træben og ikke engang mage; det skringlede og klang paa Stenene hvor han kom frem af ægte Jærnbesslag; han

satte dybe Spor i Jorden, for selv vejede han en jævn Stud op, og svære Byrder bar han baade for og bag, han slæbte bestandig om med al sin Habengut. Naar man nu saa ham saadan maale sig firbenet hen ad en Vej, skulde man jo ikke tro, han var et Menneske. Hans Klæder var noget af en Mærkelighed. Det var et Sæt Tøj, som han havde gaaet med i en tredive-fyrretyve Aar, og som han havde lappet og besyet saa ofte og med saa mange Slags Klude, at det nu paa sine Steder var flere Tommer' tykt og lignede en broget Butik. At det ikke lugtede af Ambra, er en Selvfølge, men det var enestaaende i sit Slags. Mange havde budt Tordenkalven et nyt Sæt Tøj for at komme i Besiddelse af det gamle som en Sjældenhed, men han vilde ikke af med det, han befandt sig ligesaa godt i det som et Dyr i sit Skind. Paa Hovedet bar han en gammel spidspullet Hat, der var gul af Ælde og stammede ned fra Vornedskabets Tider, i Pullen af den gemte han sin Melmad og sin Tobak; det var hans Spisekammer. I de store beskidte Bylter, han havde paa Ryggen, slæbte han om med de Varer, han tiggede sammen, gammelt Jærn og alt muligt værdiløst Ragelse; men i den hvide Vadmelsbylt, han bar foran paa Brystet, havde han sine rede Penge, sin Formue i Sølv, og den var gammel og tung. Han havde puget meget sammen, han var ikke for ingen Ting mærket af et halvt Aarhundredes Regn og Solbrand og Vestenstorm i sit Ansigt, han forfulgte et

Maal og havde bedre Tid end andre Folk, der haster afsted i Fjedervogn med Heste for og har saa travlt med at vinde ind paa Manden med Leen.

Man spørger sig altid uvilkaarligt, hvad en Mand *vil* og hvad han *kan*. Med Hensyn til Tordenkalven var Ingen i Tvivl. Han kunde to Ting: synge Viser og drawe Folk i Kelden, og i Vederlag ønskede han alt hvad der hed gammelt Metal, Knapskaller og Galskillinger. Den ene af hans Særevner kan forklares straks; han var saa umaadelig armstærk og saa tung, at det var ham den smalleste Sag af Verden at vinde en Mand op og ned i en Brønd. Naar der derfor var noget i Vejen med Kelden, opsatte man det gærne til Tordenkalven kom til Byen og fik saa ham til at drawe Svinget; det var han en sikker Mand til. Han stod saa der med Hovedet ned i Maven, saglende i sit Møngspyt af et Skæg og drawede med een Haand, ganske som om det kunde være en tom Spand og ikke et voksent Menneske, han firede ned i Dybet. Der var fire Mands Styrke i hans Hænder. Tordenkalven var desaarsag fri for Drillerier, hvor han saa gik. Det fortælles som et lærerigt Sagn, at en Hund, en taabelig Hund engang havde bidt efter ham og havde vovet sig indenfor Rækkevidden af hans Jærnkæp — Aa, den blev slaaet *helt* ihjel, den blev lavet til Klat med en eneste Lussing af Tordenkalvens Krykkekæp! Ellers gjorde han aldrig Fortræd; han var god.

Den anden Evne, Tordenkalven gjorde sig for:

tjent ved, bundede i hele hans Væsen. Han var Digter. De Viser, han sang for Folk, havde han selv gaaet og sat sammen. De var ikke som andre Viser, hvori der besynges en sørgelig Tildragelse eller en romantisk Historie om Elskende, Tordenkalvens Viser var Lovsange og Mysterier. Der var Grader i dem, ligesom de var af forskellig Længde, han sang ikke den samme Vise ved enhver Lejlighed. For et almindeligt Stykke gammelt Jærn, en Hælring eller et Par rustne Søm kunde man faa en lille uskyldig Vise, der i sit allersidste Vers aabnede Døren paa Klem ind til Ukyskhedens Rige; men gav man ham en god Knapskal eller en ugangbar Sølv mønt, hvad han kaldte en Galskilling, saa fik man en lang grundig Vise, der ikke nøjedes med et Kig ind i Uterlighedens Land men gav en udførlig Topografi deraf.

Han sang ikke paa almindelig Vis, Tordenkalven, for hans Melodier var ogsaa selvgjorte. De var meget ensformige og laa dybt, saa at hans Sang nærmest lød som Foredrag med Toner under. Han sang mærkelig udtryksfuldt, og de kloge Øjne, som han aldrig slog ned, hjalp til at give Viserne Kraft. Han kunde næsten lamme Folk med dem; de var saa forvovne, til Tider saa svinske og dyriske, at ens Fødder blev som naglede til Jorden, naar man hørte dem. Det var et helt gaadefuldt Syn at se ham staa og synge udenfor en Gaard med Karle og Mænd rundt omkring sig; de kunde ikke flytte sig, de

hang fortryllet ved hvad de hørte, og kun naar Tordenkalvens Stemme, der i sig selv lød lavt, som om Ingen maatte høre ham, begyndte at synke helt, sprang en af Karlene afsted ind i Gaarden for i Huj og Hast at fremfinde et gammelt Søm eller en Metalknap til at nære Visen med.

Penge, virkelig gangbar Mønt stod ligesom udenfor Tordenkalvens daglige Ønskeomraade, hvorvel det var dem, han allerlængst ude stilede imod. Alle de Metalstumper, han tiggede, og hvad han ellers skrabede sammen, gjorde han i Penge en Gang om Aaret hos en Gørtler i Hobro. Derimod gemte han Galskillingerne og Knapskallerne, kort sagt alt hvad der var rundt og af Sølv. Gav Nogen ham nu imidlertid rede Penge for at synge, saa kunde han slaa med Hovedet, *ryste* sig ligesom, af Respekt, nu skulde der være Alvor i det, og saa hævede han Stemmen, saa udsang han med fuld Styrke de sidste unævneligste Ting; saa var det ikke en Glød, der laa i Halvmørke og ulmede men en sprudende Ild, der sved af lige til Grunden.

Der var som blæst for Fruentimmer, naar Tordenkalven stod ved en Gaard og sang, de var væk, de lod sig ikke se. I det hele taget frygtede alle Kvinder ham, og det endskønt han nærmede sig dem med de venligste og hensynsfuldeste Lader; de stod altid med Flugt i Lemmerne og med Øjekast rundt efter alle Udgange, naar han var i deres Nærhed.

Det var Tordenkalvens store Sorg. Han elskede det andet Køn, baade unge Piger og maveføre Koner og de allerældste furede Kærlinger, han elskede dem allesammen. Der var bevaret en Ridders Aand i den gamle Kæmpekrøblings Hjærte; der kunde ikke komme et Skørt i hans Nærhed, uden at Kludebunken ligesom blev til en lang følsom Troidarm, der skød sig famlende frem og søgte og ormede med alle fem opadrakte Fingre i Luften. Men *kom* nogen saa nær, at han kunde naa hende, vilde han hale Armen hjem igen, kysse sig lækkersultent indeni Haanden og stryge den saa varsomt, saa varsomt nedad paa det dejlige Skørt, mens han krøb og krøb i dybeste Underkastelse med sine frække Vædderøjne. Kvinderne blev som de fik Rotter paa Kroppen, naar han rørte ved dem, de brølte og sprang. Men naar det nu traf sig, at det var en halvfemsindstyveaarig gammel Egetræs Kone, Tordenkalven paa denne Maade viede sin næsegruse Dyrkelse, og *hun* saa brød ud i et Kvak og hoppede som en Tudse, saa maa der jo et Billede fra Ridderalderens bedste Tid til for at finde noget lignende i Retning af Sværmeri og skøn Undseelse.

Man fortalte for Resten, at der laa en ulykkelig Kærlighed bag Tordenkalvens Liv, men det vil man gjerne fortælle om Enhver, der er kommen til Alder uden at have været gift, hvad Grunden nu kan have været. Det hed sig ogsaa om Lindby-Skytten og om Vogn paa Heden og Niels Kristian og flere

andre af den Slags Varulve, Snøvl-Peter da heller ikke at forglemme, at de gik og bar paa en ulykkelig Kærlighed fra deres Ungdom. Til Gengæld syntes det jo, som om de havde faaet andre Gaver i Erstatning allesammen. Skytten havde Ligfald, og Vogn var *klog*, Niels Kristian havde faaet den aandelige Gave, ligesom Kræmmer-Drejs, der jo for Resten fik Kæresten *med* inden Enden tog, Snøvl-Peter drak, og saadan fik de hver for sig den bedre Part, der ikke skulde tages fra dennem, i Stedet for den tabte Lykke.

Tordenkalven havde altsaa faaet en Skjalds Evner. Det skal nu siges, at han ikke som Niels Kristian brugte dem til Forklejnelse af de Ting, han havde maattet miste, tværtimod; som foran antydet var det netop *Besiddelsen* i Elskovslivet, han forherligede i sin Digting. Og han drev det eksempelløst vidt som Kender og tungefærdig Beskriver af skjulte Ting, han var det mest alvidende Nydelsesmenneske, der nogensinde med tør Mund har udmalet et Fraadseri, ganske ligesom han skønt lambenet distancerede alle andre fuldstændigt som Vandringsmand.

Grunden til at Tordenkalvens Skjaldskab holdt sig saa klar af Forsagelse og af Vemod var den, at han trods al Vanførhed nød et ukueligt Helbred. Den puklede og vredne Bul af en Krop, han slæbte om med, skjulte et Par vældige Lunger, og det er som bekendt i dem Livslysten sidder. Han var et Friluftsmenneske, en født Ven af Naturen, han levede

sit Liv under aaben Himmel med sin Opmærksomhed delt mellem Regnormen og Lærken, og det var det der gjorde ham til Digter. Hans Blod var saa sødt, at han ikke kunde tale uden at smykke sine Ord, derfor udtrykte han sig altid i Kendinger og dunkle Lignelser, for tilsidst naar Rytmen betog ham at gaa over til at kvæde. Han benyttede sig mest af Stavrim ligesom de Gamle, og han digtede ofte sine Vers i samme Aandedræt som han sagde dem. Han holdt af Børn, og traf han saadan en lille velnæret og fløjlsblød Unge paa sin Vej, kunde han lægge sin hule Haand som et Laag paa Barnets runde Mave og bryde ud i et Kvæde, saa hele hans Hoved dirrede derved:

Aa, du mit Sukkerbarn, du min bitte, bedste Sukkertop, du er af Sukker og du spiser Sukker! Fra du blev født har du drukket med din bitte søde Mund af din Moders Sukkerpatte, og sulten er du, og *som* du kan gnave med din bitte Sukkertang paa dit Sukkerbrød og faa det til at skride ned i din bitte Sukkermave — jeg *siger* du er sød! *Krill!*

Og Tordenkalven smuttede Barnet fra sig ved et hastigt Klem med alle fem Fingre om den lille Topmave, saa at Barnet trillede skrupleende og henrykt om paa Jorden.

Tordenkalven var altid paa Vandring, altid ude, hvordan Vejret saa var. Om Sommeren sov han under aaben Himmel. Man kunde kun med største Vanskelighed og da kun om Vinteren faa ham lok-

ket ind i en Stue, han kunde ikke aande derinde og taalte ikke de lave Lofter over Hovedet. Han var en Skabning, der skulde ses ude, kravlende paa Jorden og med et Vejr over sig, han lignede selv et Landskab eller en gammel Bondeegn med den toppe Hat, der saa ud som en Kæmpehøj, og Øjnene der skinnede som brændte Ruder i et gammelt Hus. Hans Skæg og Haar var som en rimet Kratskov, hans Pukkel lignede en Bakke, og hans Øren Grusgrave. Der stod en mudret Pyt i hver af hans Mundvige, hans Haandbage var mørke og furede som en Brakmark. Og i hans Miner legede det barske og blide Vejrlig, Regn og Solskin, den farende Blæst og de sure Taager.

Tordenkalven var en af de sidste i Himmerland, der talte det gamle rene Maal. Hans Sprog var rigt, sikkert og udtryksfuldt, og det dannede Grænsen for hans Verden; hans Vandringer strakte sig aldrig udenfor Dialektomraadet; Folk, der sagde æ Hæjst i Stedet for Højsten, kunde Tordenkalven ikke lide, de var ikke af hans egne. Med Tiden snævredes Tordenkalvens Verden ind, ikke i Omkreds men i Tallet paa dem, der ligesom han talte det ublandede Maal. Han holdt sig helst til gammeldags Gaarde og ensomt beliggende Pladser, hvor Skikken og Smaagen var den gamle. Og her tog man vel mod Tordenkalven, han var jo en strængt redelig gammel sær og forladt Karl, som der ikke var nogen Slags Ondt i. Mange gav ham vel ogsaa Husly en kold

Nat ved Tanken om alt det meget Sølv, han bar paa sig eller havde gravet ned rundt omkring i Herredet. Det kom for Resten aldrig for en Dag, for Tordenkalven døde uden at røbe Nogen Gemmestederne. Han kom en Nat skramlende ind paa en Gaard, stum og allerede langt inde i Dødens Svimmelhed; og der endte han sin Vandring.

Han *havde* været ulykkelig forelsket, den gamle puklede og lamme Jætte! Med hans Bevidsthed slukedes et forgudet Erindringsbillede i hans Indre, Billedet af en ung Karl, der rank og sværlemmet red højt paa en ustyrlig Hest ...

ANE OG KOEN

Oppe paa Kreaturpladsen ved Hvalpsunds Marked stod en gammel Kone med sin Ko. Hun stod noget afsides med sin enlige Ko, hvadenten det nu var af Beskedenhed eller for at blive lagt bedre Mærke til. Hun stod saa roligt med Hovedklædet draget lidt frem over Panden for Solen og strikkede paa en Strømpe, som allerede var lang og brættet op i en tyk Rulle. Hun var klædt paa efter pæn gammeldags Mode med indigofarvet Skørt, der lugtede saa hjemligt af Lødgryden, og med et brunt strikket Korsklæde over det hule Liv. Hovedklædet var falmet og havde Læg af at være gemt hen, og Træskoene var fladbundede, men hun havde blanket dem. I det graa Haar stak en ekstra Strikkepind foruden de fire, hun brugte saa flittigt med sine gamle forslidte Hænder. Hun stod med et Øre vendt i Retning af Musiken fra Krammarkedet og saa sig ogsaa lidt om paa Folk og Kreaturer, som trængtes og handlede lige ved hende. Der var en Støj og et Brøl omkring hende og allevegne fra, Vrinsken oppe fra Hestemarkedet og Tummel af Baade nede ved Stranden, Hvæld af Gøglere og Trommebump, men hun stod saa stille der i Solen og bandt paa sin Hose.

Og ved Siden af hende med Hovedet nær ved hendes Albue stod Koen hængevommet og udtilbens og tyggede Drøv. Det var en gammel Ko, men den var god, sund i Haarlaget og rigtig ordenlig holdt. Den var jo noget skarp i Agterpartiet og henad Rygbenene, men det var ellers ægte Sager det hele; Yveret struttede fint og loddent under den, og der var ikke altfor mange Ringe paa de kønne sorte og hvide Horn. Den stod med fugtige Øjne og malede anden Gang paa Foderet, stadigt fra venstre til højre med Undermunden, og naar den havde sunket Bidden, vendte den Hovedet og saa sig om, for atter at staa med rolig Hals, naar den næste Foderbolle var ilet gennem Spiserøret og op i Munden. Den slimede veltilmode fra den store Mule, og det sang dybt og elastisk som en dunkel Orgeltone i dens Indre, naar den drog Pusten. Det var en sund og levende Ko, der var kommen til Skelsaar og Alder, og som havde oplevet hvad der kan times Køer; den havde født sine Kalve uden nogensinde at faa Lov at se dem eller slikke dem, og den havde siden tæret sit Foder og givet sin Mælk i god Tro. Og nu tyggede den Drøv her ligesaa godt som et andet Sted og svang sin Haledusk i stive Snirkler om efter Fluerne. Tøjret hang omhyggelig oprinket paa det ene Horn, for den vilde jo ikke bisse eller gaa paa egen Haand, og Klaptræerne var gamle og rundslidte uden hverken Jærn over Næsen eller indadvendte Pløkke, for den behøvede jo slet ikke at

aves. Det maa bemærkes, at den havde sit nye Reb paa i Dag, ikke det gamle tynde og øgede, den ellers græssede med. Gammel-Ane vilde, at hun, Koen nemlig, skulde tage sig ud til sin Fordel.

Det var en god Ko, velegnet til Slagtning, og det varede derfor ikke længe før en Mand kom hen og stirrede paa den og grov sine Fingerspidser ned i dens Rygskind, hvilken Tilnærmelse den hummede sig noget for uden dog at blive harmet.

Hvad koster Koen, Gammelmor? spurgte Manden og rettede sit stærke Blik fra Koen og til Ane. Ane strikkede videre.

Den skal ikke sælges, svarede hun. Og som for at slutte Samtalen paa høvisk Maade slap hun Pindene med den ene Haand og tørrede sig privat beskæftiget under Næsen. Manden drev af men kom ligesom til at hælde, idet han gik, fordi han ikke kunde løsrive sine Øjne fra Koen.

Ikke længe efter svipper en fin og barberet Slagter Koen over Hornene med sit Spanskrør og lader sin ophovnede Haand glide hastigt henover Ky'et.

Hvad koster Koen?

Gammel-Ane skeler først til sin Ko, der sitrer fromt med Øjenlaagene for Spanskrøret, og saa vender hun Hovedet og synes at opdage noget langt borte, der interesserer hende.

Den er ikke til Salg.

Færdig. Vor Pranger flagrer videre i sin blod-skjoldede Støvfrakke. Men ikke længe efter indfinder

der sig en ny Lysthavende. Gammel-Ane ryster paa Hovedet, Koen skal ikke sælges.

Da hun nu saadan havde givet en hel Del Folk Afslag, blev hun jo kendt; de begyndte at snakke om hende. En Mand der havde spurgt paa Koen før, kom tilbage og vilde endelig købe den, og nu gjorde han et Bud, som var meget fordelagtigt. Gammel Ane sagde Nej, lidt urolig, men bestemt.

Er den da solgt? spurgte Manden.

Nej, det var den slet ikke.

Jamen hvorfor i Alverden staar du da her og paraderer med Koen?

Gammel-Ane lod Hovedet synke men strikkede haardnakket videre.

Hvad? Hvorfor staar du her med Koen? spurgte Manden, som nu var helt fornærmet. Er det din egen Ko?

Ja det var nu sikkert nok at det var. Sandelig var det Anes Ko. Hun lagde til, at hun saamænd havde haft den siden den var Kalv, ja hun havde saamænd saa. Kunde Snak forsone Manden, tænkte Ane, saa skulde det ikke mangle. Men han afbrød hende:

Staar du her og gør Nar af Folk?

Aa Gud! Ane tier ulykkelig. Hun strikker som i Vildelse, hun ved ikke, hvorhen hun skal se, saa ked af det bliver hun. Og Manden trænger paa, vred:

Jeg siger, er du kommen til Marked for at gøre Nar af Folk?

Da er det at Gammel-Ane holder op med Strikningen. Og mens hun letter Tøjret af Hornet paa Koen og ordner sig paa Tilbagetøget, fæster hun sine Øjne aabent og bedende paa Manden:

Det er saadan en enlig Ko, betror hun ham tilidsfuldt, det er *saadan* en enlig Ko! Jeg har jo kun den samme paa mit bitte Hussted, og hun kommer saa sjældent mellem andre Kreaturer. Jeg bor jo saa langt fra andre Folk. Saa tyktes jeg jo jeg vilde trække hende til Marked, for at hun kunde komme i Selskab med andre af hendes egne og adsprede sig en bitte Gang, ja jeg tyktes saamænd saa, og det kunde jo Ingen skade, mente jeg, og saa var det jo vi trak herhen. Men vi skal ikke sælges, og nu skal vi nok trække af Vejen. Og *Undskyld*, skulde jeg sige. Og Farvel. Og Tak.

JENS

Keldby er en Haandværkerby, der lever af Omegnens Bønder; den strækker sig i en lang afbrudt Gade af Smaahuse paa begge Sider af Kongevejen. Paa hvert Dørtræ sidder en meget lille Hund af usseligste Race, som holder sig rørig ved at fare ud og kæfte i Benene paa de Vejfarende.

En Sommerdag bevægede en stor Bondekarl sig ned ad Landevejen gennem Byen omhvirvlet af samtlige Køtere, ikke i Gang eller Løb men i Saltomortaler! Han gjorde det ene høje Spring op i Luften efter det andet, vendte sig forlængs en hel Omgang om sig selv og landede paa Jorden med Fødderne igen, saa at Træskoene sang i den haarde Vej som Kobjælder, og Smaastenene sprøjtede fra Jærnbeslaget! Mellem hvert Luftspring hujede han og favnede livsaligt med Armene imod de smaa Hunde, der var lige ved at rase sig selv Tænder og Tarme ud af Halsen.

Skomager Anton, der sad og syrnede inde i sit Værksted med Klumpfoden under Bordet og Næsen fuld af Lampeos, rakte sit blege Ansigt op til Ruden for at se, hvem »Dyrplageren« var. Aa naa! Det var den Gale fra Graabølle, Jens Mekanikus. Idag var han da fuldstændig vild!

Det var nu ikke saa langt fra heller, at Jens saa Solsystemer og Stjærner for sig idag; han havde været paa Posthuset og faaet et Brev, et lykkeligt Brev. Det var fra en Officer i København og meddelte Jens, at hvis han kunde komme til Hovedstaden, skulde han foreløbigt faa Ansættelse som Karl paa et Laboratorium. Hvis han saa læste i sin Fritid og fik Præliminæreksamen, skulde der nok blive Raad til at faa ham ind paa Polyteknisk Læreanstalt. Og — som Officeren skrev — skønt Jens var en Karl midt i Tyverne, haabede han dog i sin Levetid at se ham som Professor i Kemi ved Københavns Universitet.

Da Jens havde læst Brevet, tog han Tilløb og saltomortalede sig ned ad Vejen. Han skulde endelig, endelig slippe ud nu! Han saa sin Bane for sig, sit Maal, som en Verden af Lys og Hvidhed, han saa sig gaa i Vejret, fjærnt og højt, mod *Videnskabens Arbejdshaller!*

Bekendtskabet med Officeren skrev sig fra Jenses Soldatertid. Jens havde ligget ved Ingeniørerne i København og havde fra første Færd gjort sig bemærket ved sin Styrke og Smidighed, Egenskaber som sjældent findes forenede i en Bondekarls Krop. Han, der før han kom ind som Rekrut havde kunnet svinge to Tønder Rug op paa sin Nakke, men som aldrig havde haft Hovedet nedad, lærte paa faa Uger at eftergøre enhver gymnastisk Øvelse, han saa. Ting som at entre Glatstangen i Hænderne

alene eller flyve over Hesten med fire Madratser paa, var ham snart Bagateller; mod Slutningen af sin Rekruttid kunde han gøre en Saltomortale paa den bare Jord med fuld Ingeniørroppakning paa Kroppen!

Soldaterlivet var ham ikke en Byrde men en fri Mands herlige Tilværelse, hvorunder alle hans glimrende Anlæg kom til Udfoldelse. Han satte Liv i hele Kompagniet, for der var et susende Tempo i ham, han var lys og venlig, sorgløst aaben og var jo hverken krybende eller vigtig. Hans Livslyst kendte ingen Grænser, han enten arbejdede som en Jætte under Sang eller fik Luft i kæmpemæssige Spilopper, der gjorde ham til Kompagniets beundrede Kæledægge. Han var opmærksom, levende, altid vaagen, han saa og sansede med hver Fiber i sin Krop, han var den hurtigste til at opfatte, og i Handling som et Lyn. Og til enhver Tid lyste han af en uhyre Tilfredshed, han var altid spændt i Lemmerne, rømmede sig fyrigt ved enhver Lejlighed og spilede Øjnene op som en ung Hest, der ejer hele Græsgangen.

Men i Slutningen af Tjenestetiden blev Jens sin Kaptejns Yndling og Førstemand paa en anden Maade ogsaa; det opdagedes nemlig, at han foruden sin enestaaende praktiske Opfindsomhed og Fingernemhed besad teoretisk Indsigt i Naturvidenskaberne. Kaptejnen snakkede en Dag højt med sig selv om, hvor han skulde finde et Afledningssted for sin Strøm, en Dag de øvede Felttelegraf.

Kløv det Træ der og put Traaden ind ved den vaade Bark, foreslog 217. Kaptejnen fulgte Raadet, og siden blev Jens altsaa hans betroede Haand i alle vigtige Ting.

Hvor havde Jens sin Viden fra? Den havde han skaffet sig ved en ren Tilfældighed. En af Kameraerne, som var medicinsk Student, kom en Dag i Betryk for Kontanter og afhændede to propre og smuktudseende men forresten uopskaarne Bøger til den tjenstvillige Jens. Det var Holtens Fysik og S. M. Jørgensens Kemi. Næste Søndag begyndte Jens at læse i dem. Hans Viden hjemmefra indskrænkede sig før den Tid til hvad han som en vældig Nummer Et havde kunnet forfra og bagfra og paa et Ben af Katekismen i Graabølle Skole. De to nye Bøger aabnede ham Portene til Universet.

Han var jo ingen Læser, han saa med dybeste Foragt ned paa enhver aandelig Affære; men her var *Kundskab*, og han læste, fortærede Bøgerne under en intens Virksomhed af alle Sanser, en legemlig *Genkenden* af alt dette, han gennemtrængte Bogens Ord, levede dem op til den dybeste Bund i deres Mening, han borede sine Øjne gennem Bogen og ud i Uendeligheden, han drak Kundskab, som en Væge suger Olie. Hvorfor skulde han ikke kunne sanse, opleve en Bog ligesaavel som en Storm eller en Feber? Det var det han gjorde, han mættede sig ind i alle Nerver med Nyhed og pragtfuld Overbevisning, han *sprang*, han lærte paa en Gang Højden

og Dybden af Verden og sin egen Rækkevidde i den, han saa sine Grænser og fortættes derved. Han anede for første Gang sine indre titaniske Kræfter.

Kemien greb ham stærkest, for den havde næsten helt Nyhedens Interesse for ham. Fysiken derimod bragte kun Orden i en Verden af Iagttagelser, han allerede selv havde gjort. Baade Tyngdens Lov og Haarrørsvirkningen var ham væsenlig bekendt, fra han som Hyrdedreng vejede Stene paa Baghaanden og flød med Spaaner paa Vand. Han vidste endogsaa Ting, der slet ikke stod omtalt i Fysiken; saaledes havde han for Eksempel som Sandgraver overbevist sig om, at visse ovale Smaasten med en brun lagdelt Kærne altid laa i Jorden og pegte med Enden mod et bestemt Punkt paa Himmelhvælvingen, som han havde mærket sig, men om dette Fænomen søgte han forgæves Oplysning hos Holten.

Ellers var det jo noget af et vildt sjæleligt Orgie for Jens at styrte sig ind i Elektricitetslæren og Fysikens øvrige Guddommeligheder; det trængte ham til Marven at læse Dampmaskinens Historie, han skred gridsk til det Kapitel og fortærede det med en voldsom Nydelse og Spænding, følte en smærtelig Hunger efter mere, da det var slut. Han kunde Bogen, da han havde læst den igennem een Gang. Men den havde slaaet Døren op for et mørkt Gab i hans Indre, han havde hist og her været nødt til at springe over et Svælg, som han kun vidste hed

Matematik. Her maatte en Bog vel kunne erhverves, en Bog om den Ting.

Imidlertid kastede han sig i sine Fritimer med flammende Opdagerlyst ind i Kemien. Den Fryd han gennemgik, og den Triumf der fra nu af og altid siden satte Bo i hans Hjærte, kan forstaas af Mænd, der har oplevet det samme, men lader sig jo ikke udmale. Kemien gik lige saa hurtigt og med lige saa stor Naturlighed over i hans Væsen, som Vand læsker Kalk. Forudsætningen var tilstede, Jens var en født Elsker af de synlige og rørige Ting, han havde fra sin første skære Barndom higet efter at forenes med Naturen og blive et med dens Vidundere; han kendte alt hvad der ligger et friskt Menneske under Øjnene og savnede kun den store Sammenhæng. Ved Lugten af rent Jod, som han skaffede sig et Stykke af paa et Apotek, følte han sig i Besiddelse af Hjemstedet for Alverdens Strandlugt; Kendskabet til Lugten af destileret Fuselolie blev ham Brændpunktet for hans Erfaringsmateriale af Drankere, Fattighuse, Morgenbræk, Syner af Rotter og alt hvad han havde mødt af Katzenjammer og forpestet Aande i Graabølle og Omegn.

Kemien laa ikke for ham som en Brændestabel imod hans Skinneben men som en vældig Lyskilde, som et nærende Fluidum, der i et Nu gennemtrængte hele hans tørstige Indre. Derfor vidste han ikke kælnere eller sødere Sang end en rigtig endeløs kemisk Formel, hvis Bogstavække for ham var en

skøn Svingning, en formfin Mosaik af Grundstoffer i Forklædning. Da der Ingen var der havde lært ham, hvordan Formel udtales, havde han selv lært sig til, at det hed *Formeel*, hvilken Udtale han betjente sig af; og var han bleven en Fører siden, havde man vel været nødt til at lægge Tonen paa den Stavelse, der passede ham.

Livet fik et andet Udseende for Jens, i den Tid han fløj paa Vingerne af sin første Kundskabsrus. Naar han havde læst, gik han ud og genkendte, bekræftede Verden, skabte den paany. Han havde før været en stor Iagttager men altid paa Overfladen. Han sad inde med en uendelig og broget Viden, hentet fra det daglige; han gravede ikke Tørv uden at mærke sig, om det var gammel Birk eller Eg han stødte paa i Mosen, han havde overhovedet aldrig anset Nogenting for i og for sig kedeligt.

Fuldendthed og Hensigtsmæssighed var Punkter, som hans Væsen altid havde været sat i Bevægelse mod; han glædede sig rent umiddelbart ved at sætte en Kniv op, saa den skar Uld paa Vand, eller ved at smøre en Vogn. Blot at afrunde et Stykke Træ med Kniven og give det en smigrende Form var en Beskæftigelse, hvorunder han groede. Hans Sind var saaledes i sig selv beredt for Naturvidenskaberne. Men han havde jo aldrig set andet end *Sten* i de tunge Ting paa Jorden, hvorvel han elskede dem, fordi de var tunge og haarde og netop det de

var. Nu opgik alle Naturens simpleste Love for ham i deres uendelige Perspektiv.

Rust! Aa gaa til Helvede ... det var jo *iltet* Jærn og ikke noget man skraber af Plovjærnet! Naar Jens nu opsamlede en Sten paa Marken, saa var han ikke dermed færdig. Det var Kvarts, Feldspath o. s. v. Jens afsang Formeelen! Han fyldte Vagtstuen paa Kasernen med høje og besynderlige Frydesange — yderst sammensatte overkromsure Forbindelser rytmisk udslyngede — han rasede i en Spand Vand under Stemningen af, at det var to fornemme Luftarters Forbindelse, han havde med at gøre. Han blev set i Byen om Søndagen som en stor velskabt Soldat, der med Spændthed og Forskerglæde i alle Miner stod stille og betragtede et Kloaklaag paa Gaden eller bøjede sig og rørte op med Fingren i en lille Dyngte fint Støv mellem Brostenene paa Strøget. Oh, Jens maalte bare Massen af dette Jærnlaag med Øjnene, nød dets Gedigenhed og memorerede alt om *Fe*; eller det var faldet ham ind, at man naturligvis ved en mikroskopisk Undersøgelse af det fine Støv paa Fortovet vilde kunne finde ganske smaa afslidte Dele af næsten alt hvad stoffligt var i Byen. Med Hænderne ophængt ved begge Tømmelfingre i sin Livrem paa rigtig Soldatermaner slentrede han om i København, tiltrukken af alle mærkelige og ikke mærkelige Ting. Og saadan skulde han jo være afbildet. For det burde staa

uudsletteligt for Alle, hvilket Ydre der gemte over en Sjæl, som ejede Tilværelsens Oprindelighed.

Jens tiltrak sig ikke straks Opmærksomhed ved sin Person; og dog var han køn. Han var jo stor og stærk med et Par mægtige Haanded og bugnende Skuldre, i det hele svært bygget; og dog førte han sig hurtigt og med Lethed. Han var lys med et Par blaa opspilede Øjne, der udtrykte Tillid og Dristighed; de var blaa som naar Himlen spejler sig i Havet. Hele Underansigtet var omgivet af et gult tvedelt Skæg, der var silkeblødt og ligesom gennemdugget af Solskin. Haaret var ogsaa lysblondt og stod lige op fra Hovedet. Han knitrede af Helbred, af Mod og af en Dødsforagt, der fornyedes med hvert Stød af Blodet i hans Hjærte.

Men Soldatertiden fik Ende, og dermed Jenses lykkelige Dage. Saasnart han havde afleveret Trøjen og var kommen i sit hjemmegjorte Vadmelsæt igen, ilede han den lange Rejse hjem til Graabølle med sine Skatte af Færdigheder og Kundskaber, utaalmodig efter at udsprede Visdom mellem sine Kendinge og forgylde hele Egnen derhjemme. Da han havde været en Maaned hjemme, dannede sig hans Tilnavn: den Gale fra Graabølle.

Det var nu endelig ikke saa sært. For med alle sine geniale Evner manglede Jens i en mærkværdig Grad Tilpasningsevnen, der jo næsten er selve Bonden, og han var dog selv en ægte Bondefødning. Han savnede den Almuemandens Blu-

færdighed, der vel ikke er andet end Fejghed og Bøjen af for det almindelige Nid, men som nu en Gang holder en Mand paa Plads og gør ham brugelig. Jens forstod ikke den uendeligt fine Kunst det er at tone ind i en Købmandsbutik og vejre sig til, hvem der er, og stemme sig af imod dem alle og ikke veje for meget og ikke syne og dog holde sig i Erindring. Han kom en Dag stormende ind til Høkeren i Keldby og beskød ham og alle Tilstedeværende med Kemi:

Hvad tror du *det* er? spurgte han truende og afyrede et stort Blik fra sine havblaa Øjne paa Høkeren, altimens han slog Næven i en Sæk med fem Lispund Blaasten og holdt den op i stiv Arm. Herregud, det var jo Blaasten til at farve Kalken med, naar man strøg Husmure, det vidste de Alle sammen. Men Jens var klogere:

Det er svovl-sur Kobber-Ilte, dit Torskehoved!

Ih se! Nej saa! svarede Høkeren blidt. Alle Øjne i Butiken krøb ud i Krogene, varsomme Smil dannede sig om Pibespidsene. Men Jens holdt Foredrag med Klang og i frodigste Stemning uden at mærke Fluekravlet paa sig. Folk der hørte paa ham ved den Lejlighed udbredte det første Rygte om den Skade, han havde taget paa Forstanden i Kongens Tjeneste. De kunde belægge Frasagnet om hans gale Snak med Fortællingen om andre rasende Ting, de havde set med deres egne Øjne. Jens var jo nemlig kommen til Keldby for at more

sig, og da han havde forklaret, hvad Alting i Butiken *var* og afsunget de dertilhørende kemiske Vers, spurgte han en Mand i Butiken, om han kunde kyste en Korre uden at røre Jorden med Hoved eller Hænder. Det troede Manden ikke han kunde, han stod desuden med en Snes Æg i et Tørklæde i den ene Haand og en Krukke Smør i den anden.

Da kan jeg, din Knokkelmaas! erklærede Jens og fnøs. Det skal du Satan ilte mig faa at se!

Og dermed sprang Jens op i Luften, vendte sig baglængs, saa hans Træskohæle strejfede Kostene og Hørkramvarerne under Loftet, og landede paa Fødderne igen! To Teglsten sprak i Butiksgulvet. En gammel Kone bad Gud se i Naade til sig. De andre sitrede i Øjnene som for et blændende Lys men sagde ellers ikke noget. Siden gik Jens fulgt af en Skare stumme Nysgerrige ind i Ove Jørgensens Lade, hvor han hængte sig i sine Storetæer oppe under Hanebjælken og med Hovedet nedad og store rullende Øjne holdt en Tale til de Nedenstaaende om det relative i Tyngden; han paastod, at det var de andre, der stod med Hovedet nedad, saasom Jordens elendige Smule Privattiltrækningskraft ikke kunde komme i Betragtning i Verdensrummet. Folk gik bort med en skærende Fornemmelse i Hovedet under Forsøget paa at afspejle Jenses indre Tilstand. Han fik sit Øgenavn i en Fart og beholdt det.

Det andet Tilnavn, Jens Mekanikus, erhvervede

han sig lidt efter lidt ved sin Fingerfærdighed. Før han blev Soldat havde Jens tjent som Karl paa forskellige Gaarde og udmærket sig ved sin Ordenlighed og sin store Arbejdskraft; hans lyse Hoved viste sig den Gang kun ved hans overstadige, rent ud spjattegale Humør, der dog ingenlunde stak af mod hans Omgivelser; for de unge Bønder *kan* være springske og ovenud ladede med Livslyst; iøvrigt havde han været ualmindeligt opfindsom og snild paa Fingrene. Men nu ønskede Jens at gøre sin Viden frugtbringende, han vilde være *Opfinder* og gik til den Ende i Lære hos Smeden i Graabølle. Mens han var her, fik han efterhaanden en Mængde at gøre med alle mulige Ting. Folk vænnede sig til at tro, at han kunde hvad det skal være tiltrods for de løse Skruer, han havde i Hovedet, og kom til ham med gamle Ure, der skulde bringes til at gaa, og Jens lærte sig Urmageriet paa den første Klokke, han fik i sine Hænder. Han reparerede Pumper, loddede og limede, han tækkede Hus, strøg Sten, satte Ruder i, snedkrede og murede, han smedede kunstige Laase, forstod sig paa Saddelmageri, tømrede og byggede Møller. Han konstruerede sig en Cykle, det var i de høje Maskiners Tid, den vejede halvandet Hundrede Pund, men saa var der ogsaa Tørn i den, og paa den kørte Jens Skærverne smaa paa Landevejen. Han satte Kæmpedrager op, syslede med en Flyvemaskine . . . og under alt dette befandt han sig som i den syvende Himmel.

Men det var jo altsammen kun Foreløbigheder, kun Foreløbigheder selvfølgelig; Jens stod hele Tiden paa Spring, han agtede sig væk, videre frem, ud i den store Verden, hvor der var Brug for Snille, Kræfter og et klart Hoved. *Kemien* var hans Haab som den var hans Lyst, her følte han sine Evner samles og væbne sig, og her vilde han levere Verden et Slag.

Hver Søndag stod han i den sorte Smedje og gjorde Forsøg med sine Syrer og Luftarter, og Folk der passerede forbi, hørte Knald og saa grønne Flammer derinde. Jens stod og sang uendelige Besværgelser. Hans Næse var i uafbrudt Bevægelse, han snusede over sine Glas, forelsket som han endnu var i den blotte Lugt af Stofferne, og et Bytte for Storme af Ideassociationer. Han omtaagede sig med Svovlbrinte og mættede sig med denne Kilde til al raadden Lugt i Renkultur, han fremstillede Knaldluft og skød den af under Krigshyl, han nød Gang paa Gang Kemiens elementære Tilfredsstillelse, det at det *slaar til*, det *indtræffer*, det *er* saadan. Han følte jo, hvor snart han vilde naa til at kunne alt hvad man ved; men siden vilde han komme til et Punkt, hvor noget ikke indfandt sig som det skulde, og saa kunde *han* træde frem mellem dem der havde formet *Kemien* og sige, som han havde sagt til sin Kaptejn:

Kløv det Træ der o: s. v.

Aa, han havde aldeles ikke været utaalmodig. Det

havde ikke hastet. *Det* kom, som skulde komme, vidste han.

Og var her nu ikke Brevet? Var ikke her den hjærtelige Invitation fra Verden, fra Laboratoriet?!

Jens sprang lige op i Luften og sprællede med alle fire Lemmer som for at blive hængende deroppe. Men da han landede paa Jorden igen, begyndte han med lange, viljestærke Skridt at gaa; nu vilde han hjem til Graabølle og pakke sin Kiste. Og saa til København!

Jens gik tværs paa ned over Engene. Han tog Retning i lige Linje efter Graabølle, for han behøvede ikke at passere Spangen, han kunde svømme over Aaen med sit Tøj paa Hovedet. Han gik en Tid tavs og kold af Beslutning. Men snart brød han ud i Sang og slog op med Hænderne mod Solen paa Himlen. Han gik ikke, han *skred*, han rejste sit Hoved i Sommerluften, der suste om hans Øren, han fyldte Lungerne og skreg, udbrølte sin Triumf.

Det var en dejlig Julidag, Høet stod i Stakke paa Engene langsad Dalen med den bugtede Aa og de milelange Brinker og Kroge paa begge Sider. Himlen var saa blaa, og Kuppelskyerne stod som Bestandighedstegn paa dens Væg. Solen var lige i Syd, det var Middag og stille, fra det modne Enggræs og fra Stakkene og fra Alverden kom en Duft fuld af Sødme, en Varmestøv, som naar man kværner Byg.

Jens gaar ikke afvejen for Høstakkene, han springer paa dem og staar paa Nakken af dem og lader dem efter sig som slagne Fjender paa sin Vej. Men pludselig da han entrer saadan en Stak i Spring og med et skrækkeligt Brøl, rejser der sig et Kvindeansigt over den, en Pige der har ligget og sovet i Høet. I samme Nu hun ser Jens, flyver der en vanvittig Angst op i hendes Træk. Og da sker det, at Jens maaske for første og sidste Gang i sit Liv ikke giver Pardon. Nej, han mister al Besindelse paa Grund af den vilde Skræk i hendes Øjne, de klamrer sig i Rædsel om hinandens Hals, og der er saa Skæbnen over dem begge!

Da Jens næste Dag har pakket og bereder sig til Rejsen, kommer der en Mand ind i Smedjen, Pigens Fader, og begynder at spørge ham ud, saadan og saadan, meget sagtmødt. Jens nægter jo Ingenting. Og da han ikke gør det, træder to andre Mænd ind i Smedjen, som har holdt sig skjult udenfor og lyttet. De er Vidner! Pigens Fader anslaa nu en anden Tone, og det hele trækker op til at blive intet mindre end en Sag om Voldtægt. Hvad Jens helst vil, meldes til Politiet eller gifte sig med Pigen?

Der stod Jens. Men det gik meget lettere at faa ham spændt for, end de havde troet. Ikke andet end at gifte sig! Kom her med Pige og Præst! Ho! Pigen var jo, saa vidt han havde set, meget pæn, og nægte vilde han slet ikke, at hun havde behaget

ham. Den Slags Sager havde Verden tilstrækkelig Øvelse i, til at han kunde beskæftige sig med andre Ting, ordn væk til Bryllup! Kæreste bitte Folk, her gjordes ikke Prokurator behov, han var virkelig glad over at blive lykkeliggjort med en Kone gratis. Hils hende, hvad var det hun hed, Hurra, Hurra!

Gift blev Jens.

Han saa kun en kort Foreløbighed deri. Han tog det med. Siden kunde han jo gøre sin Lykke som gift Mand. Han kunde tage Konen med til København, naar der blev Raad til det, eller hun kunde vel dø, eller ... ja den Tid den Sorg.

Da Jens var bleven gift, befandt han sig glimrende ved det. Hans Kone hed Ane Sofie, men han kaldte hende aldrig andet end *Høstakken*, til Minde om den første Gang han faldt over hende; med Tiden kom Navnet til at passe meget godt. De kom særdeles smukt ud af det med hinanden; Jens overstraalede hende med sine blaa Øjne, elskede hende som enhver anden Ting i Naturen. Hun var rigtig vidunderlig. Alt hvad der kom ind i Lyset fra ham blev jo dejligt.

Det viste sig meget snart, at Jens maatte til at tjene til Føden for dem begge to. Man forlangte af ham, at der skulde sættes Bo, og at de skulde leve som andre ordenlige Folk. Hu hej, saa flyttede Jens med Konen ind til Keldby og nedsatte sig der som Smed. Han rejste med egen Haand en højst

foreløbig Smedje og lejede to Værelser i et af de smaa Haandværkerhuse.

Det var det hvori Skomager Anton boede! Der sad en lille Hund paa Dørtræet og gnirrede skadefro imod de unge Folk, da de flyttede ind.

Nogen Tid efter bekom Høstakken sit første Barn.

Men den Dag hujede Jens som en vild Mand af Glæde. Og i det følgende Aar, der fløj som en Avne for Vinden, havde de det inderlig godt i de to smaa Stuer. Saadan hvad Endrægtighed og gensidig Forstaaelse angaar. Høstakken hørte endnu efter med et og samme Beundringssmil og med lydige og svømmende Øjne, naar Jens i kolossal Inspiration sang Stuen fuld af sit Hoveds pragtfulde Syner. Men hun blev træt, og da Jens tjente mindre og mindre som Smed, fordi han beskæftigede sig med hundrede andre Ting, blev hun vred, og en Dag saa Jens, at hun smilede som et Lig, og at Øjnene nærmest stod brystne i hendes Hoved, mens hun hørte paa hans naturvidenskabelige Glædesskrig. Det bragte ham forresten ikke til Tavshed.

Men da Konen en Søndag indfandt sig i Smedjen, hvor Jens eksperimenterede, og foreholdt ham det umandige i at staa og lege med de Apotekersager istedet for at gøre Træskosøm, som andre Smede gjorde om Søndagen, tog Jens den kullede Klud i Vandhullet ved Essen og tævede hende ud af Smedjen med den. Der var et Grin paa hans Ansigt, som

fik hende til at frygte for sit Liv. Jens slog aldrig sin Kone siden, for det var første og sidste Gang hun kom ham for nær.

Barn Numer 2 indfandt sig, og Jens var ude af sig selv af Lykke over den nye Spire. Men nu kunde han se, at der skulde tages fat, hvis Nøden skulde holdes fra Døren, og han tog fat. Han var jo en vældig Arbejder, naar han lagde sig i med alle sine Kræfter, saa tjene Penge kunde han. Han opgav alle mekaniske Sysler og alle de Tusindkunster, han før havde gjort gratis for Folk, han bestemte sig til at opsætte Rejsen til København i et Aarstid eller to for i Mellemtiden at virke Kontanter frem med Hamren. Svigerforældrene glædede sig over denne Forandring til det bedre. Der kunde man dog se, at Kæmpen inderst inde besad Pligtfølelse! Højtflyveren lod sig opdrage til Troskaben i det Smaa! De ventede snart at kunne flytte fra deres usle Hussted og op til Keldby for at tilbringe deres Livs Aften i Datterens Hjem.

Jens sang over Ambolten, sodet, svedig og henrykt. Ja, og saa kom der listende en Tid, hvor han Morgen efter Morgen havde vanskeligere ved at genfinde sine Kræfter. Den ene Hammer blev ham for tung efter den anden. Han brækkede sig, han magrede af. Gik saa en Dag til Lægen med de værste Anelser men kom trøstet og haabefuld hjem; det var ikke andet end Tuberkler i Maven. En langvarig Sygdom, ikke? Tæring, en

snigende, altsaa langsom, langsom Historie! Der var jo Tid nok. Jens tabte saa sandelig ikke Modet. Alt kunde naas endnu. Desuden vilde han jo komme sig.

Skomager Anton havde haft en halvvoksen Pige, som i flere Aar havde ligget af Tæring, og som nu var død. Da hun paa det Sidste laa med store aabne Saar og maatte flyttes fra en Seng og i en anden, plejede Jens at gaa ind til Skomageren og bære hende, han var jo saa stærk. Saa havde han vel faaet Tuberkler paa Fingrene og derfra i Maven. Men, som han blev ved at sige til sig selv, det kan man jo leve længe med.

Han blev ikke ked af det for sin egen Skyld, faldt ikke et Øjeblik sammen. Men der gik et smærteligt Sting gennem hans Hjærte af Skræk for Udkommet, Brødet til de to Smaa. Nu da hans Arbejdskraft gik ned, øjnede han Fattigdommen, som før havde været en Umulighed i hans Tanker, ikke alene fordi han var almægtig til at udrette noget, men fordi han altid havde været nøjsommere end en Hund med sin Føde. Han plejede at bryde ud i Lovsange over et Stykke røget Flæsk og en duftende Rugbrødsskorpe, som smagte han den mageløse Mad for første Gang; han havde af blot Nysgerrighed i Tænderne prøvet at spise Bark, raa Havre og deslige og fundet alt godt, hvad der lod sig tygge, saa han kunde jo aldrig selv komme til at mangle. Men Angsten for, hvordan det skulde gaa

hans Børn, sad som en Bolt gennem hans Hjærte. Det brændte hans Indre ud at tænke sig dem sultne. Jens havde jo haft en forunderlig Barndom paa Graabølle Hede og havde ikke glemt den, han var een stor Æmhed for Børn. Aa, her skulde arbejdes!

Jens hængte i, gik fra Grovsmedearbejdet, som han ikke længere kunde taale, over til lettere Ting. Han murede for Folk, for det var let Arbejde. Men ogsaa det blev for svært, og han sad saa hjemme og loddede Bliktoøj, altid. Han blev stadig sygere.

Livet er kort. Tiden gaar.

En Morgen kan Jens ikke løfte sine Ben fra Sengen. Nej, han kan ikke. De er lamme begge to. Hans Springben, hans gode haarde Skanker ligger døde ved ham i Sengen, er falden fra hans Vilje. Da bliver Jens stille. Ja, ja.

Jens ligger og skriver paa Dynen med Fingren og udgrubler en Art Vogn, som skal være til at drive frem med Hænderne, og som skal kunne gøre en betydelig Fart.

Tuberkler i Maven gaar hurtigt. Jens døde paa faa Maaneder uden et eneste Nu at tro det, uden et Øjeblik at tabe sit lyse Mod. Da det led mod Slutningen, sagde Konen ham det. Og der fik hun da saa det sidste Ord. Jens brast i Graad med sine sidste Kræfter. Han døde meget hurtigt af Sorg, da han først vidste det.

Saa kom *det* dog ikke, som skulde komme ...

Ak jamen var det ikke ham, der skulde træde frem, netop naar noget ikke indtraf som det skulde; for paa den Maade blev jo al ny Viden til ... hvad var det for Flammer af Mørke, der sprang ind paa ham nu? Var det Døden han opfandt ... i sin sidste Stund? Farvel, I Sole og Stjærner!

Under Dødskampen, som var bitter og kvalfuld, var han hele Tiden klar og saa paa sine Børn med en Kærlighed, der syntes at volde ham ulidelig Smærte. Hans blaa fortvivlede Øjne græd og *saa* til det Sidste, til de mistede Lyset indenfra.

KIRSTENS SIDSTE REJSE

Kort efter Nytaar kom Budskabet til Egnen om, at Kirsten Smed var død. Det gjorde et sært Indtryk paa Folk; Kirsten havde været fuldstændig glemt i den sidste halve Snes Aar, og dog var det en unaturlig Tanke, at hun kunde være død. Papirerne kom til Kirstens Brodersøn, hun var død paa Anstalten i Aalborg; og nu maatte Christen Sørensen som nærmeste Familje træffe Bestemmelse om hendes Jordefærd.

Der kunde ikke være Tale om andet, end at Kirsten skulde hentes og begrades paa Kirkegaarden, hvor Anders Smed og alle Kirstens Børn hvilede; det havde været Kirstens eneste Vilje, medens hun endnu havde Forstandens Brug, og det var bleven som en Overlevering i Slægten. Christen Sørensen gjorde sin Vogn i Stand og kørte tillige med Karlen afsted efter FASTEREN. De havde otte Mil til Aalborg. Det var klart og skarpt Vejr om Tirsdagen, da de drog af Gaarde, og det var Bestemmelsen de skulde være tilbage næste Dag, til hvilken Tid Begravelsen var fastsat.

Men samme Aften blev det et Herrens Vejr med Sydøstenstorm og Snefog, og det holdt ved. Det var en Tredages-Snefog, der satte ind, den kom med

bidende Kulde, Brandstorm og Sne, saa Himmel og Jord stod i een Taage. Vejret lysnede en Smule Onsdag Middag, og da man kom udentil, viste det sig, at der allerede laa mandshøje Driver. Stormen gik strid og iskold, Alverden var i en pibende Fog.

Præsten sled sig op til Kirken ved Totiden og fandt en halv Snes forkomne Mennesker fra Sognet, der krykkede sammen i Hjørnet ved Vaabenhuset, halvt blindede af Sne og Kulde. Liget var ikke kommen. Præsten sluttede sig til Følget, og de snakkede om Stillingen, stod i tæt Klynge under Taarnet næsten uden at kunne se hverandre. Sneen jog over den øde Kirkegaard i hushøje Hvirvler; hist og her ragede lidt af et nøgent Jærnkors op af Driverne.

Jeg kan aldrig tro, de vinder igennem, raabte Jørgen Pors.

Nej, det er *ikke* muligt, hujede Købmanden ud fra sit vaade Mundklæde. Der er hverken Vej eller Grøft mere. Det er ugørligt.

Sneen peb dem om Hovedet. Højt oppe stødte Vejret hult i Taarnets Lydhuller, og Klokken gav sig nu og da med en næsten umærkelig, skinger Klang, naar Vinden hvæssede den langs Randen, det lød saa jamrende og betrængt.

Præsten tog det med Fatning, han var gammel og taalmodig. Da Degnen noget efter kom til, snorkende og formaadslet af at skræve i Driverne, lukkede de sig ind i Vaabenhuset og stod der og ventede en Timestid og frøs. Jørgen Pors, der havde

gravet Graven, var henne og rydde den for Sne endnu en Gang. En Mand blev sendt ned til Christen Sørensen for at faa Besked. Det begyndte allerede at mørkne, og de faa Mænd stod i det skumrende Vaabenhus og saa med klare Øjne ud gennem Døraabningen, hvor Sneen viftede fin og iskold. Kirkegaarden derude var i en rasende Brand af Sne, og det mørknede mere truende. Kulden gjorde alle Mændene saa smaa.

Det er da mageløst! sagde en af dem klejnmodigt for sig selv. De snusede op i Næsen og skiftede Fod, de rystede stille paa Hovedet. Det er værre end jeg kan huske! Aa søde Gud som det nu giver ned!

Endelig kom Budet tilbage. Der var intet Ligtog kommen til Christen Sørensens, og de havde ikke hørt det ringeste fra Manden. Saa opsatte Præsten Begravelsen. Degnen laasede Kirkedøren, og Folkene gik stærkt forundrede hjem igen hver til sin Kant.

Hele Onsdag Nat var det et forrygende Vejr. De sad oppe til Christen Sørensens og vaagede, men Manden udeblev. Om Torsdagen sagtnede Vejret noget, Nedfaldet var ikke saa stærkt; men Stormen og Jordfoget rasede fremdeles. Driverne laa saa store som Lader i Byen, og alt hvad der hed Vej var udslettet. Snefogden sendte Folk ud for at sætte Vejen af med Halmviske, men det var iøvrigt til ingen Nytte, da Ingen fo'r paa Landevejen i det Vejr. Ogsaa Torsdag Nat vaagede de i Christen Sørensens Gaard. Begra-

velsesmaden stod paa Bordene. Konen var forstyrret. Der kom ingen Befordring.

Om Fredagen blev Vejret saa haardt, at Ingen havde kendt Mage. Det var en Orkan, og Luften var saa fuld af Sne, at Dagen ikke kunde trænge igennem Skyen. Folk sad i Tusmørke inde i Stuerne. Man kunde ikke komme ud af Dørene for Sne men maatte gaa over Lofter og Lad for at naa til Udhusene og give Høvederne. I det Par Dage brast alt Samkvem, man kan sige, at al Kultur ophørte.

Men i alle Husene, der nu laa fuldkomment ene hvert for sig, vidste man, at Kirsten befandt sig paa Vej til Byen. Det beskæftigede Sindene. De forestillede sig Vognen og Kisten, saadan som den nu holdt eller kørte derude paa Aalborg Landevej i Snefoget. Om Torsdagen kom der *en* Kunde til Købmanden, og han var næsten trætgaet. Om Fredagen kom der Ingen. Den Dag kunde Byen og Sognet lige saa godt været øde.

To Mennesker mødtes om Fredagen i en Sne-drive, hvori de stak til Halsen.

Ohøj, hvem er det? raabte den ene.

Det er mig. Aa, men er det Dem, bitte Doktor! Kan *De* faa Pusten? Ha-ka-ka!

Den ene af de to Levende var Doktor Eriksen, den anden var Niels Liv. Og Niels Liv blev siddende i Sneen og skreg af Fryd. Han var 69 Aar men elskede endnu Snedriver og Strabadser trods

noget Drengbarn. Han lo voldsomt, hylede over dette her, og Doktor Eriksen kunde slet ikke se ham.

Det *sner* noget Korn! jublede Niels Liv. Kan De fornemme det? Ha-ka-ka! Jeg siger, det *sner*, bitte Doktor! *Hvor tror De, Kirsten lander?* Jeg sagde det til Christen Sørensen, vi faar Sne, sagde jeg, tag Slæden, sagde jeg, men han kørte i Vognen, fordi Niels Liv er et gammelt Sludrechatol! Ha-ka-ka! Se, bitte Doktor, det er os to, der maa ud i alt Slags Vejr! Gudivold!

Niels Liv lo herligt og blev borte i Sneen. Han gik med et stort Grovbrød under hver Arm og agtede sig ud til et Husmandssted, hvor han var kommen i Tanker om, at det fattige Rak maaske ingenting havde.

Lørdag Morgen var det aldeles stille og klart Vejr, Blikstille og Solskin. Da Folk kom ud og besteg Driverne, kendte de knap deres By og Egn igen. Der laa Snedriver paa tyve Alens Højde, og at se sig om fra Toppen af dem var en sær Fornemmelse. Flere Huse var føjet til helt op over Mønningen.

Selve Egnen var ukendelig, de Høje og Ager-rundinger, man var vant til at se, havde Sneen jævnet, og paa andre Steder havde der dannet sig ukendte Fremspring i Terrænet. Synskredsen var en anden. Og hele det vældige Sneland laa i Folder og Bølger fra Sydøst, som var det vandret ind i et vildt Hastværk og under svære Kampe. Driverne

strakte sig som hvide Kolosser, der er segnet om. Solen skinnede over det store Billede paa stivnet Flugt. Halve Mil borte kunde man se et Menneske færdes paa de blændende Ørkener som en sort Myre.

Snekasterne samlede sig tidligt om Morgenens ved Kroen. Der blev Arbejde for dem i Dag! Næsten hele Byens Mandskab var bleven »bojet«. Ogsaa Niels Liv ansteg i Træskostøvler og med Skovlen over Skuldren, fyrig som en Plag, han hoppede, han var i den syvende Himmel. Snækastning var i hans Ungdom det festligste Sjøv, et Menneske kunde komme med til.

Det var imidlertid bleven bekendt, at Christen Sørensen nu endelig nærmede sig Byen med Liget. Han var en Milsvej borte, paa denne Side af Flejsborg Kro, men da der skulde kastes foran ham næsten hele Tiden, kunde han ikke være i Byen før over Middag.

I de tre Døgn, Christen Sørensen havde været ventet, var han bleven en Sagnskikkelse. Det var lange Døgn, og alt Nyt havde været sparsomt; Rygtet om Christen Sørensen, der var paa Vej med Liget, havde forplantet sig paa en sær glubsk Maade. Hvem der havde bragt Nyheden med nu til Morgen, var der Ingen der vidste, men den var trængt igennem. Der forlød ikke andet, end at Christen Sørensen som sagt var en Milsvej fra Byen og nærmede sig med Liget. Der gik en Stab Snekastere foran ham.

Det var den store Tidende. Forventningen om

Indtoget antog overnaturlige, uklare Former. Hele Byen kom paa Benene, de strømmede til fra Sognet, alle skulde til Begravelse, naar nu Christen Sørensen kom med Kirsten. Der var en stærk Stemning i Byen hele Lørdag Formiddag. Snekasterne arbejdede sig ud nordigennem Byen, de gik skjult i dybe Udgravninger, og Stedet hvor de var og havde travlt røbedes af Sneblokkene, der fløj op paa Kanterne ligesom ved egen Kraft.

Der bredte sig en Melding om, at Christen Sørensen var naaet over Bakken ved Per Allerups, og at han nu kørte nede i Dalen nordenfor Byen.

Nede midt i denne Dal, som Landevejen forsvinder dybt i, staar Milepælen med Indskrift: 8 Mil fra Aalborg. Og her mødtes Snekasterne fra Byen med Toget. Tilsammen med de Folk, der havde gravet Christen Sørensen gennem Hornum By, blev de over et halvthundrede Mand, der stod paa hver sin Side af Vejen, støttet til Skovlene, mens Christen Sørensen kørte igennem og hilste til højre og venstre. Nu var Christen Sørensen endelig igen mellem sine egne. Han holdt stille og gav Haand til saa mange, han kunde overkomme. De flokkedes om ham.

Det er ikke din egen Vogn, Christen!

Nej, det var det ikke. Den stod i Nibe med Akslen brækket. Denne her havde Christen Sørensen lejet i Stedet. Det var en lang Arbejdsfjedervogn. Folk gik rundt om den og besaa den. Hjulene sad i stivfrossen Sne lige til Navet, alt Under-

værket var klinet til, den lignede en Snevogn. Den sorte Kiste ovenpaa var ogsaa blakket af Frostsneen, som ikke vilde slippe Træet. Christen Sørensens Øg stod jo noget slappe i Selerne men var ellers sluppen nogenlunde fra det. Men Folk kendte ikke Christen Sørensen igen. Han var opsvulmet i Hovedet og havde faaet en hel anden Stemme. Han var bleven snakkesalig; mens han stod og bankede sine Hænder og sank i Knæene, snakkede han uafbrudt. Han henvendte sig ikke til nogen bestemt, og han var rent aandsfraværende. Christen Sørensen kunde ikke siges at være svirende, men han lugtede lang Vej hen af Spiritus. Der blev saa uhyggelig stille om ham. Han stod og snakkede i et væk som en Maskine, uden Spor af Sindsbevægelse; alle maatte se paa det sprængrøde Ansigt med de halvbrustne Øjne. Han havde stillet sig ved Forhjulet af Vognen og klemte paa, for at de kunde faa det at vide alt-sammen, han vilde føje dem, skønt han var udslidt af Søvnløshed og Drik og fordummet af Kulde. Han holdt paa Tømmen med hovne og magtesløse Fingre og allerbedst som han stod, glippede han langt og mødigt, Mælet sank ned til en dæmpet Sludren, han nikkede, stod og smaasov.

Tror du ikke, vi skulde se at liste videre? sagde Anders Nielsen og saa vist paa ham. Er det værdt at holde her længere, Christen?

Christen Sørensen fo'r op med et Sæt og hypede som i Dvale paa Hestene. Toget satte sig i

Bevægelse. Christen Sørensen gik og begyndte igen at snakke. Da de kom op over Smedens Bakke og kunde se Byen, mødte de en Mængde Folk i Begravelsesklæder, og da der nu blev saa livligt om Christen Sørensen, hævede han Stemmen og fortalte forfra om den lange, lange Rejse. Karlen gik bagved og fortalte til en anden Flok. Han var ogsaa bleven et Vrag af sig selv, han gik og sejlede med et underlig tomt og forgrædt Udtryk i det unge Ansigt. Men han vilde saa inderlig gerne gøre Rede for alting; Beretningen kom fra ham, som blev han overhørt i sin Forklaring. Han var rusten i Mælet. Han kunde ikke gøre for noget af det. Og nu var Nøden jo overstaaet, og de var kommen hjem.

Folk dannede sig en Forestilling om Rejsen af de to haardt medtagne Menneskers Fortælling. Christen Sørensen var kommen til Aalborg Tirsdag Eftermiddag, ligesom Snestormen begyndte. Næste Morgen kørte han afsted med Liget, skønt man ikke kunde se ud over Hestenes Øren i Uvejret. De maatte holde ind i den første Kro de kom til, og der kørte de fra, da de syntes det lysnede lidt. Og saadan gik det dem hele Vejen, de vandt frem fra Kro til Kro. Christen Sørensen var ingen forfalden Mand, men her var der ikke andet Raad. De havde haft bitre Genvordigheder. De fo'r vild, de tabte al Orientering, vidste tilsidst hverken Rede paa Sted eller Tid. Mange Gange sad de totalt fast og maatte hente Folk for at blive kastet ud. Det var alt det,

de kunde holde sig aarvaagne i den rasende Kulde, meget af Vejen kunde de slet ikke huske; der havde de rejst som rene Søvnængere. Om Torsdagen var de nær omkommen, da der ingen Folk var ude, og de kørte fast midt ude paa de vilde Agre. Et Stykke søndenfor Nibe væltede de i Grøften, saa at Vognen skiltes ad, Kisten gik fra hinanden, og Liget faldt ud i Sneen. Da troede de næsten, de skulde have givet fortabt. Men ogsaa den Gang fik de Hjælp og fik skaffet en anden Vogn fra Nibe.

Og vi tog til Flasken, bekendte Christen Sørensen beklagende men uden Anger. For det skulde gennemføres. Der var Stunder, hvor vi kunde lagt os til at dø, havde vi ikke haft Munken med Brændevin. Jeg tyktes endda, men Anton, min Karl, blev saa søvnig mange Gange, at jeg maatte køre med den ene Haand og ryste ham med den anden, for at han ikke skulde blive henne.

Toget bevægede sig lige ned til Kirkegaarden. Der var gaaet Bud til Præsten, og Begravelsen skulde staa med det samme. Der var kommen flere Mennesker tilstede, end nogen mindedes at have set ved en Jordefærd. Dels var der saa mange, der havde kendt Kirsten Smed, dels havde Rygtet om hendes besværlige Rejse lokket mange til.

Kisten blev baaren ind i Kirken og sat paa Gulvet nedenfor Alteret. Konerne fra Egnen gik stille frem for at aflevere Kransene, og Christen Sørensen tog højroestet imod dem og stillede dem paa Kant

opad Kisten. Christen Sørensen blev saa hed, nu da han var kommen under Tag, der stod en Em fra hans skaldede Hoved, og det saa ud som hans Øjne skulde springe. Han vidste næppe af sig selv. Medens alle de andre i Kirken hviskede eller tav, blev han ved at tale højt og lige ud som paa ethvert andet profant Sted.

Tak skal du have, sagde han til en gammel Kone, der kom med Krans. Du er gæv, du husker ogsaa paa bitte Kirsten. Ja hun var en Ære værd. Tak, Tak for det!

Det varede noget længe, inden Præsten kom. Imens stod de og biede i Kirken, saamange som der kunde være i det lille Skib med de skæve Stader og isede Mure. Gulvet var koldt, de stod og traadte i Støvlerne og bankede Fødderne saa smaat for at føle, at de havde dem.

Vil I se Liget? spurgte Christen Sørensen pludselig med Liv. I kan godt faa det at se.

Christen Sørensen skruede de smaa korsformede Nagler fra og løftede Laaget af Kisten, stadig under en Strøm af meget jævne Ytringer.

Se, hun ligger jo ordenligt.

Christen Sørensen blev staaende med Laaget støttet op ad sig og tav et Minut, mens de saa paa det lille gule Hoved i Kisten. De Allerældste, der var kommen tilstede, dem af de gamle Slægter som havde delt Liv og Skæbne med hinanden, mens Kirsten var levende, de saa hendes Lig, men de

mindedes en stor tyveaarig Pige med gult Haar og de mildeste Øjne. Folk som nu ikke længere var unge, saa hende og tænkte paa den stærke Enke, der altid var tilstede for at hjælpe. Der var ogsaa nogle Børn i Kirken, og deres store Øjne saa kun en skrumpen Ting i det hvide Ligtøj.

Da Christen Sørensen mente, han havde givet Folk Tid nok til at se, rakte han Haanden ud og lagde den varsomt paa den Dødes Ansigt.

Kirsten hendes Næse har faaet et bitte Knog, forklarede han med inderlig Nænsomhed. Det var, da vi væltede hende. I kan se, den er skæv til den ene Side.

Han forsøgte lempeligt at rette lidt paa Fejlen, stod og puslede saa klog og blid ved den døde Ting, som han under Opbydelsen af en haard Naturs sidste Reserve havde ført hjem gennem Vinterstorm og ædende Kulde over et vejløst Land, ene ledet af Kærlighed til den, der ikke *var* mere, og imidlertid snakkede han videre, idet han ogsaa uafbrudt snuste og harkede op i sin hudløse Næse og glippede med de svulne Øienlaag.

Ellers kan I vel kende hende. Det *er* jo Kirsten, som vi kan huske, men for mig at tykkes er hun svunden meget. Aa, hun er ingenting at løfte (kom du kuns, Mette Marie, og se hende, du skal ikke frygte); Kisten er ogsaa det mindste Numer, der kan faas til en Voksen. Ja, hun er svunden meget. Men

hun ligger køn. Skal jeg lægge nogle af Kransene indeni til hende?

Christen forstummede ikke, før Præsten kom. Det havde været pinligt for Folk at høre paa ham. Christen Sørensen var til daglig en Mand, der holdt paa Formerne, lige saa ømfindtlig for sine Omgivelser som Folk i Almindelighed, han havde aldrig før snakket saadan op i en Forsamling. Men de tre Døgn Overanstrengelse og Kulde havde slidt et Lag af ham. Det var som efter en stille Overenskomst, at hans Kendinge havde givet ham Lov til at blotte sig.

Begravelsen gik sin Gang, Kirsten blev puttet ned i den frosne Jord, som gemte alle dem, der havde været hendes. Der blev en frisk, sort Tue i den dybe Sne.

Nu hvilede hun ogsaa her, Kirsten Smed, den Barmhjærtige og Stærke, nu var hun firet ned til sine Døde. Nu var hun bleven baaret hen, hun som altid bar, den Hjælperige som havde kendt Livet og staaet lige trøstig ved Fødselslejet og de Døendes Seng. Nu laa hun, den Staaende, den altid Haabefulde der havde set sine egne synke tilbage, hjælpeløse, med deres elendige Øjne i hendes.

Al den mageløse Varme, der havde lyst ud af Kirstens furede Ansigt, den var nu kun et fattigt Genskin i deres Øjne, der huskede hende; de Skatte af Ydmyghed og af Prøvelser og af Visdom i menneskelige Ting, der laa gemt i Kirstens dybe

Hjærte, de var nu svage Billeder i de Efterlevendes Erindring.

Kirsten var nu hos de Trofaste, de gamle Bonde-skikkelser, der aldrig skal rejse sig mere, de gamle milde Folk, der har bedt sig undskyldt, og som ikke lod andet Eftermæle efter sig paa deres Kors af Træ, end at de var fødte og døde i Graabølle. Ogsaa Kirsten var nu naaet til Løsningen af det store Spørgsmaal, der ængstede de Gamle, det der endte med at formørke hendes Sind; hun var stuvet ned, og Spørgsmaalet var hørt op. Hun der tilsidst ikke længere kunde tro, og som huskede sig fra Forstanden for at komme paa, *hvad det var hun skulde*, hun havde nu overhovedet og endelig glemt, at hun havde haft noget Ærinde. Hun var nu jord-fæstet, og der var bedt over hende, og den sidste Salme var sunget.

Men Christen Sørensen var gaaet fra Pladsen forinden. Anders Nielsen tog ham stille ved Armen og førte ham med sig, og Christen lod sig viljeløst lede.

Da de var kommen et Stykke ned ad Vejen, begyndte Benene at slaa Sludder under Christen Sørensen, Anders Nielsen maatte saa godt som bære ham. Christen Sørensen snakkede i Vildelse, mens han gik, han svælgede og kæmpede imod Søvn. Da de kom til hans Gaard, hang han som en død Vægt paa Anders Nielsens Arm, men endda blev Benene ved at flytte sig under ham. Han

kendte sin Port, da de gik ind i den, gav en sagte Klagelyd og sank sovende om for Anders Nielsens Fødder.

Hans Træk jævnedes øjeblikkeligt, det kom saa dulmende over ham.

INDHOLD

WOMBWELL	1
JOMFRUEN	45
HERREMANDENS TRÆSKO . .	65
JULEFRED	79
SYVSOVERNE	93
GULDGRAVEREN	117
ANDREAS OLUFSEN	139
TORDENKALVEN	169
ANE OG KOEN	183
JENS	191
KIRSTENS SIDSTE REJSE . . .	215

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG

JOHANNES V. JENSEN

DANSKERE

2 Kr. 75 Øre

EINAR ELKÆR

Roman. 3 Kr.

HIMMERLANDSFOLK

Historier. 2 Kr. 50 Øre

INTERMEZZO

(Dolores — Forsvundne Skove — Louison.) 2 Kr.

FORAARETS DØD

2 Kr.

DEN STORE SOMMER

2 Kr. 50 Øre

VINTEREN

2 Kr.

KONGENS FALD

(Foraarets Død — Den store Sommer — Vinteren.)

6 Kr. 50 Øre

DEN GOTISKE RENAISSANCE

3 Kr.

MADAME D'ORA

4 Kr. 75 Øre

21

Thieses Bogtrykkeri København

